

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

ÇOCUĞA YÖNELİK YAZIN ÇEVİRİLERİNDE TOPLUMSAL
CİNSİYET ÖĞELERİ

Burcunur NALCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Aysel Nursen DURDAĞI

HAZİRAN - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇOCUĞA YÖNELİK YAZIN ÇEVİRİLERİNDE
TOPLUMSAL CİNSİYET ÖGELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcunur NALCI

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez 25/06/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. A.Nursen DURDAĞI	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Özden ŞAHİN ER	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülsüm ALBİZ	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Burcunur NALCI

25/06/2024

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasına karar verdiğim gün sürecin çok kolay olmayacağından emindim. Ancak her zorlukla beraber bir kolaylık vardır inancıyla adım attığım yolu an itibariyle tamamlamış bulunmaktayım. Eğitim hayatımın en keyifli ve önemli dönemini oluşturan yüksek lisans sürecim elbette bir takım rehberlik ve destekler olmadan tamamlanamazdı. Çalışmamı dokurken desteğinden, sabrından, bilgeliğinden ve rehberliğinden bir an dahi şüphe duymadan güvendiğim, yol göstericiliği ve bana olan yaklaşımından kendisini daima örnek alacağım tez danışmanıma teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin desteği ve her konuda duyduğu anlayışı olmasa mevcut çalışmayı tamamlayabilmem mümkün olmayacaktı. Geldiğim yaşa kadar her kararında arkamda sapasağlam duran, bir an olsun desteklerini esirgemeyen ve yetişmemde maddi ve manevi en büyük emeği gösteren canım annem, babam ve kardeşlerimin sevgisine teşekkür ederim. Ve en önemli teşekkürüm ise sevgili eşim Mihraç'a. Tez çalışmamı bitirene dek bana sunduğu destek ve motivasyonla, yapamayacağımı düşündüğüm her dakika bana olan inancı ve güveniyle yeniden kendime geliş hikâyemin başrolüdür kendisi. Bana olan sevgi ve inancına minnettarım canım eşim...

Burcunur NALCI

25/06/2024

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ÇOCUK EDEBİYATI	3
1.1. Çocuk Edebiyatı Nedir?.....	3
1.2. Çocuk Edebiyatı Ürünleri.....	4
1.3. Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı.....	6
1.3.1. İlk Çevrilen Çocuk Eserleri ve Tanzimat Dönemi Yaklaşımı.....	9
1.3.2. Çeviri Çocuk Edebiyatı ve Cumhuriyet Dönemi Yaklaşımları.....	10
1.3.3. Yerli Çocuk Edebiyatıyla Çeviri Çocuk Edebiyatı Kesişimi (Yerli Çocuk Edebiyatına Çevirinin Etkisi)	12
1.3.4. Çeviri Çocuk Edebiyatını Yönlendiren Etkenler (Faktörler)	16
2. BÖLÜM: CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMLARI.....	19
2.1. Cinsiyet Nedir?	19
2.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	20
2.3. Toplumsal Cinsiyet Kavramına Çocuk Özelinde Bakış	22
2.4. Çocuk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Dayatılması.....	27
2.4.1. (Çeviri) Çocuk Romanlarında Toplumsal Cinsiyetin İzdüşümü.....	29
2.4.2. (Çeviri) Çocuk Masallarında Toplumsal Cinsiyetin İzdüşümü.....	30
3. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN ALGILANIŞI	33
3.1. Toplumsal Cinsiyet: Kim, Nasıl Algılar?	33
3.2. Toplumsal Cinsiyet Ögelerinin Yaşantıyla Etkileşimi	44
3.3. Toplumsal Cinsiyetin Oluşma Nedenleri	45
4. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET VE ÇEVİRİ KESİŞİMİ	54
4.1. Toplumsal Cinsiyet ve Çeviri İlişkisi	54
4.2. Toplumsal Cinsiyet Edebiyatı Nasıl Etkiler?	55
4.2.1. Toplumsal Cinsiyet (Çeviri) Çocuk Edebiyatını Nasıl Etkiler?.....	56
5. BÖLÜM: BULGULAR	59

5.1. Dr. Jekyll ve Mr. Hyde	59
5.2. Mutlu Prens	62
5.3. Daisy Miller.....	66
5.4. Oliver Twist.....	71
5.5. Robinson Crusoe	75
5.6 Tom Sawyer’ın Maceraları	78
5.7. Rapunzel	81
5.8. Mother Hulda (Bayan Holle).....	86
5.9. Cinderella (Külkedisi)	89
SONUÇ	95
KAYNAKÇA.....	98
ÖZ GEÇMİŞ	103

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet ve yaş grubuna göre nüfus, 2022, 2023	38
Tablo 2: Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Durumu, 2021, 2022.	38
Tablo 3: Cinsiyete Göre İstihdam Oranı, 2021, 2022.....	39
Tablo 4: Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı 2021, 2022	40
Tablo 5: Cinsiyete Göre Ortalama Eğitim Süresi, 2011-2022.....	41
Tablo 6: Cinsiyete Göre Büyükelçi Sayısı ve Oranı, 1982, 1990, 1996, 2000-2022	48
Tablo 7: Cinsiyete Göre Polis Sayısı ve Oranı, 2003-2022.....	50
Tablo 8: Cinsiyete Göre Rektör Sayısı ve Oranı, 2015-2022.....	52

ÖZET	
Başlık: Çocuğa Yönelik Yazın Çevirilerinde Toplumsal Cinsiyet Öğeleri: 7- 14 Yaş Roman, 5-7 Yaş Masal Örnekleri	
Yazar: Burcunur NALCI	
Danışman: Doç. Dr. Aysel Nursen DURDAĞI	
Kabul Tarihi: 25/06/2024	Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 103 (ana kısım)
Mevcut tez çalışması toplumsal cinsiyetin çeviri çocuk edebiyatı üzerindeki etkilerini ve yansımalarını ele almaktadır. Çocuk edebiyatı, toplumsal cinsiyet normlarının şekillenmesinde ve çocukların kimlik gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Mevcut çalışma, çeviri çocuk edebiyatı ürünlerinin toplumsal cinsiyet normlarına nasıl katkı sağladığı veya pekiştirdiğini, çocukların bu normları nasıl algıladığını veya öğrendiğini anlamayı amaçlamaktadır. Yerli çocuk edebiyatı ürünlerinde sıklıkla karşılaşılan toplumsal cinsiyet rollerinin (kız çocuklarının pembe erkek çocuklarının mavi giymeye zorlanması vb.), çeviri çocuk edebiyatıyla kesiştiği noktalar merak konusudur. Toplumsal cinsiyet öğelerinin çeviri çocuk edebiyatı üzerindeki etkilerini anlamak ve çocukların cinsiyet kimliklerini nasıl şekillendirdiğini görmek için seçilen çeviri çocuk edebiyatı ürünlerinin İngilizce-Türkçe karşılaştırmalı şekilde incelenmesi önemli bir adım olacaktır. Ayrıca, çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren faktörlerin, toplumsal cinsiyet rollerine ve normlarına çocuk özelinde bakılmasının, çocuk edebiyatı aracılığıyla rollerin çocuklara erken yaşlardan itibaren dayatılmasının/öğretilmesinin çeşitli örnekler ve ürün incelemeleriyle verilmesi, kullanılan ifadelerin yaşantıyla ne kadar etkileşimde olduğunu da gösterecektir. Çalışmanın amacı toplumsal cinsiyet öğelerinin çeviri çocuk yazınında varlığını ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda kullanılan örnekler arasında 6 adet roman, 3 adet masal yer almaktadır. Romanlar 7-14 yaş grubu, masallar ise 5-7 yaş grubu baz alınarak seçilmiştir. Çalışmanın yöntemi doküman analizidir. Ürünlerin orijinal İngilizceleri ve Türkçe çevirileri kullanılmıştır. Cümleler karşılaştırmalı ve açıklamalı şekilde tablolar halinde çalışma içerisinde yerini alacaktır.	
Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çeviri, Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Gender Elements in Literature Translations for Children	
Author of Thesis: Burcunur NALCI	
Supervisor: Assoc. Prof. Aysel Nursen DURDAĞI	
Accepted Date: 25/06/2024	Number of Pages: v (pre text) + 103 (main body)
This thesis study deals with the effects and reflections of gender on translated children's literature. Children's literature plays an important role in shaping gender norms and children's identity development. The current study aims to understand how translated children's literature products contribute to or reinforce gender norms and how children perceive or learn these norms. The intersection of gender roles (girls being forced to wear pink, boys to wear blue, etc.), which are frequently encountered in local children's literature, and translated children's literature are a matter of curiosity. In order to understand the effects of gender elements on translated children's literature and to see how they shape children's gender identities, a comparative English-Turkish examination of selected translated children's literature products will be an important step. In addition, presenting the factors that direct translated children's literature, looking at gender roles and norms specifically for children, and the imposition/teaching of these roles on children from an early age through children's literature, with various examples and product reviews, will also show how much the expressions used interact with life. The aim of the study is to reveal the presence of gender elements in translated children's literature. The examples used in this context include 6 novels and 3 fairy tales. Novels were selected based on the 7-14 age group, and fairy tales were selected based on the 5-7 age group. The method of the study is document analysis. Original English and Turkish translations of the products are used. The sentences will be included in the study in tables, comparatively and with explanations.	
Keywords: Children Literature, Translation, Sex, Gender	

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı, her biri kendi içinde derin anlamlar barındıran ve toplumsal yapıya şekil veren birçok karmaşık kavramı ve ürünü ele alır. Bu kapsamda, çocuk edebiyatının çeviri alanı, kültürel etkileşim ve toplumsal normların gölgelerinde şekillenebilir. Tanzimat dönemi ile birlikte Türk edebiyatında başlayan modernleşme süreci, çocuk edebiyatını da etkilemiş, çocukların dünyasına yeni bir pencere açmıştır. İlgili dönemdeki yaklaşımlar, çocuklara yönelik bakış açısını dönüştürmüş ve çocuk edebiyatının temel taşlarını oluşturmuştur. Cumhuriyet dönemi ise Türkiye'nin siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda yaşadığı köklü değişimlerin izlerini taşır. Bahsedilen dönem, çocuk edebiyatının daha da gelişmesine ve çeşitlenmesine yol açmıştır. Ancak, çeviri çocuk edebiyatının süreçteki rolü ve etkisi üzerinde yeterince durulmamıştır. Bu çalışma, çocuk edebiyatının çeviri boyutunu ve çeviri çocuk edebiyatının tanzimat dönemi ve cumhuriyet dönemi yaklaşımlarıyla ilişkisini incelerken çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren faktörleri de ele almıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, çocukların kimlik oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara dayatılması ve bunların çocuk edebiyatına nasıl yansıdığı, hem toplumsal cinsiyetin hem de çocuk edebiyatının anlaşılmasını derinleştirebilir. Bu bağlamda, çocuk edebiyatında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl ele alındığı, yaşantı ile etkileşimi ve çocukların kimlik algısını nasıl şekillendirdiği önemli bir araştırma konusudur. İlgili tez, çocuk edebiyatı, çeviri çocuk edebiyatı, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi kavramların etrafında şekillenen karmaşık ilişkileri ve etkileşimleri ele alarak, çocukların dünyasını daha iyi anlamayı ve çocuk edebiyatının toplumsal yapıya olan katkılarını daha derinlemesine keşfetmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu, toplumsal cinsiyet rollerinin çeviri çocuk edebiyatında nasıl yansıdığı oluşturmaktadır. Araştırmada, toplumun kadın ve erkeklere atfettiği roller, beklentiler ve normların nasıl şekillendiği, edebiyat ürünleri ile bahsedilen ifadelerin çocuklara nasıl dayatıldığı veya öğretildiği, yaşantılarında hangi alanlarda, nasıl karşılıklarına çıktığı ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Mevcut çalışma ile çocukların toplumsal cinsiyet rollerini (çeviri) çocuk edebiyatı aracılığıyla nasıl öğrendikleri, hayatlarında nasıl karşılaştıkları ve kabullenerek hayatlarına nasıl entegre edildiğini incelemek hedeflenmektedir. Bahsedilen hususta incelenen çocuk romanları ve masalları üzerinden örnekler vermeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Araştırma, okuyucularına, yaşantıda son derece önemli olan ve belirli kalıplar doğrultusunda bireylere yansıtılan toplumsal cinsiyet rollerinin değiştirilmesi, bakış açılarının erkek ve kadın eşitliği üzerine yönelmesi, çocukluktan itibaren dayatılan bazı norm ve beklentilerin cinsiyetçilikten uzaklaştırılması yönünde yorum kazandırmaktadır. Çocuk edebiyatında yer alan türlerin (roman, masal, öykü, şiir, dergi, çizgi dizi vb.) pek çoğunda toplumsal cinsiyet rollerinin yansıtıldığı, kız ve erkek çocuklara cinsiyetlerine yönelik biçimlenmeleri gerektiğinin aktarıldığı görülmektedir. Çevirmenlerin de, kaynak metinden erek metne (masal, roman vb. ürünü) çeviri yaparken, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik alternatifler kullanmadığı, aksine üzerine eklemeler yaparak aktardığı görülmektedir. Bu durumun toplumsal cinsiyet rollerini, kalıplaşmış şekilde çocuklara öğrettiği ve yaşantılarının devamının buna göre şekillendiği düşünülmektedir. Tez, her cinsiyetin bir birey olduğunu kabul eden çevirilerin yapılması, çocuk okurların bu çevirilerin yapıldığı ürünleri okuması ve her cinsiyeti yalnızca “insan” kabul etmesi görüşüyle yazılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemini, sosyal bilimlerde çalışma yöntemi olarak kullanılan doküman analizi oluşturmaktadır. Doküman analizi, bir araştırma yöntemi olarak çeşitli belgelerin toplanması, incelenmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi sürecidir. Genellikle diğer araştırma yöntemlerini tamamlar ancak tek başına da kullanılabilir. (Sak ve diğ., 2021).

1. BÖLÜM: ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. Çocuk Edebiyatı Nedir?

Çocuk edebiyatına dair yapılacak olan tüm çalışmalarda öncelikle “çocuk” kavramına yaklaşmak gerekir. Kavramın ne anlama geldiği, taşıdığı anlamın bireylerin kendisinde kavramı nasıl gördüğü ve içselleştirdiği ve toplumda, edebiyatta hatta daha da özelinde edebî eserlerde nasıl karşılık bulduğu yadsınamaz. Türk Dil Kurumu çocuk kavramını “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız: yavru, bala, uşak, velet” şeklinde tanımlar. Özel anlamına inildiğinde ise 0-7 yaş arasındaki belli bir kategori şeklinde tanımlanır. (Neydim, 2019).

“Çocuk” kavramında dönemsel olarak değişimler meydana gelmiş ve 20. yüzyılda yeni çocuk ve çocukluk anlayışı doğmuştur. 2. Dünya savaşından sonra özellikle Batı’daki eğitim sisteminde çocuğa bakış yeniden sorgulanmıştır. Bunun sonucunda daha evrensel bir çocuk anlayışına gidilerek tanımları yeniden oluşturulmuştur. Bu tanım Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi’ne göre “0-18 yaş arası insan yavrusudur”. (Neydim, 2019). Çocuk her yerde çocuktur ve tarihsel süreç içerisinde kavramın yalnızca kendisi değil aynı zamanda konu olduğu eylemler de değişmiştir. Bu eylemlerden biri de edebiyattır. Başlı başına bir tür olarak adlandırılan “çocuk edebiyatı” bir ihtiyaçtan doğmuştur. Modern anlamda 18. Yüzyılın ikinci yarısında Batı’da başlayan “çocuk edebiyatı”, kentleşme, aydınlanma, sanayileşme ve ulus devletlerin ortaya çıkışıyla yeni bir toplum yapısına ve eğitim sistemine destek çıkmasıyla var olmuştur. (Neydim, 2019). Genel bir ifadeyle zihinsel ve fiziksel açıdan ihtiyaçları olan 2-15 yaş arasındaki bireyler “çocuk” tür. 2-15 yaş grubuna dahil olan bireylerin duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı tüm eserleri kapsayan alan ise “çocuk edebiyatı”dır. Bazı tanımlara bakıldığında farklı şekillerde ifade edildiği görülse de, çocuk edebiyatı çocukların dünyasına göre olmalıdır. Sever (2010: 17) çocuk edebiyatı türünü “erken çocukluk döneminden başlayan erginlik dönemini de kapsayan yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel ifadelerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” şeklinde tanımlar. Dilimizdeki ilk “Çocuk Edebiyatı” kitabını yazmış olan Gökşen (1966), “çocuğun fikir ve sanat eğitimine yarayacak tekniği, ilkeleri olan ayrı bir edebiyat” tan söz etmektedir. Oğuzkan (2000: 3) ise çocuk edebiyatını “usta yazarlarca

özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan edebiyat” şeklinde tanımlar ve bahsi geçen edebiyatın çocuğun hayatında yer alan düş, düşünce ve duygulara yönelik sözlü ve yazılı bütün yapıtları kapsadığını vurgular. Dilidüzgün (2002)’ ün ifadesinde ise çocuk edebiyatının hem edebiyat niteliği taşıyan hem de hem de çocuğun doğal çevresindeki konuları ele alan ve okuma alışkanlığı kazandırmayı öngören edebiyat ürünlerinden oluştuğu bir bakış açısı yer alır. Farklı tanımlarda görüldüğü üzere çocuk edebiyatının ana kahramanı çocuktur. “Çocuk için” ve “çocuğa görelik” ön plana çıkarken Güler (1997: 170)’ e göre çocuk edebiyatı, büyüklerin de tat aldıkları edebiyattır. Söz konusu bağlamda çocuk edebiyatından bahsederken yetişkinleri dahil etmek ne kadar doğrudur? Yetişkinlere de hitap ettiği düşünülen bir edebiyat türüne neden “çocuk” kavramı eklenir? 3-6 yaş, 5-7 yaş ya da 2-12 yaş gibi yaş grupları belirtmek ne kadar mantığa uygundur? Edebiyat çocuğa göre mi olmalıdır, çocuk için mi yapılmalıdır yoksa çocuklar tarafından mı ele alınmalıdır? Çocukları eğitmek için mi var olmalıdır, eğlendirmek için mi? Çocuklar için “çocuk edebiyatı” altında yer alan edebi eserler seçilirken tercih yetişkinlere mi bırakılmalıdır, çocukların kendi beğenisine göre mi hareket edilmelidir? Bu konuda Hejvani (2015) klasik tanımlarda çocuk edebiyatının bir boyutunun çocuklara yönelik yazılmamış olduğunu söyler. Burada anlatmak istediği aslında çocuğun dünyasına, beğenisine ve pratiğine uygun olmadığı, muhatabının yetişkinler olduğudur. Böylelikle çocuk edebiyatı tanımına dair yeni bir bakış açısı kazandırır ve şöyle söyler: “Çocuklar tarafından sırf çocuklar için veya herhangi bir muhatap kitle olmaksızın kaleme alınan ve çocukların ilgisini çeken edebi eserler.” (Hejvani, 2015).

Farklı ifadelere, tanımlara ve uygulamalara bağlı kalmaksızın çocuk edebiyatının bir edebiyat türü olduğu aşikârdır. Ancak bu tür ve içerisinde yer alan eserler oluşturulurken amacından sapmaması gerekir. Temel kıstas ve maksat “çocuk” gerçekliğini göz önünde bulundurmak ve “çocuğa görelik” i ön planda tutmaktır.

1.2. Çocuk Edebiyatı Ürünleri

Çocukların duygu ve düşüncelerine yönelik olarak hem sözlü hem yazılı şekilde üretilen çocuk edebiyatı, ortaya çıkan ürünlerin neticesinde “edebiyat” niteliği kazanmaktadır. Genel hedefleri arasında çocukların psikolojik ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak, onların bir dünyaya ait olduğunu hissettirmek, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerine

katkı sağlamak, görsel ve işitsel gibi algı gelişimlerine olanak sunmak; beceri seviyelerini arttırmak için okuma, yazma ve dinleme yeteneklerini iyileştirmek, eleştiri yeteneklerini geliştirmek, eğlenmeleri ve hobi edinmelerini sağlamak, boş zamanlarını değerlendirmeyi öğretmek gibi amaçlar yer almaktadır. Bunların yanı sıra çocukların hayal gücünü canlandırmak, merak duygularını arttırmak, kendilerini ve içinde bulundukları yaşantıyı kavramalarını sağlamak, dilin doğasını anlamalarını sağlamak ve dil gelişimine katkıda bulunmak da çocuk edebiyatının hedeflerinden bazılarıdır. Dilidüzgün (2004: 50) ise ifade edilen konuda çocuk edebiyatı ürünlerinin onlara okuma alışkanlığı kazandırmak, estetik duyarlıklarını geliştirmek ve bireyin kendi kimliğinin oluşmasına katkı sağlamak olduğunu ifade eder. Bahsedilen tüm amaçlar doğrultusunda üretilen çocuk edebiyatı ürünleri ise tür, biçim ve konu bakımından üç farklı kategoride incelenir. “Tür” bakımından ele alındığında;

- Masallar,
- Biyografiler,
- Şiirler,
- Romanlar,
- Hikâyeler,
- Tiyatro Eserleri,
- Anılar,
- Resimli Kitaplar,
- Efsaneler,
- Destanlar,
- Fabllar,
- Çizgi Romanlar,
- Gezi Yazıları,
- Atasözleri,
- Fıkralar,
- Bilmeceler,
- Türküler
- Özdeyiş ve Söylevler,
- Mektuplardır.

“Biçim” bakımından ele alındığında her çocuk edebiyatı ürününün kendine özgü bir üslubundan söz edilir. Örneğin şiir mısralar şeklindeyken, roman düz yazıdır ve daha uzundur. Her tür, özelliklerine, okuyucunun yaş grubuna, amacına uygun şekilde biçimlendirilir. Kitaplar, dergiler, çizgi romanlar ve diğer ürünler şekil, boyut, resimlendirme, sesli versiyon, kare, dikdörtgen, renkli, siyah-beyaz gibi farklı biçimlere sahip olabilirler. “Konu” kategorisine gelindiğinde ise çocukların doğumundan ölümüne kadar çeşitli tüm konuları kapsadığından bahsedilebilir. Sevgi, saygı, ölüm, fedakârlık, merhamet gibi farklı birçok kavram ve değer, çocuk edebiyatı ürünlerine konu, tema ve ana fikir olarak yerleşir.¹ Neydim (2019: 197) ise çocuk edebiyatı ürünlerini metin türleri özelinde ana başlıklar olarak masal-destan-mitoloji, roman, öykü ve şiir olarak ele alır. Denemeyi de bu türlerin arasına eklediğinden ancak denemenin çocuk değil gençlik edebiyatı alanına girdiğinden ve bunun daha sağlıklı olduğundan söz eder. Çünkü gençlik edebiyatının ölçüsüne bakıldığında, alandaki türlerin genç grup tarafından okunduğunu ve yazınsal estetiğin daha güçlü bir dille kurgulandığını ifade eder. Gençlerin, okumak istedikleri metinleri kendilerinin seçtiği ancak çocuklar için yetişkinler tarafından seçildiği aşikârdır. Mevcut araştırmanın malzemesi ise çeviri roman ve çeviri masal olduğundan iki metin türü ve örnek eserler çocuğa görelilik açısından detaylı şekilde alt başlıklar altında ele alınacaktır.

1.3. Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı

Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimini inceleyebilmek adına öncelikle çocuk edebiyatının genel tarihine bir üst bakış yol gösterici olacaktır. Yazılı ve sözlü eserler tarih boyunca yetişkinlere göre varlığını sürdürmüştür. Yetişkinler için yazılan eserlerin yanı sıra çocuklar için de bazı ürünlerin ortaya konulması dikkat çeken konulardan biri olmuştur. Ancak çocuklar için yazan ya da çeviri yapan kişiler onların düşünce dünyasına çocuk kimliğiyle inebiliyor mu? Çocuklarla empati kurabiliyor mu? Onların dünyasındaki renkleri hissederek ayırt edebiliyor mu? Sorularına yanıt bulabilmek adına geçmişe kısa bir seyahat etmek gerekir.

Çocuk edebiyatının tarihsel süreci 15. yüzyıl öncesinden başlayarak 18. yüzyıl sonrasında belirginleşmektedir. Yaşanan toplumsal ve siyasal değişimler çocuk kavramına bakışı değiştirdikçe edebiyat da değişmeye ve gelişmeye devam etmiştir. 15. yüzyılda matbaa

¹ <https://www.turkedebiyati.org/cocuk-edebiyati/> E.T. 01.12.2023 / 13.55

henüz ortada yokken edebiyatı oluşturan ürünler yetişkinler tarafından anlatılan masallar olmuştur. Ancak bu dönemde anlatılan hikâye ve masalların çocukları önemsemeyerek, yetişkinlere göre anlatıldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, çocukların dünyasına yönelik eserlerin dönem içerisinde ortaya çıkmadığı da görülmüştür. (Toz, 2010; akt. Koyuncuoğlu, 2021).

15. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar olan zaman diliminde ise matbaa icat edilmiş ve yazı yazmanın öneminde artış meydana gelmiştir. Yetişkinlere yönelik eğlenceli içerikleri bulunan ve merak uyandıran mini cep masalları basılmıştır. Çocuk kitapları daha çok dini konular üzerine yazılmıştır ve hikâyelerin sonu genellikle olumsuz duygular ve ölüm gibi konularla bitirilmiştir. Dini içeriklerin hâkim olduğu konulara ağırlık verildikçe çocuklara özgü edebiyat ürünlerinin olması gerekliliği de 17. yüzyılda konuşulmaya başlanmıştır. (Koyuncuoğlu, 2021:5). Bu dönemde çoğunluğun yakından bildiği La Fontaine masalları ön plana çıkmıştır. 18. yüzyıl ve sonrasında ise çocukların bakış açısına yönelik kitapların yazılmaya başladığı görülmektedir. Çocukların ilgisine, beklentisine ve gereksinimlerine uygun eserler oluşturulmaya başlanmıştır. Ezop Masalları, Kırmızı Başlıklı Kız, Guliver'in Gezileri, Külkedisi, Uyuyan Güzel ve Robinson Cruseau gibi içerikler bahsi geçen dönemde ön plana çıkarak çocukların okuma ihtiyaçlarını da karşılamaya başlamıştır. (Yalçın ve Aytaş, 2005: akt. Koyuncuoğlu, 2021:6).

19. yüzyıla gelindiğinde ise artık çocuk eserlerinde çalışmalar daha fazla gelişmeye başlamıştır. İngiltere'de görsel içerikli çocuk kitapları basılmaya başlamıştır. Amerika, çocuk edebiyatı üzerine çalışmalarda öncü olmuştur. Rusya bu dönemde çeşitli eserler ile çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır. 20. Yüzyıl başlarından itibaren ise çocuk eserleri artık fabl ve kahraman odaklı olmaktan çıkmış, çocukların rutin yaşantılarını hedeflemeye başlamıştır. Genel olarak bu şekilde ele alınan çocuk edebiyatı Türkiye'de de dünyadaki gelişmelerle aynı düzlemle aşama kaydetmiştir. Başlangıç dönemi olarak Tanzimat ele alınmaktadır. Yazılı olarak bakıldığında çocuk edebiyatına dair ilk çalışmaların Tanzimat dönemini kapsadığı söylenmektedir. Bu alandaki gelişmelerin Cumhuriyet öncesi ve sonrası şeklinde iki alanda incelendiği bilinmektedir. (Koyuncuoğlu, 2021:9). Cumhuriyet öncesi dönemde Türk çocuk edebiyatında tekerlemeler, masallar ve bilmece öne çıkmaktadır. İçeriklerinin çocuğa yönelik dikkate alınarak yazıldığı ilk eserler şair Nabi'ye aittir. Bu dönemde yapılan çalışmalar, çocuk edebiyatının Türkiye'de başlangıcı olarak Nuhbetü'l Eftal'i göstermektedir.

Kayserili Doktor Rüştü tarafından kaleme alınmıştır ve ilk alfabe kitabı olarak kabul edilir. (Çakır, 2014: akt. Koyuncuoğlu, 2021:9). Tanzimat Dönemin’de çeviri eserlerin daha ön planda olduğu da aşîkârdır. İlk çeviri eser ise Şinasi tarafından yazılan Tercüme-i Manzume’dir. Bu dönemde yabancı dillerden çevrilerek edebiyat sahasına dahil olan eserler arasında çocuk kitapları da mevcuttur. Fransızca’dan yaptığı çeviri yapıtlar ve kendisi tarafından kaleme aldığı fabllar ile Türk Çocuk Edebiyatı’na katkı sunan Şinasi’dir. Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Naci de dönemin önemli isimleri arasında yer almaktadır.

Dönemin devamında ülkede eğitim alanında önemli adımlar atılmaya başlanmış ve genel anlamda hem Türk edebiyatı hem de çocuğa yönelik yazılan eserlerde Türk bilinci ve Türkçülük esas alınmıştır. (Koyuncuoğlu, 2021:10). Cumhuriyet dönemi ve sonrasında ise Türk çocuk edebiyatı toplumsal ve siyasal olarak etkilenmiştir. Cumhuriyet ilan edildikten sonraki yıllarda yeni gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Harf inkılâbıyla birlikte kitaplar yeniden düzenlenmiş ve basılı eserlerin sayısında artış yaşanmıştır. Cumhuriyet döneminde alanda yaşanan gelişmeler sonraki dönemlere farklı yollar açmıştır. “Çocuk” kavramı ön plana çıkmış ve çocukların özel ve önemli olduğuna değinilmiştir. (Yalçın ve Aytaş, 2003: akt. Koyuncuoğlu, 2021:11). 1970-80’li yıllarda gelinen noktada, çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmaların daha da yaygınlaştığı fark edilmiştir. Çocuk edebiyatı, dergi ve gazete sayfalarında yer almaya başlamıştır. 1980 yılından itibaren çocuk edebiyatının başlı başına bir edebiyat türü olması gerektiği anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı ortak çalışmalara imza atmıştır. Giderek gelişme kaydeden çocuk edebiyatı, Necdet Neydim, İbrahim Kıbrıs ve Sedat Sever gibi alanda uzman bilim insanlarının çalışmalarına da konu olmuştur. (Çakır, 2014: akt. Koyuncuoğlu, 2021:12).

Tarihsel süreç içinde, çocuk edebiyatının gelişimine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, kavramsal bir alanın oluşması ancak 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu dönemde, toplumsal değişimlerin etkisiyle çocuk edebiyatı alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, 21. yüzyıldan itibaren, çocuğun daha fazla değerli görülmeye başlandığı bir döneme girilmiş ve bilim ile teknolojiye hızlı ilerlemeler, çocuk edebiyatı çalışmalarında büyük gelişmelere yol açmıştır. (Kartal, 2020: akt. Koyuncuoğlu, 2021:12).

Geçmiş zamanlarda, çocuklara özgü bir edebiyat alanı oluşturma fikri henüz gelişmemişken, aklın ve bilimin toplum düzenini değiştirmesiyle birlikte çocuklar ve çocukluk konusu daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır. Çocukların özel varlıklar olarak kabul edilmesi ve bilinmeyen yönlerinin keşfedilmesi süreci başlatılmıştır. Keşif sürecine edebiyat eserleri aracılık etmiş ve çocuk edebiyatı adı verilen özel bir türün ortaya çıkmasına olanak sunmuştur. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuklar için büyük bir öneme sahiptir çünkü bilişsel, duygusal, ahlaki ve sosyal gelişimlerine katkı sağlar. Çocuk edebiyatı, çeşitli dönemlerde varlığını sürdürerek toplumları etkilemiştir. Duygusal, düşünsel, dil ve sanatsal gelişmeleri destekleyen bir alan olarak, aynı zamanda kültürel özelliklerin aktarılmasında bir köprü görevi görür. Çocuk edebiyatının, çocuk imgesine yönelik değişen bakış açısı ve çocuğun değer görmesiyle birlikte önemi belirgin bir şekilde artmıştır. Çocukların toplum içinde daha fazla önemsenmesiyle ve değerli olduklarının bilinmesiyle edebiyat dünyasında çocuk edebiyatının hak ettiği yeri bulacağını göstermektedir.

1.3.1. İlk Çevrilen Çocuk Eserleri ve Tanzimat Dönemi Yaklaşımı

Çocuk edebiyatının çevirisi, özellikle çocukların anlayabileceği ve ilgiyle okuyabileceği şekilde yapılmalıdır. Hikayelerin, masalların ve diğer eserlerin, çocukların yaş grubuna, kültürel bağlamına uygun şekilde aktarılması gerekir. Aynı zamanda kaynak metinden erek dile aktarılan çeviri içeriklerin akıcı, anlaşılır ve sade olması, çocukların duygusal ve bilişsel gelişimine olanak sunar. Bu etkenlerin ilk çeviri çocuk eserlerinde ne kadar dikkate alındığını bilmek de önemlidir. Konunun önemine istinaden ilk çeviri çocuk eserlerine Tanzimat döneminde rastlanmaktadır.

Tanzimat Dönemi 19. yüzyılın ortalarında Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan bir edebiyat ve kültür hareketidir. Adı geçen dönemde geleneksel yazın anlayışı sorgulanmış, modernleşme ve batılılaşma çabalarıyla edebiyat, dil ve düşünce alanlarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Tanzimat Dönemi'nde yapılan çeviriler özellikle batı kültüründen etkilenen yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan çeviriler, batı düşüncesini ve edebiyatını Osmanlı toplumuna tanıtmayı amaçlamıştır. Sınar (2006:175-225) Türkiye'de çocuk edebiyatının ortaya çıkışının, eğitim konusu ile ilgili çalışmaların başladığı Tanzimat dönemine rastladığını ifade eder. Konu hakkında ciddi çalışmalar ise Cumhuriyet dönemi sonrasını bulmaktadır. Yapılan çalışmaların doğrudan olmasa dahi

dolaylı yoldan çocuk edebiyatına hizmet ettiğini belirtir. Aynı zamanda Türkiye’de çocuk edebiyatına dolaylı yoldan hizmet eden bir diğer faaliyetin de çeviri olduğunu ileri sürer. Bu dönemde yapılan ilk roman çevirisi ise Fenelon’un Telemak adlı eseridir. İlk kez Yusuf Kamil Paşa tarafından 1862 yılında Türkçe’ye aktarılmıştır.

Modernleşme çağı olarak da bilinen Tanzimat Dönemi, 1839 yılında başlar ve Meşrutiyet’in ilanına kadar geçen dönemi kapsar. Yenileşme faaliyetleri 1923 yılına kadar devam eder ve yapılan yenilikler içerisinde edebiyat alanı da kendine yer bulur. Söz konusu dönemde “Tanzimat Edebiyatı” şeklinde bir adlandırma yapılır ve amacı modernliği edebiyat eserlerinde okuyucuya sunmaktır. Modernleşmeyi hedef alan edebiyatın, amacına ulaşmak için çeviriden de sıklıkla faydalandığı söz konusudur. İkiz’in (2017:31) aktarımına göre edebiyat alanında görülen yeniliklere Fransız edebiyatından yapılan çeviriler öncülük etmektedir. Tanzimat döneminde yapılan Batı çevirileri hem edebiyatı şekillendirmekte hem de yeni bir edebiyatın oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bu dönemde başlayan çeviri faaliyetlerinin genel yazın dizgesini etkilediği kadar çocuk edebiyatı alanını da etkilediği görülmektedir. Yapılan çevirilerin dönemin yazarlarını çocuk edebiyatına dair özgün eserler üretmeye teşvik ettiği bilinmektedir. Neydim (2019:91) ise Tanzimat’tan itibaren oluşturulmaya çalışılan çocuk edebiyatında çevirinin merkez konumunu sürekli koruduğundan bahseder. Klasiklerin sürekli olarak yeniden gündeme geldiğini, çevirinin egemenliğinde kaldığını ifade eder.

1.3.2. Çeviri Çocuk Edebiyatı ve Cumhuriyet Dönemi Yaklaşımları

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde, yerli çocuk edebiyatının gelişimi oldukça sınırlı kalmıştır. Bu zaman diliminde, çoğunlukla çeviri çocuk edebiyatı öne çıkmıştır. Ancak, bahsedilen dönemde dikkate değer bir nokta şudur: Önde gelen çevirmenler, ilerleyen yıllarda önemli yazarlar haline gelmiştir. Ahmet İhsan Tokgöz, Ali İhsan Elöve ve Tevfik Fikret gibi isimler döneme örnek teşkil eder. Bahsedilen yazarlar, çocuk edebiyatına çeviriyle adım atmış ve zamanla çocuk edebiyatının öncülerinden biri olmayı başarmışlardır. Tanzimat’tan itibaren çocuk edebiyatında çeviri, belirleyici bir rol oynar. Yerli çocuk edebiyatının gelişiminde, çeviri edebiyatın egemenliğini korudu ve yerli eserlerin yeterince ilgi göremediği bir dönemde klasiklerin önemi vurgulandı. Batı’da yazılmış klasik eserler, Aydınlanma hareketi içinde yer alarak tanındı ve bu anlayış Türkiye’de de benimsendi. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ise yazarlar, yerli çocuk

edebiyatını geliştirmek için çaba gösterdiler. Nimet Rakım Çalapala, Cahit Uçuk ve Oğuz Tansel gibi isimler, kendi kitaplarıyla, Naki Tezel, Eflatun Cem Güney ve Pertev Naili Boratav ise masal derlemeleriyle alandaki eksiklikleri gidermeye çalıştılar. Bu dönemde yayımlanan kitaplar genellikle ulusal bilinci güçlendirmeyi amaçladı ve netice itibarıyla kahramanlık öyküleri popüler oldu (Neydim, 2000).

Türkiye'de çocuk edebiyatının başlangıcı ve gelişimi hakkında farklı tarihlemeler bulunmaktadır, ancak genel olarak kabul gören görüş, her türlü yeniliğin ve değişimin başlangıcı olarak kabul edilen Tanzimat döneminin çocuk edebiyatının da başlangıcı olduğudur. Tanzimat döneminden sonra Cumhuriyet dönemi ve günümüzü içine alan bir süreçten bahsedilebilir. Mevcut çalışmada, çeviriye odaklanıldığı için yerli eserlere yer verilmeyecek, ancak unutulmamalıdır ki bu tür çalışmalarda -özellikle Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerinde- çocuk edebiyatına dair örnekler genellikle masallar ve halk hikâyeleri gibi sözlü kültür ürünlerinden de alınmaktadır. Tanzimat döneminde, modernleşme çabalarıyla birlikte Batı kültürüne ilgi artmış ve edebiyat alanında özellikle çeviri faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Çocuk edebiyatı da bu dönemde ilk kez çeviri eserlerle tanışmıştır. Osmanlı toplumunda çocuk kavramı ve algısı üzerindeki değişimlerin bir yansıması olarak, özellikle Fransız kültüründen etkilenen yazarlar, La Fontaine ve benzeri masal yazarlarının eserlerini Türkçe'ye kazandırmışlardır. Yapılan çeviriler, çocuk edebiyatının temellerini atmış ve ilerleyen yıllarda çocuk edebiyatı alanında önemli bir etki sağlamıştır. Ancak, ilgili dönemde tamamen yerli eserlerin çocuklar için yazılması henüz yaygın değildir. Klasik çocuk eserleri, çocuk edebiyatının ilk örnekleri olarak kabul edilir ve gelecek kuşaklar için bir rehber niteliği taşır. Ayrıca, Tanzimat döneminde ilk çocuk dergilerinin yayımlanmaya başlaması da önemli bir gelişmedir. Cumhuriyet döneminde, çocuk edebiyatına olan ilginin arttığına dair bir durumdan bahsedilebilir. Ancak bu ilgi, yazarların kendi dillerinde özgün eserler üretmeleriyle ortaya çıkmıştır, yalnızca çevirilere bağlı değildir. Dönem içerisinde çocuk edebiyatının gelişimine, çevirilerin yanı sıra yerli eserlerin katkı sağlamasıyla birlikte yerleşme süreci başlamıştır. Örneğin, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirleri, Eflatun Cem Güney'in masal alanındaki eserleri, Aziz Nesin'in çocuk kitapları ile Kemalettin Tuğcu ve Gülten Dayıoğlu'nun eserleri, yerli ve özgün eserler olarak kabul edilebilir.²

² Çocuk Yazını - Türkiye'de Çeviri Çocuk Edebiyatı (cocukyazini.com) E.T. 03.03.2024 / 14.06

1.3.3. Yerli Çocuk Edebiyatıyla Çeviri Çocuk Edebiyatı Kesişimi (Yerli Çocuk Edebiyatına Çevirinin Etkisi)

Yerli çocuk edebiyatıyla çeviri çocuk edebiyatı arasında ilginç bir kesişim bulunmaktadır. Her iki edebiyat türü de çocukların hayal gücünü beslemeyi, onlara yeni dünyaların kapılarını açmayı amaçlar. Ancak yerli çocuk edebiyatı, genellikle yerel kültürü, gelenekleri ve değerleri yansıtarak çocukların kendi kültürel kimliklerini keşfetmelerine yardımcı olur. Bu tür eserler, çocuklara kendi köklerini anlamaları ve benimsemeleri adına bir fırsat sunar. Çeviri çocuk edebiyatı ise farklı kültürlerden, coğrafyalardan ve dil gruplarından gelen hikayelerle çocukları farklı perspektiflerle tanıştırır. Bahsi geçen eserler, çocukların evrensel değerleri ve insanlık hikayelerini anlamalarına yardımcı olur. Yerli ve çeviri çocuk edebiyatı arasındaki kesişim, çocukların hem yerel hem de küresel düzeyde perspektif kazanmalarını sağlar. Dolayısıyla çocuklar, hem kendi kültürlerini hem de dünya kültürlerini anlama ve değerlendirme yeteneği kazanırlar.

Türkiye’de yapılan çocuk edebiyatı çalışmalarına bakıldığında ise iki edebiyat türünün nasıl ortak noktada bulunduğu, hangi yönlerden birbirini etkilediği, en çok hangi durumlar açısından araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Modern bir kavram olarak çocuk edebiyatı cumhuriyetin ilerleyen yıllarında tartışmaya açılmıştır, dolayısıyla Türkçe çocuk edebiyatının çok eski dönemlere dayanan bir kalıba sahip olduğu söylenemez. Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları eğitim bilim temelli disiplinlere dayanır. (Yaman Topaç, 2020). Türkiye’de çeviriyle yapılan çocuk edebiyatı çalışmaları ve/veya çeviri çocuk kitapları, farklı alanlarda hem direkt hem de endirekt olarak çeşitli araştırmaların odak noktası olmuştur. Özellikle de bu alanda, çeviri çocuk kitapları üzerine yapılan bazı yüksek lisans ve doktora tezi çalışmaları konuyu aydınlatmada yol gösterici olmakta ve güncel çeşitliliği gözler önüne sermektedir. Yaman Topaç (2020: 13) “Türkçe Çocuk Edebiyatı Alanında Çeviri” adlı doktora tezinde çeviri çocuk kitapları üzerine yapılan on altı yüksek lisans tezi ve üç doktora tezi olduğunu belirtmektedir.

Çeviribilim alanında çocuk edebiyatı üzerine yapılan tezlerden ilki ise Necdet Neydim’in (1995) kaleme aldığı “Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler” adlı yüksek lisans tezidir. Tezin amacı çeviri çocuk kitaplarında yer alan çocuk karakterleri tarihsel bağlamıyla birlikte incelemektir. 1994 yılında Elif Ersözlü tarafından hayata geçirilen “The Translation Policy and its Effects on Children’s Literature Translated from English

and American Literatures into Turkish between 1940-1965” adlı yüksek lisans tezinde, bahsedilen yıllar arasında, Amerikan ve İngiliz çocuk edebiyatlarından Türkçe’ye çevrilen eserlerin, hedef kültürde meydana gelen toplumsal ve politik değişikliklerle olan bağlantısı değerlendirilmiştir. 2000 yılında Şebnem Akçapar tarafından yazılan “Çocuk Kitapları Çevirisinin Ölçütleri” başlıklı yüksek lisans tezinde ise Türkçe’ye çevrilmiş çocuk kitapları incelenmiş, çevirilerin kabul edilebilir ve okunabilir olup olmadığı değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda ise Türkiye’de çocuk kitapları çevirisinde genellikle hedef kitlenin ihtiyaçlarına odaklanan bir yaklaşımın benimsendiği belirlenmiştir. 2006 yılında Burcu Özçakır tarafından yazılan “Translations of Children’s Literature: A Case Study on Treasure Island [Çocuk Edebiyatı Çevirileri: Define Adası]” başlıklı yüksek lisans tezinde "Define Adası" adlı eserin Türkçe çevirileri, çeviri normlarına dikkat çekmek amacıyla incelenmiştir. Bu çalışmada, çeşitli çeviri stratejileri üzerinde durulmuş ve çevirmenin kararları hedef dil ve kültür normlarıyla bağlantılı olarak ele alınmıştır. 2008 yılında Naile Kaçar tarafından kaleme alınan “A Descriptive Study on the Translation of Children’s Fantasy Literature: The Chronicles of Narnia [Fantastik Çocuk Edebiyatı Çevirisi Üzerine Betimleyici Bir Çalışma: Narnia Günlükleri]” başlıklı yüksek lisans tezinde "Narnia Günlükleri" adlı seriyi kullanarak fantastik çocuk edebiyatı çevirilerinde karşılaşılan zorlukları ve uygulanan çeviri yöntemlerini incelemiştir. Aslı Ekmekçi’de 2008 yılında “The Shaping Role of Retranslations in Turkey: The Case of Robinson Crusoe [Türkiye’de Robinson Crusoe’nun Yeniden Çevirilerinin Şekillendirici Rolü]” başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili eserin 1864-2006 yılları arasında yayınlanmış Türkçe yeniden çevirilerinin kültür repertuarındaki rolünü analiz etmiştir. Çeviri eserin hem yetişkinlere hem de çocuklara yönelik bir edebiyat eseri olarak konumlandırılmasının neden olduğu değişken konum tarihsel bir perspektifle ele alınmıştır. 2009 yılında ise İnanç Bakkalbaşı “Johanna Spyri’nin Heidi Adlı Eserinden Yola Çıkarak Yayınevlerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezini yayınlamıştır. Çalışmada “Heidi” adlı eserin beş farklı yayınevi tarafından yayınlanan çevirilerini incelemiş ve yayıncılık anlayışının çeviri kararlarına olan etkisini irdelemiştir. Aynı yıl içerisinde Gülçin Uğur Aslankabaklı “A Study on the Translations of Children’s Fantasy: The Wonderful Wizard of Oz Sample [Fantastik Çocuk Kitabı Çevirilerine Bir Bakış: Oz Büyücüsü Örneği]” adlı yüksek lisans tezinde eserin dört farklı Türkçe çevirisini

karşılaştırmalı olarak ele aldığı ve uyarlama yapıp yapılmadığını tespit etmeyi amaçladığı görülmektedir. Gamze Levent tarafından 2010 yılında ele alınan “Çocuk Edebiyatı Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar” başlıklı yüksek lisans tezinde ise Roald Dahl'ın "Charlie and the Chocolate Factory" adlı eserinin Can Çocuk Yayınları tarafından yayımlanan iki ayrı çevirisi, metin içi ve metin dışı bağlamlar göz önünde bulundurularak kaynak metinle karşılaştırılmış ve detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2013 yılına gelindiğinde Fatma Evkuran'ın kaleminden çıkan “Pollyanna Çevirilerinin (Çocuk Edebiyatı Kapsamında) Karşılaştırmalı İncelemesi” adlı yüksek lisans tezinin içeriğini, eserin Türkçe çevirilerinin metin düzeyinde kullanılan staretjiler ve düzenlemeler bağlamında ele alınması oluşturmaktadır. “M.E.B. Türkçe Ders Kitaplarında Kaynak Dili İngilizce Olan Çeviri Metinlerin Çeviri Etiği Bağlamında Andrew Chesterman'ın Çeviri Normları Çerçevesinde İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi 2015 yılında Adeviye Aydın Koçoğlu tarafından yazılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokullara gönderilen Türkçe kitaplardaki çeviri metinleri, çeviri normları çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan karşılaştırmalı metin analizleri sonucunda, çeviri metinlerinde ideolojik manipölasyonlar tespit edilmiş ve bu durum çeviri etiği bağlamında ele alınarak tartışılmıştır. 2017 yılında Fatih İkiz tarafından yazılan “Robin Hood Örneği Üzerinden Çeviri Çocuk Edebiyatında Çevirmen ve Yayınevi Yaklaşımları” adlı yüksek lisans tezinde ise Türkiye'de çocuk edebiyatı alanında güç ve çeviri arasındaki ilişkiyi Robin Hood çevirileri üzerinden analiz etmiştir. Bu bağlamda, yayınevleri ve çevirmenlerin kendi amaç ve ideolojileri doğrultusunda metinde belirli bir çocuk karakteri oluşturmak için yaptıkları müdahaleleri ele almıştır. Aynı yılda Halise Gümüş tarafından kaleme alınan “Yazınsal Çeviride Çevirmenin Sesi: Huckleberry Finn'in Maceraları Üzerinden Bir Vaka Analizi” başlıklı yüksek lisans tezinde Mark Twain'in belirli bir eserinin iki farklı Türkçe çevirisini, çevirmenlerin metin içi ve metin dışı unsurlarda bıraktığı etkileri betimleyici bir yaklaşımla analiz etmiştir.

2019 yılında Oğuzhan Uygun'un yazmış olduğu “In between Children's Literature and Adult Literature: An Analysis of Translational Style in the Turkish Translation of Norton Juster's The Phantom Tollbooth as an Amvilavent Text [Çocuk edebiyatı mı yetişkin edebiyatı mı? Muğlak bir metin olarak Norton Juster'ın The Phantom Tollbooth adlı eserinin Türkçe çevirisinin çeviri biçimi analizi] adlı yüksek lisans tezinin içeriğini, hem yetişkinler için hem de çocuklar için tasarlanmış bir edebiyat eserinin Türkçe çevirisinde

biçem analizini gerçekleştirmek oluşturmaktadır. Merve Demir tarafından 2019 yılında yazılan “Translating Food Items in Children’s Literature: A Case Study on Dav Pilkey’s Captan Underpants Series [Çocuk Edebiyatında Yiyecek Öğelerinin Çevirisi: Dav Pikey’in Kaptan Düşükdön Serisi Üzerine Bir Çalışma]” başlıklı yüksek lisans tezinde ve aynı yıl içerisinde Gizem Temizyürek tarafından yazılan “A Comparative and Descriptive Analysis of the Turkish Translations of Mark Twain’s the Adventures of Tom Sawyer within the context of Children’s Literature [Mark Twain’in Tom Sawyer’ın Maceraları Adlı Eserinin Türkçe Çevirilerinin Çocuk Edebiyatı Bağlamında Karşılaştırmalı ve Betimleyici Bir İncelemesi]” yüksek lisans tezinde metin düzeyinde çeviri kararlarının irdelendiği görülmektedir. 2019 yılında bir de Berfu Durukan alanda “Alphonse Daudet’nin Lettres De Mon Moulin Adlı Eserinin Türk Çocuk Edebiyatı Altında Alınlanması Üzerine İnceleme” başlıklı yüksek lisans tezi ön plana çıkmaktadır. İlgili tezde 1943 ve 2017 yıllarında yayınlanmış olan Sabri Esat Siyavuşgil çevirisi karşılaştırmalı olarak ele alınmakta ve çeviri kararları değerlendirilmektedir.

Son dönemlerde Türkçe Çocuk Edebiyatı, Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı gibi başlıklara dair yapılan yüksek lisans tezlerinde daha çok doküman inceleme yönteminin ön plana çıktığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında bahsi geçen çalışmaların çeviri boyutlarının incelendiği, çeviri ile dile geçen ve kültüre etki eden normların ele alındığı, çeviri etkileyen etkenlerin analiz edildiği fark edilmektedir. Alana dair yapılan doktora tezlerinin ise yalnızca dört adet olduğu Yaman Topaç (2020) tarafından doktora tezinde ifade edilmektedir. Bunlar, Necdet Neydim’in 2000 yılında yazdığı “1980 Sonrası Değişen Paradigma Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı”, Ayşe Banu Karadağ tarafından 2003 yılında yazılan “Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede ‘İdeolojik’ Açından Çevirinin ve Çevirmenin Rolü”, Nilüfer Aliman tarafından 2015 yılında yazılan “Bir Yönlendirme Aracı Olarak Çeviri: Serteller ve Çeviri Çocuk Edebiyatı” başlıklı doktora tezleridir.³

Çeviribilim alanında çocuk edebiyatına yönelik yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin, genel olarak çeviri stratejileri, kültürel aktarım, metin içi ve metin dışı unsurlar, çeviri yöntemleri, masal ve roman çevirileri, yayınevlerinin bakış açıları, dönemsel repertuvarlar, çeviri yaklaşımları ve çeviri normları etrafında şekillendiği söylenebilir.

³ Yaman Topaç, B. Türkçe Çocuk Edebiyatı Alanında Çeviri (1970-1980), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2020.

Söz konusu çalışmaların geneli, çocuk edebiyatının dil ve içerik özelliklerinin çeviri sürecini nasıl etkilediği üzerinedir. Çocuk edebiyatı, genellikle basit ve anlaşılır bir dil kullanır. Çevirmenin dilin doğasını korurken metni çocuk okuyucunun anlayabileceği bir seviyede tutma ihtiyacını ortaya koyar. Ayrıca, çocuk edebiyatında sıkça kullanılan öyküleme ve imgelerin, hedef dilde aynı etkiyi yaratıp yaratmadığı da incelenir. Kültürel aktarım açısından ise çocuk edebiyatı, genellikle yerel kültürün değerlerini, inançlarını ve geleneklerini yansıtır. Bu yansıma, çeviri sürecinde kültürel öğelerin nasıl aktarılacağı ve hedef kültürün okuyucuları tarafından nasıl algılanacağı konusunda önemli soruları beraberinde getirir. Çevirmenler, kaynak metindeki kültürel öğeleri anlamlı ve uygun bir şekilde hedef kültüre aktarmaya çalışırken karşılaştıkları zorlukları ve onları nasıl aştıklarını analiz ederler. Adı geçen tezler, çeviribilim alanında çocuk edebiyatına dair önemli bir perspektif sunar ve çeviri sürecinin karmaşıklığını, çocuk edebiyatının özgül özellikleri ışığında değerlendirir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında çocuk edebiyatında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarına yönelik analizlerin ve araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, mevcut yüksek lisans tezinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3.4. Çeviri Çocuk Edebiyatını Yönlendiren Etkenler (Faktörler)

Çeviri, edebiyatın evrenini genişleten, şekillendiren ve yönlendiren bir güçtür. Her edebi eser, çeviriyle doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşimde bulunur. Çeviri, bir edebiyatın diğer kültürlerle iletişim kurarak etkileşimde bulunduğu bir köprüdür. Bu köprü, edebiyata yenilikler getirir, farklı perspektifleri sunar ve okurlara farklı kültürlerin edebi zenginliklerini keşfetme fırsatı tanır. Çocuk edebiyatı ise genç bir alandır ve çocuk kavramı, kültür, ahlak, dil ve yaş gibi birçok faktörden etkilenir. Çeviri ve çocuk edebiyatı bir araya geldiğinde, çocuklar farklı kültürlerin dünyalarıyla tanışma fırsatı bulurlar. Bu birliktelik, farklı kültürleri keşfetmek, onları anlamak ve kendi kültürleriyle karşılaştırmaya yönelik bir fırsattır. Çocuk edebiyatını ve özellikle çeviri çocuk edebiyatını şekillendiren ana faktörler yayınevleri, yazarlar, çevirmenler ve okurlardır. İfade edilen faktörlerin etkilerini anlamak için bazı temel sorular sorulabilir.

- Çeviri amacıyla seçilen eserlerde hangi faktörler belirleyici olmaktadır?
- Yayınevlerinin mi, çevirmenlerin mi, editörlerin mi yoksa okur talebinin mi rolü büyüktür?

- Çevirilerde dil ve kültürel farklılıklar nasıl ele alınır?
- Çeviri metinlerin belirli bir otorite veya ebeveyn tercihlerine uyması gerekliliği var mıdır?

Dünyada çocuk edebiyatının gelişimi, çocuk kavramının, algısının ve temelde çocuk psikolojisinin gelişimiyle evrimsel olarak paralel bir şekilde ilerlemiştir. Bundan dolayı, dünya genelinde ve özellikle Türkiye’de ilgili alanda yeni gelişmeler yaşanmaktadır. Alana dair yayınlar yapan Sözel Dergisinde (2024) “Çocuk Edebiyatı ve Çeviri” başlıklı yayında Cecilia Alvstad konu hakkında şöyle bir ifadede bulunmaktadır:

“...Bir metin türünü değil de hedef okurun çocuklar olduğunu vurguladığından bazı araştırmacılar “Çocuklar için Çeviri” ya da “Çocuklar için Çeviri Yapmak” gibi isimler kullansa da bu çalışma alanı için hâkim olarak kullanılan isim “Çocuk Edebiyatı Çevirisi”dir. Çocuk edebiyatı çevirisini diğer alanlardan ayıran bir sizi özellik vardır. Bu özellikler arasında araştırmacıların en çok üzerinde durdukları;

- Kültürel bağlamın uyarlanması,
- İdeolojik manipülasyon,
- Çift okur (hedef kitle hem çocukları hem yetişkinleri kapsar)
- Sözel özellikler
- Metin ve imge arasındaki ilişkidir...”

Söz konusu maddeler ile çeviri çocuk edebiyatını etkileyen faktörlerin arasındaki bağın güçlü olduğu düşünülmektedir. Kültürel bağlamın uyarlanması, yerelleştirme olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bir metin, hedef okuyucunun referans çerçevesine göre uyarlanmalıdır. İlgili uyarlamalar ise çocuk edebiyatı çevirilerinde, ideolojik sebeplerle gerçekleştirilebilmektedir. Klingberg ideolojik manipülasyonu “saflaştırma” olarak adlandırılır. Saflaştırma, sansür biçimi olarak tanımlanabilir ve çeviride mutsuz sonlara, mutlu sonlara bağlanabilir. Küfür ve gayri meşru konuşmalar manipüle edilebilir. Bunun nedeni ise çocuk okuyucuların kelime dağarcıklarını geliştirmek, okumayı daha anlaşılır ve keyifli hale getirmek için metni sadeleştirmektir. Aynı zamanda çocuk edebiyatının hedef kitlesi bazen yalnızca çocuklar değildir. Yetişkinler, yetişkin çevirmenler, öğretmenler, ebeveynler, editörler vb. çeviri çocuk içeriklerinin çocuklar için ulaşılabilir olmasını sağladıklarından, etkileri yadsınamamaktadır. Örnek olarak “Kırmızı Başlıklı Kız” burada ideal olacaktır. Kırmızı Başlıklı Kız masalında çocuklar için var olan mesajın yanı sıra yetişkinlere de ironi ve hiciv içeren vurgu mevcuttur. Ancak geneline

bakıldığında çocuk edebiyatı ve çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde hedef kitle içerisinde yetişkinlerin her zaman yer aldığını söylemek doğru olmayacaktır.

Çocuk kitapları, çocuklar tarafından okunur ve onlar için hazırlanırken, bu kitaplarda yer alan değerler ve fikirler genellikle kültürel bir anlama sahiptir ve gelecek nesillere aktarılır. Dolayısıyla, ırkçılık, cinsiyetçilik, küfür gibi tabular ve kültürel normlar dikkate alınmalıdır. Eğer belirli bir toplumda bazı davranışlar uygun görülüyorsa, bu tür eylemler çocuk kitaplarında teşvik edilmemelidir. Bu özellikler, çocuk edebiyatı çevirisinde en çok incelenen konulardan biridir. Ayrıca, çeviri metinlerin kaynak metinlerle karşılaştırılması, çocuklar için hazırlanan yayınların ebeveynler tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamaya yardımcı olur.

Çeviri çocuk edebiyatında iletişimin doğası gereği, çevirmen daha açık bir şekilde rol oynamaktadır. Bu tür çeviriler, çeviri olmayan çocuk edebiyatıyla karşılaştırıldığında, hem çeviri hem de çocuk edebiyatının genel özelliklerini ve sınırlamalarını daha iyi anlamaya olanak tanır. Bunun neticesinde, çocuk edebiyatı çevirisi alanındaki çalışmalar, diğer çeviri türlerinde ve çeviri olmayan çocuk edebiyatında daha az belirgin özellikleri ve genel özellikleri ortaya çıkarır.⁴

⁴ Çocuk Edebiyatı ve Çeviri - SÖZELTİ (sozelti.com) E.T. 10.04.2024 / 15.26

2. BÖLÜM: CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMLARI

2.1. Cinsiyet Nedir?

Cinsiyet, biyolojik ve sosyal olarak farklılık gösteren insanların cinsel kimlik, rol ve davranışlarına atıfta bulunan bir kavramdır. Genellikle cinsiyet, doğumda belirlenen biyolojik özelliklere dayanan bir kavram olarak düşünülür. Biyolojik cinsiyet, genellikle genital organlar ve kromozomlarla ilişkilendirilir. Bir kişinin kadın veya erkek olarak doğması biyolojik cinsiyetini belirler. Ancak cinsiyet, sadece biyolojik bir olgu değildir. Toplumun, kültürün ve bireyin algısıyla şekillenen bir kavramdır. Sosyal cinsiyet, toplumun belirlediği ve beklediği cinsiyet rollerini, davranışlarını ve normları ifade eder. Örneğin, bazı toplumlarda belirli bir cinsiyet için belirli roller veya beklentiler olabilir. Kadınların anne olması beklenirken, erkeklerin liderlik rollerine yönlendirilmesi buna açık bir örnektir. Cinsiyet kimliği ise kişinin kendini hangi cinsiyet olarak tanımladığıdır. Bir kişinin cinsiyet kimliği, biyolojik cinsiyetiyle örtüşebilir veya örtüşmeyebilir. Trans bireyler, biyolojik cinsiyetleri ile kendilerini ifade ettikleri cinsiyet arasında bir farklılık yaşayabilirler. Cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyet, sosyal cinsiyet ve cinsiyet kimliği gibi farklı bileşenleri içerir ve bireylerin kimliklerini, davranışlarını ve toplumsal rollerini anlamak için oldukça karmaşık bir konudur. Toplumlar ve kültürler arasında cinsiyet algısında büyük farklılıklar olabilir ve bu farklılıklar zaman içinde değişebilir.

“Cinsiyet” kavramını doğru şekilde algılayabilmek için farklı tanımlamalara yer vermek yol gösterici olacaktır. Kalav (2012: 151), insanın doğuştan getirdiği fiziksel, biyolojik ve genetik özellikler şeklinde tanımlar. Vatandaş (2007: 29) cinsiyetin, birey açısından, yaşamın ilk yıllarından itibaren önemli bir kategori olduğunu ifade eder, aynı zamanda biyolojik açıdan kadın/erkek ayrımını anlattığını söyler. Durudoğan (2006: 5-25) ise anatominin/biyolojinin kader olduğunu, kişinin cinsiyetini belirleyen formülün doğal ve doğuştan olduğunu kabul eder. Erdoğan & Akın (2021; 14-20) da kavramı “Bireyin kadın ya da erkek olarak mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir. Bu özellikler erkek ve kadın arasında eşitsizlik yerine sadece bir cinsiyet farkı yaratır ve kadınlar ile erkekler arasındaki evrensel biyolojik farklılıklara atıfta bulunur. Anatomik ve hormonal değişimlere göre birey cinsiyetlerden birine ait olur.” şeklinde tanımlar.

2.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet, bireylerin bir toplum içindeki rollerini, beklentilerini, sosyal davranışlarını ve kimliklerini ifade ederken, biyolojik cinsiyetten ayrı bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet, belirli bir toplumun veya kültürün belirlediği, beklediği ve kabul ettiği cinsiyet rolleri ve normlarıdır. Toplumsal cinsiyet, belirli bir cinsiyetin toplumdaki atfedilen işlevini ifade eder. Örneğin, birçok toplumda kadınlara bakım ve temizlik gibi görevler yüklenirken, erkeklere ise liderlik veya güç rolü atfedilir. Ancak, adı geçen roller toplumlar arasında değişiklik gösterebilir. Toplumsal cinsiyet normları, belirli bir cinsiyetin nasıl davranması gerektiği veya nasıl davranması beklenildiği konusundaki toplumsal beklentilerdir. Belirli normlar, giyim tarzı, davranışlar, iş veya meslek seçimi gibi çeşitli alanları içerebilir. Toplumun ve kültürün belirlediği normlar, roller ve beklentiler üzerine kurulmuştur ve zamanla değişebilir. Toplumsal cinsiyetin esnekliği, farklı cinsiyet kimliklerinin, rollerinin ve ifadelerinin kabul edilmesini ve çeşitliliğin değerlendirilmesini sağlar. Bu kavram, cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması ve cinsiyet temelli ayrımcılığın azaltılması gibi konularda önemli bir rol oynar.

Toplumsal cinsiyet, erkeklik ve kadınlık arasındaki sosyal eşitsiz dağılıma işaret etmektedir. Geleneksel perspektife göre cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin tamamen örtüştüğü düşünülse de, günümüzde adı geçen iki kavramın farklı anlamsal yönlerini ele alan geniş bir literatür bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler için 'uygun' olarak kabul edilen rollerin tamamen toplumsal olarak oluşturulduğunu belirten 'kültürel oluşumlar' olarak tanımlanabilir. (Scott, 1986; akt. Dumanlı & Esen, 2022: 118-148). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları, bireyin toplumdaki konumunu ve sosyal statüsünü belirleyerek davranışlarını etkiler. Bu iki kavram arasındaki ayrımı anlamak önemlidir. 'Cinsiyet' terimi, bireyin doğuştan sahip olduğu fiziksel, biyolojik ve genetik özellikleri ifade ederken, 'toplumsal cinsiyet' terimi ise bireyin toplum içindeki sosyal deneyimleri ve kazanımlarını yansıtmaktadır. (Kalav, 2012: 151-163). Toplumsal cinsiyeti şekillendiren ve sürdüren faktörler genellikle iki farklı düşünce yapısıyla ilişkilendirilir. İlk olarak, cinsiyet önyargıları, cinsiyetlere dair davranışları, tutumları, tepkileri ve cinsiyetler arasındaki farklılıklara dair inançları içerir. İkinci olarak, ideal erkek ve kadın arasında olması gerektiği düşünülen farklılıklarla ilgili olarak roller oluşturulur. (Vatandaş, 2007: 36). Birey bahsedilen rolleri doğduğu andan itibaren ailesi

ve çevresinden öğrenmeye başlar. Bu nedenle, cinsiyet farklılıklarının kaynağı, bireylerin fizyolojik özelliklerinden ziyade toplumun dayattığı ve sonradan öğrenilen kalıplardır. Toplumsal cinsiyet farkları, doğuştan belirlenmiş değildir. Bunun yerine toplumsal normlar, beklentiler ve roller tarafından etkilenir ve şekillendirilir. Toplumsal cinsiyet farkları fizyolojik özellikler neticesinde de oluşsa sonradan da dayatılsa sonuca bakıldığında iki cins arasında meslek seçiminden çocukluk döneminde oynanan oyunlara, çocuk yetiştirme konusundan olaylara bakış açısına kadar herkes tarafından kabul gören pek çok ayrım ön plana çıkar. (Yücel Çetin & Mangır, 2021: 167).

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında, erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla avantajlı olduğu ifade edilebilir. Roller genellikle erkekler lehine düzenlenmiş, erkeklerin mala ve güce sahip olma özellikleri yüzyıllar boyunca sürmüştür. Sözü edilen genel algının oluşmasının temelinde, ilk insanların bölgelerini koruma amacıyla savaşmaları yatmaktadır. Erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü olmaları, savaşlarda aktif bir rol almalarını sağlamış ve bu durum, toplumda erkeğin daha önemli bir cinsiyet olarak görülmesine yol açmıştır. Erkekler, toplum içindeki konumlarını belirlerken bu avantajlarını kullanarak, kadının kendi çıkarlarına zarar vermeyecek roller üstlenmişlerdir. Kadınlar ise aile ve toplum içinde, erkeklere göre daha geri planda kalmış ve genellikle emek gerektiren işlerde öne çıkmışlardır. (Yücel Çetin & Mangır, 2021: 167).

Toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri, çocukluk çağından başlayarak ortaya çıkar ve çocuğun gelişimiyle birlikte evrim geçirir. Bebeğin çok küçük yaşlarda duyduğu "nazlı kızım" veya "cesur oğlum" gibi ifadeler, onun zihninde yer edinir (Gümüšoğlu, 2016: 60, akt. Yücel Çetin & Mangır, 2021). Ayrıca, kız ve erkek çocuklara yönelik seçilen kıyafetlerin ve eşyaların renkleri de cinsiyete göre tasarlanır ve iki farklı kategori altında üretilir. Kız çocukları için üretilen oyuncaklar genellikle bebekler, mutfak araçları, beşikler ve temizlik malzemeleri gibi gelecekte kullanabilecekleri araçlardır. Erkek çocukları için ise oyuncaklar genellikle savaşçı karakterler, arabalar, iş makineleri ve silahlar gibi oyuncaklardır (Göktaş, 2020). Elbette istisnalar her zaman vardır, ancak arabayla oynamaya eğilimli bir çocuğun sürüş yeteneğine daha yatkın olacağı genellikle kabul edilen bir düşüncedir. Benzer şekilde, oyuncak mutfak setleriyle oynayan bir kız çocuğunun büyüdüğünde mutfakta başarılı olması beklenir. Aşçılık mesleğinde hangi

cinsin daha yetenekli olduğuyla ilgili değil, aile içinde günlük mutfak işlerinde hangi cinsin daha aktif olduğuyla ilgilidir.

Toplumsal cinsiyet, kültürel bir yapı üzerinde şekillendiğinden bir bireye bu yapıda hangi olasılıkları etkileyebileceği ya da etkileyemeyeceği konusunda ipuçları verir. Biyolojik cinsiyet olarak kadın veya erkek olmanın ne kadar kalıcı olduğu düşünülse de, toplumsal cinsiyet; öğrenme süreçleriyle oluşan, kültürel olarak yapılandırılan ve ne cinsiyetin neden olduğu ne de cinsiyet kadar sabit bir şeydir. Toplumsal cinsiyet, sosyo-kültürel normlar ve beklentiler tarafından şekillendirilen cinsiyet rolleriyle ilgili bir kavramdır. Anılan roller, bireylerin kaynaklara erişimini, davranış kalıplarını, sorumluluklarını ve sosyal paylaşım olanaklarını belirler. Toplumsal cinsiyet algısına göre, kadınlar duygusal ve erkekler güçlü ve akıllı olarak kabul edilir. Ayrıca, belirli zamanlarda kadınların sokağa çıkmasının uygun olmadığına dair inançlar da ifade edilen algının bir parçasıdır. "Kadının yeri evidir" gibi ifadeler, cinsiyetçi bir bakış açısının ürünüdür. Bebekler doğduklarında biyolojik cinsiyetlerine göre kız veya erkek olarak tanımlanır. İlgili tanımlama, bireyleri belirli cinsiyet rolleri ve beklentileri arasında seçim yapmaya zorlar. Bebeğin doğumundan itibaren kültürel ve sosyal etkileşimler, çocuğun cinsiyetine uygun davranışların nasıl olması gerektiği konusunda rehberlik eder. Örneğin, kız çocuklarına pembe, erkek çocuklarına mavi renkler giydirmek gibi toplumsal cinsiyet stereotipleri bu dönemde başlar. Ayrıca, kız ve erkek çocuklara farklı oyuncaklar alınarak da bahsedilen roller pekiştirilir. Bireyler büyüdükçe, cinsiyet rolleri eğitim yoluyla daha da pekiştirilir. Meslek seçimleri, kadınların evde daha çok sorumluluk alması ve erkeklerin kamusal alanda aktif olması gibi toplumsal beklentilere göre şekillenir. Toplumsal cinsiyet, farklı cinsel yönelimlere sahip bireylerin toplum içindeki statülerini de etkiler. Cinsiyetçi tutumlar, iş piyasasında, maaş eşişsizliklerinde, siyasette dışlanma ve sınırlı katılım gibi birçok alanda kendini gösterir.⁵

2.3. Toplumsal Cinsiyet Kavramına ocuk özelinde Bakış

ocuk, toplumsal cinsiyet rollerinin öğretildiği, dayatıldığı ve içselleştirildiği ham bireydir, kimliksiz bir bireydir. Çocuklar henüz kimliklerini tam oluşturmadan önce içinde yaşadıkları aile ve toplum tarafından belirlenen cinsiyet rolleri ile tanışır ve işlenirler. Kendi kimliklerini oluşturmak yerine, toplum tarafından dayatılan cinsiyet

⁵ Feryal Saygılığil, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Dipnot Yayınları, 2015:7-8 (nsz)

normlarına uygun davranışları içselleştiren hammadde olarak görülürler. Toplumsal cinsiyet, kültürel ve sosyal bir olgudur, çocuk bireyler bu normlara maruz kalarak şekillenirler. Mevcut perspektif, cinsiyet rollerinin bireylerin davranışlarına ve kimliklerine nasıl etki ettiğini gösterir. Çocukluk döneminde, çocuk, etrafındaki toplumun ve kültürün normları ve beklentileriyle etkileşimde olur. Toplumsal cinsiyet öğelerinin ve onlara öğretilenlerin önemli olduğunu düşünürler. Çocuklar, ailelerinden, okuldan, medyadan ve çevrelerinden aldıkları mesajlarla cinsiyet rolleri hakkında bilgi edinirler. Oyunlar, oyuncaklar, giyim tarzları ve iletişim biçimleri gibi unsurlar, çocuklara toplumsal cinsiyet rolleri hakkında bilgi verir. Örneğin, mavi rengin erkeklerle, pembe rengin ise kızlarla ilişkilendirilmesi gibi basit görünen şeyler dahi toplumsal cinsiyet normlarının çocuklara öğretildiği birer araç olabilir.

Çocuk edebiyatının, bu yaşlarda toplumsal cinsiyet kavramını şekillendirmede önemli bir etkisi vardır. Çocuk kitaplarındaki karakterler, roller ve hikâyeler, çocukların cinsiyet rolleri ve kimlikleri hakkında farkındalık kazanmalarına yardımcı olabilir. Geleneksel cinsiyet rollerini sorgulayan veya bunları kıran kitaplar, çocuklara farklı cinsiyet kimlikleri ve rolleriyle ilgili farklı bakış açıları sunabilir. Özellikle çocukların toplumsal cinsiyet konusunda eğitim alırken, cinsiyetler arası eşitliği, cinsiyet çeşitliliğini ve herkesin farklılıklarını kabul etmeyi öğrenmeleri önemlidir. Bu süreçte, çocukların kendi cinsiyet kimliklerini ve tercihlerini keşfetmelerine destek olmak da büyük önem taşır. Çocuklara cinsiyet rolleri hakkında farkındalık kazandırmak, cinsiyetler arası eşitliği ve adaleti teşvik etmek, cinsiyet temelli ayrımcılığı azaltmak amacıyla çocuk edebiyatı ve eğitim materyalleri, önemli bir araçtır. Materyaller, çocukların açık fikirli, empatik ve eşitlikçi bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Kişilik gelişimi, bireyin "kim olduğunu" anlama süreciyle başlar ve yaşamın her aşamasında farklı yanıtlarla devam eder. Çocuklar, çevrelerinden aldıkları bilgilerle dünyayı anlamlandırmaya çalışır ve dolayısıyla kadın-erkek kategorilerini kullanırlar. Ayrıca, toplum da cinsiyet kavramını vurgular ve cinsiyet, duygu, tutum ve davranışlar gibi rol modelleriyle ilişkilendirilir. Bu sayede, çocuklar için cinsiyetin işlevsel bir önemi oluşur. Kişilik tanımlamasında cinsiyet kimliği önemli bir faktördür. Bireyin kendini kadın veya erkek olarak algılamaya başladığı süreç genellikle üç veya dört yaşlarından itibaren gelişmeye başlar. Çocuklar, kız veya erkek olduklarını kabul eder ve içinde bulundukları toplumun veya grubun beklentilerine uygun davranmaya çalışırlar.

(Özdemir, 2018: 81). Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, öğrenme süreçleri özellikle,

- edimsel koşullanma,
- model alma,
- taklit üzerinden ilerler.

Toplumsal cinsiyet stereotipleri açısından bakıldığında edimsel koşullanmada, çocuklar cinsiyetlerine uygun davranışlarda bulunduklarında ödüllendirilirler, aksine davranışlarında ise cezalandırılırlar. Davranışlar ödüllendirildiğinde tekrarlanma eğilimindedir, ancak cezalandırıldığında kaçınılır. Örnek olarak, bir erkek çocuğu süslenirse kız gibi davrandığı için suçlanır (cezalandırılırken), bir kız çocuğu, süslenmesi sevimli bulunduğu için ödüllendirilir. Model alma ve taklit süreciyle ilgili olarak, çocuklar anne, baba, öğretmen veya televizyondaki karakterler gibi rol modelleri gözlemleyerek onların davranışlarını taklit ederler. Örneğin, bir çizgi filmin kadın kahramanı narin ve erişilemez olarak tasvir edilirken, erkek karakterler en güçlü ve cesur olanı sergileyerek, kadınla bir araya gelme hakkını kazanır. Genellikle kadının seçme hakkı olmadan dahi içinde bulunduğu ilişki mutluluğu beraberinde getirir. Bu şekilde, kız çocukları beklemeye alıştırılırken, erkek çocuklar daha cesur ve girişken olana yönlendirilir. Aynı cinsiyetten olanlar taklit edilirken, farklı cinsiyet özellikleri idealize edilir. Bandura, bahsi geçen süreci "kendi kendini toplumsallaştırma" olarak adlandırır (Dökmen, 2004; akt. Özdemir, 2018: 81). Aile faktörü, çocukların toplumsal cinsiyet algılarının şekillenmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Aile içindeki roller ve davranışlar, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin sürdürüldüğü bir ortam olabilir. Aynı zamanda, aile ve çevre, çocuğun cinsiyetine uygun hareket etmesi için ona rehberlik eder ve bu yönde davranmasını bekler. (Yağan Güder & Güler Yıldız, 2016: 17).

Toplumsal cinsiyet rollerinin ve cinsiyetlerin çocuklara öğretilmesi, ailelerden ve sosyal çevreden olduğu kadar, okul, reklam, televizyon, gazete, dergi, müzik klipleri ve şarkı sözleri gibi kitle iletişim araçlarından, çocuk öykülerinden, masallardan ve ders kitaplarından da kaynaklanmaktadır. Örneğin, günümüzde bazı çocuk öykü kitapları "kızlar için" ve "erkekler için" olarak iki ayrı kategoriye ayrılmaktadır. Ders kitaplarında ise, özellikle 1945 sonrası dönemde kadının özel alanda ve ev işleriyle, erkeğin ise kamusal alanda ve aile geçimini sağlayacak bir işte tanımlanması yaygındır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında müfredatta yer alan İş Eğitimi ve Ev Ekonomisi kitabında,

"Çalışan Kadının Günlük Planı" sabah 06.00'da kalkmak, 8.30'a kadar kahvaltı hazırlamak, kahvaltıyı toplamak, ütü yapmak, çocukları okula hazırlamak, 9.00-18.00 arası işte olmak, 18.30-22.00 arası dinlenmek, sofrayı hazırlamak, sofrayı toplamak, evi temizlemek ve ertesi akşamın yemeğini yapmak olarak belirlenmiştir (Yurtsever, 2012; akt. Özdemir, 2018: 81).

Toplumsal cinsiyet algısı, kadınların eğitime de etki etmekte ve toplumun kız çocuklarına karşı olan bakış açısı onların eğitime olumsuz yansımaktadır. Eğitim getirileri açısından cinsiyetler arası karşılaştırmalar yapıldığında, dünya çapında kadınların eğitiminin erkeklerden daha fazla getiri sağladığı görülmektedir. Kız çocuklarının eğitimi, uzun ve sağlıklı bir yaşamın yanı sıra ekonomik kazançlar sağlayarak aileye ve ülkeye toplumsal kalkınma katkısı sağlamaktadır. Ancak Türk eğitim sisteminde, kız çocuklarının okullaşma oranlarının erkeklerden düşük olduğu gözlemlenmektedir. Eğitim ortamında toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilmiş roller, öğretmen-öğrenci etkileşiminde, sınıf içinde veya öğretim materyallerinde kendini gösterebilir. Araştırmalar, öğretmenlerin bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde cinsiyet rollerini sınıf içinde sürdürdüğünü göstermektedir. Öğretmenlerin cinsiyet rolleriyle ilgili inançları ve beklentileri, öğrencilerin davranışlarına yansımaktadır. Ayrıca bazı öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere farklı davrandığı da tespit edilmiştir (Meece ve Daniels, 2008; akt. Yağan Güder, 2014: 14). Öğretmenler, evde öğrenilen toplumsal cinsiyet rollerini destekleyen ve hatta bahsedilen stereotipleri pekiştiren şekillerde davranabilirler. Öğretmenlerin çocuklarla olan iletişimlerinde sıkça "kızlar buraya, erkekler şuraya" veya "erkekler, kızlar gibi sessiz olun" gibi ifadeler kullandığı bilinmektedir. Bu tür etiketlemeler, çocuklarda toplumsal cinsiyet stereotiplerini, cinsiyet ayrımcılığını ve cinsiyetler arası önyargıları desteklemektedir.

Çizgi filmlerdeki karakterlerin giyim, saç şekli, davranışları gibi özelliklerinin de toplumsal cinsiyeti yansıttığı söylenebilir. Çocuklar, çizgi film karakterlerini kendileriyle özdeşleştirerek cinsiyet rollerine dair stereotip algılar geliştirebilmektedir. Akman ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan bir araştırmada, çocuklara Caillou adlı çizgi filmde hangi karakteri olmak istedikleri sorulduğunda, kız çocuklarının %39'u en çok Calliou'nun kız kardeşi Rosie olmayı tercih ederken, erkek çocuklarının %42'si Calliou karakterini seçmiştir. Araştırmacılar, çocukların çizgi filmlerde kendi cinsiyetleriyle benzer kahramanlara özdeşleşmeye çalıştığını belirtmiştir. (akt. Yağan Güder, 2014: 16).

Temel Reis, Safinaz'ı kurtaran ve güçlü bir karakter olarak bilinir, Safinaz da bundan dolayı ona hayranlık duymaktadır. Şirinlerdeki tek kadın karakter olan Şirine süslü ve bakımlı bir görünüme sahiptir, topuklu ayakkabılar giyer. Sindrella da kralın oğluyla evlenmek için baloya katılmak istemektedir. Evlilik isteğinde bulunan kadın genellikle erkeğin seçimine bağlıdır. Fakir kız ise kralın oğlunun kalbini kazanarak kaderini değiştirmek istemektedir. Çizgi filmlerde sıkça cinsiyet rolleri ve cinsiyete dayalı davranışlar öne çıkarılmaktadır. Araştırmalar, çocukların oyun seçimlerinde olduğu gibi çizgi film karakteri tercihlerinde de kendi cinsiyetleriyle benzer cinsiyetten karakterleri seçtiğini göstermektedir. Bu karakterlerin sunmuş olduğu cinsiyet rollerinin çocuklar tarafından bilinçsizce kabul edildiği düşünülmektedir. (Yağan Güder, 2014: 16).

Kız çocukları, erken yaşlardan itibaren kamusal yaşam ve iş hayatından uzak tutulmaktadır. Masallar da ayrımcılığı yansıtmakta, kadın karakterler genellikle zayıf ve savunmasız olarak tasvir edilirken, erkek karakterler sorunları çözen, kahramanlık yapan figürler olarak karşımıza çıkar. Kadın karakterler genellikle şiddet, yoksulluk veya terk edilme gibi zorluklarla mücadele ederken, erkek karakterler bu zorlukları aşarak kadın karakterleri kurtarmaktadır. Yaşlı kadın karakterler genellikle kötü, cadı veya üvey anlamında tasvir edilmektedir. Erkek karakterlerin çeşitliliği ve kahramanlık özellikleri kadın karakterlerde bulunmamaktadır. Nadiren de olsa kahraman olarak tanımlanan kadın karakterler genellikle **kadınısı**⁶ özelliklerden yoksundur. Erkeklerin cesaretlendirici kahraman örnekleriyle büyümesine karşın, kız çocukları hayatın zorluklarıyla başa çıkarken zarif ve kırılgan olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, matematik ders kitapları gibi eğitim materyallerinde dahi yer alabilmektedir. Problemlerde erkekler aktif ve yardımcı roldeyken, kadınlar pasif ve yardıma muhtaç olarak gösterilmektedir. Bu tür örnekler, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirerek yaymaktadır. Bu mesajlar, çocukların algılarına ve tutumlarına etki ederek toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdürmekte ve yeniden üretmektedir.

Alana yönelik Yağan Güder (2014) tarafından hazırlanan doktora tezinde okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algıları, çocuklarla görüşme, gözlem ve etkinlik uygulaması, anne ve anneannelerle görüşme yapılarak sonuçlandırılmıştır. Çalışma

⁶ “Kadınısı” sıfatıyla burada anlatılmak istenen toplumsal cinsiyet eşitsizliğine atıfta bulunmak değildir. Kahraman kadınların erkeklere benzetilmesi ve erkeklerde olan özelliklerin onlara yüklenmesi çalışma kapsamında kabul edilmeyecek bir yaklaşımdır. Nadiren de olsa kahraman olarak tanımlanan kadın karakterlerin kendi “kadınısı” özellikleri ile ön plana çıkarılmaları beklenmektedir. Bu nedenle sıfat kullanımına ihtiyaç duyulmuştur.

sonuçlarına göre, çocukların oyun, oyuncak, kıyafet ve renk tercihlerinde toplumsal cinsiyet normlarına uygun seçimler yaptığı tespit edilmiştir. Özellikle oyun ve oyuncak seçimlerinde ebeveynlerin tutumları, oyuncakların renkleri, karşı cinsiyette bir kardeşin varlığı ve akranların görüşleri önemli rol oynamaktadır. Baba baskısının oyun ve oyuncak tercihlerinde belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çocukların toplumsal beklentilere ve ebeveyn algısına uygun yanıtlar verdiği, ancak bireysel tercihlerinde bu normlara ters davrandığı görülmüştür. Çocukların kadın ve erkek cinsiyet özelliklerine dair bazı kalıp yargıları olduğu ve kadın özelliklerinin erkek özelliklerine göre daha olumsuz algılandığı belirlenmiştir. Annelerin çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerine uygun oyun ve oyuncakları tercih etme eğilimleri olduğu ve bu eğilimin özellikle erkek çocuklar için daha belirgin olduğu görülmüştür. Annelerin genellikle kadın ve erkek cinsiyetlerine yönelik belirli kalıp yargıları olduğu ve kadınlara olumlu, erkeklere ise olumsuz özellikler atfettikleri tespit edilmiştir. Kız çocuklarına karşı annelerin daha yüksek beklentileri olduğu ve beklentilerin genellikle ev işlerine yardımcı olma üzerine odaklandığı belirlenmiştir. Bu bulgular, annelerin çocuklarından bekledikleri rollerin geleneksel cinsiyet rolleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, oyun, oyuncak ve arkadaş tercihleri konusunda annelerin ve çocukların görüşleri arasında benzerlikler bulunduğu görülmüştür. Aile yapısının çocukların toplumsal cinsiyet algılarını şekillendirmede önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. (Yağan Güder, 2014).

2.4. Çocuk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Dayatılması

Çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyet rollerinin kısmen dayatılması, geleneksel cinsiyet normlarının ve stereotiplerinin kitaplara yansıtılmasıyla ortaya çıkabilir. Örneğin, kız çocuklarına ev işleriyle ilgilenmeleri veya duygusal olmaları gerektiği erkek çocuklarına ise cesaretli olmaları veya liderlik rollerine odaklanmaları gerektiği mesajları verilebilir. Bu durum, çocukların kendi kimliklerini ve rollerini sorgulamak yerine, toplumun beklediği kalıplara uymaya yönlendirilmesine neden olabilir. Bu tür kitaplar, çocukların cinsiyet çeşitliliğini, farklı rolleri ve kimlikleri kabul etmelerini zorlaştırabilir ve kısıtlayıcı bir etki yaratabilir. Buna bağlı olarak çocuklar, çevresine ve akranlarına karşı zorbalamaya kadar giden, ötekileştiren, ayrıştırmacı tavırları benimser, hoş görüden uzak, dışlayan bir yaklaşım sergilerler. Ancak, son yıllarda çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyet konusunda daha geniş bir bakış açısıyla yazılmış kitaplar artmaktadır. Bu

kitaplar, geleneksel cinsiyet rollerini sorgulayan, çeşitliliği ve eşitliği vurgulayan hikâyeler içerir. Kızların bilimle ilgilenebileceğini veya erkeklerin duygularını ifade etmesinin doğal olduğunu gösteren kitaplar gibi örnekler, çocuklara daha geniş bir perspektif sunabilir. Odeabank tarafından hayata geçirilen “Eşit Masallar” buna verilebilecek örnekler arasında yer alır. Cinsiyete dayalı ön yargıların henüz çocuk yaşlarda öğrenildiğini ve çocukların küçük yaşlardan itibaren evlerinde, okullarında ve içine doğdukları, büyüdükleri topluluklarında sonuçlarını yaşam boyu hissedecekleri cinsiyet normlarıyla karşı karşıya kaldıklarını fark eden Odeabank, farkındalığıyla 2020 yılında Eşit Masallar projesini hayata geçirdi. Bu proje ile dünyaca ünlü masalları eşitlikçi bir biçimde tekrar ele aldı ve tüm toplumda cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmayı amaçladı. Proje kapsamında, ebeveynlerin ve çocukların cinsiyet eşitliği konusundaki kritik önemi fark etmeleri için, en sevilen masallar yeniden yorumlanmıştır. Psikolog Selçuk'un içerik danışmanlığını üstlendiği ve Can Yayınları iş birliğiyle gerçekleştirilen Eşit Masallar projesinin ilk aşamasında, Kırmızı Başlıklı Kız, Rapunzel ve Sindirella masalları üzerinde çalışılmıştır. Projenin ikinci aşamasında ise Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler ile Kurbağa Prens masalları, çocuklarda toplumsal rollerle ilgili eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmesini hedefleyerek yeniden anlatılmıştır. Odeabank'ın projeye yönelik manifestosu ise şu şekildedir:

“Çocukken çok masal dinledik. Büyüdük, çocuklarımıza da bu masalları öğrettik. Aslında fark etmeden eşitlikçi olmayan roller biçtik. Pamuk Prenses'e bir cadı elma verdi, çaresizce onu bir prensin öpmesini bekledi. Sindirella hep acılar çekti, tek kurtuluş yolu kendini prensle beğendirmektir. Kırmızı Başlıklı Kız çok saftı kurda inandı, kurt onu bir lokmada midesine attı. Peki başka masallar mümkün olamaz mı? Bir ülkede zeki, gözü kara prensesler ve tıpkı onlar gibi cesur, iyi kalpli prensler yaşayamaz mı? Üvey anneler hep kötü mü olmalı? Prensesler hep prenslerini beklemek zorunda mı ya da prenslerin tek görevi prensesleri kurtarmak mı? Bu rolleri değiştirirsek, toplumdaki roller de değişir. Çünkü kadın erkek eşitliği kavramı, küçük yaşta gelişir. Biz eşit bir geleceğe inanıyoruz. Bunun için Eşit Masallar projesini hayata geçiriyoruz. Odeabank'tan EŞİT MASALLAR, Eşit bir yarına uyansın çocuklar!”⁷

Proje dahilinde yayınlanan manifestodan da anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatının önemli türlerinden olan masalların içerisinde yer alan cinsiyet rolleri sorgulanmalı ve

⁷ <https://www.odeabank.com.tr/esit-masallar> E.T. 29.02.2024 / 11.30

değiştirilmelidir. Geleneksel masalların dayattığı pasif, güçsüz, yardıma muhtaç kadınlar ve aktif, güçlü, kurtarıcı olarak tasvir edilen erkekler artık pekiştirilmemelidir. Cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyete yönelik eşitlikçi olmayan kalıplar, çocukları erken yaşlardan itibaren etkilemekte ve yapısal olarak etki altında büyümelerine neden olmaktadır. Çocukların duygu ve düşünce dünyasına önemi yadsınamayan masallar ve diğer edebî ürünler, çocuklara, tüm bireylerin cinsiyet ayrımı gözdetilmeksizin kendi akılları ve iradelerini kullanarak kaderlerini şekillendirebileceklerini öğretmelidir. Masalları yazanlar ve çevirenler, içeriklerini yeniden gözden geçirmelidir. Cinsiyet rollerinin açık ya da örtülü bir şekilde temsil edilmediği, kadın ve erkeklerin eşit olarak gösterildiği, çocuklara henüz küçük yaşlardan başlanarak toplumsal cinsiyet rollerinin dayatılmadığı içeriklerin üretilmesi gerekmektedir. Daha adil ve eşitlikçi gelecek temellerinin atılması adına Eşit Masallar projesi gibi pek çok projenin hayata geçmesi beklenmektedir.

2.4.1. (Çeviri) Çocuk Romanlarında Toplumsal Cinsiyetin İzdüşümü

Çocuk romanı, genellikle çocuklar ve gençler için yazılan edebi bir türdür. Bu romanlar, çocukların yaşamla ve duygularla nasıl başa çıkacaklarına dair öğütler verirken aynı zamanda onlara eğlenceli ve ilgi çekici hikayeler sunar. Karakterler, genellikle çocukların anlayabileceği ve kendilerini özdeşleştirebileceği özelliklere sahiptir. Macera, dostluk, aile ilişkileri ve okul yaşamı gibi konular, çocuk romanlarının sıkça ele aldığı temalardır. Bu tür romanlar, çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını teşvik ederken aynı zamanda okuma alışkanlığını da geliştirmelerine yardımcı olabilir. Çeviri çocuk romanı, bir dilde yazılmış bir çocuk romanının farklı bir dile çevrilmiş hali olarak karşımıza çıkar. Farklı kültürlerden gelen çocukların aynı hikayeleri paylaşmasına olanak tanır. Çeviri süreci, orijinal metindeki duygu, tema ve atmosferin korunmasını sağlamak için dikkatli bir çalışma gerektirir. Çocukların anlayabileceği ve ilgi duyabileceği bir dilde yazılmış olması, çeviri romanın başarılı olması için önemli bir faktördür. Çeviri çocuk romanları, farklı diller ve kültürler arasında köprü kurarak çocukların kültürel çeşitlilik ve farklı perspektifler hakkında bilgi edinmelerine destek sağlayabilir. Bu tür romanlar, genç okuyuculara yeni dünyalar keşfetme ve farklı yaşam tarzlarına dair anlayış geliştirme fırsatı sunar. Ancak her çeviri çocuk romanının aynı hedefe hizmet ettiğini söylemek doğru olmayabilir. Çocuk romanları, genellikle toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin izdüşümünü gösteren güçlü araçlardır. Karakterler genellikle geleneksel

cinsiyet rollerine uygun davranışlar sergilerler. Erkek karakterler genellikle aktif, cesur ve problem çözmeye yeteneğine sahip olarak tasvir edilirken, kız karakterler daha duygusal, yardımsever ve evcimen olarak betimlenir.

2.4.2. (Çeviri) Çocuk Masallarında Toplumsal Cinsiyetin İzdüşümü

Masallar, kültürlerin temel taşlarından biridir çünkü bir masalın içinde ait olduğu kültürün birçok unsuru bulunabilir. Bu unsurlar, o kültürün yaşayan veya yaşamamış pek çok özelliğini yansıtır. Masallar, orijinal anlatım tarzları, dil becerileri, hayal gücüne hitap etmeleri ve olayları canlı ve dikkat çekici bir biçimde aktarmaları gibi özelliklerle öne çıkar. Bu nedenle, masallar özellikle çocuk eğitiminde ayrı bir öneme sahiptir. (Karayazı, 2017: 3326).

Masallar, sadece toplumsal eleştirileri veya yapıları değil, bireysel durumları da yansıtır. Bu durumlar genellikle rahatsız edici veya fantastik olabilir ve bazen dolaylı bir şekilde ifade edilirken bazen de arzuları dile getirir. Örneğin, toplumda sessiz ve mağdur kabul edilen kadın figürü, masallarda genellikle iyi kadınlar olarak betimlenir ve zor durumlarla karşı karşıyadırlar. Masallarda sıkça karşılaşılan ikili yapılar vardır; iyi-kötü, güzel-çirkin, zengin-yoksul gibi. İkilikler, çocuklara model seçme konusunda bir çekim oluşturabilir. Ancak, bu geçişler genellikle keskin ve dramatiktir, orta bir yol bulunmaz. Bir kişi ya güzel ya da çirkin olarak kabul edilir, arada bir yer yoktur. Ya siyah ya da beyaz olmalısın, griye yer yoktur düşüncesi hakimdir. Kötü kalpli karakterler genellikle siyah tonlarda tasvir edilirken masum ve saf karakterler beyaz tonlarla betimlenir. (Tekin, 2024).

Geleneksel masallar genellikle kadınların kurtarılmayı ve mutlu son için yakışıklı ve zengin bir erkeği beklediği bir temayı işler. Kadın karakterler genellikle kendi durumlarından kurtulmak için bir erkeğin yardımını bekler ve masalın mutlu sona ulaşması için ona bel bağlar. Bu masallarda, kadınlar genellikle isyan etmemeli ve evde oturmalı gibi davranışlarla öğütlenirler. Cinsellik genellikle evde oturan "iyi kızlar" için tabu olarak işaretlenir ve masum bir prens bulunana kadar cinsellikle ilişkilendirilen kötülük vurgulanır. Erkek karakterler için ise bu kısıtlamalar genellikle geçerli değildir. Çoğu masalda erkek karakterler ikinci evlilik yapabilir veya prensesleri öpebilirler. Masallarda erkeklere atfedilen cinsiyet rolleri açıkça görülür: yakışıklı, korkusuz, fiziksel olarak güçlü ve zengin olmaları beklenir. (Tekin, 2024).

Masallar genellikle, hayatın gerçekliklerinden uzak, iyi niyetli arzuların geçici olarak tatmin edilmesini sağlar. Aniden değişen talihin, ani zenginlik ve güç kazanmanın, işleri mucizevi bir şekilde halleden perilerin varlığıyla, kötülüğün cezalandırılması ve iyiliğin ödüllendirilmesi gibi unsurlarla öne çıkar. Ayrıca, gerçek hayatta nadiren gerçekleşen şansların da işlendiği hikayeler vardır; örneğin, cinsel ilgi görmeyen bir erkeğin, kardeş, baba veya dost olarak belirli bir bedel ödemediği yardım etmesi düşüncesi buna örnektir. (Sezer, 2004: 7).

Masallar, içinde birçok bilinçdışı sembol barındıran, ustaca kurgulanmış ve genellikle iktidara hizmet eden ideolojik bir araç olarak işlevini yerine getirir. Ancak, adlarına rağmen, masallar genellikle göz ardı edilir ve üzerinde pek durulmaz çünkü onların sadece masal oldukları düşünülür. Ancak, masalı bir detektif gibi inceleyerek, masalların altında yatan ideolojik mesajlar çözülebilir. Özellikle klasik masalların, kadın ve erkek rollerini nasıl şekillendirdiği görülebilir. Eğer Fromm'un düşüncelerinden ilham alınırsa masalların toplumsal yapıyla uyumlu ve "mutlu" bir yaşam için gereken toplumsal bilinçaltını nasıl oluşturduğunu anlamak da mümkün hale gelir. (Yüksel, 2008).

Masalların devamlılığını sağlayan bir özellik, genellikle toplum tarafından kabul görmeleridir. Ancak, masallar genellikle mevcut iktidar yapılarını eleştirmeyen, yerleşik düzeni sorgulamayan ve huzuru bozmayan öğeler içerir. Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında, ilgili masallar genellikle kadını erkeğe bağımlı olarak gösterir; güzel kadınlar korunmaya muhtaçken, çirkin kadınlar kötü kalpli olarak tasvir edilir. Erkek karakterler ise genellikle kral veya kahraman olarak betimlenir. Yakışıklı prenslerin uyuyan prensesleri öpmesi veya kurtardığı kızla evlenmesi gibi olaylar ise genellikle kabul görür, çünkü bu durumlar masadaki geleneksel cinsiyet rolleriyle uyumludur. (Yüksel, 2008).

Masallarda, kadın karakterler genellikle güzel olsalar da, kendi başlarına zor durumları aşamazlar. Mutlu bir sona ulaşmak için genellikle yakışıklı ve zengin bir erkeğin gelip onları kurtarması beklenir. Bu durum gerçekleştiğinde, erkek kendini meşru hisseder ve kadının da buna itiraz etmesi beklenmez çünkü kadınlar genellikle kurtarıcıları dışında başka seçeneklerinin olmadığını düşünürler. İfade edilen düşünce ataerkil toplumlarda "beyaz atlı prensi beklemek" veya evliliğin genç kızlar için tek önemli hayal olarak sunulmasıyla paraleldir. Özetle, masallar genellikle genç kızlara "iyi bir evlilik yapmanın en önemli başarı olduğu" mesajını verir. (Yüksel, 2008).

Sonuç itibariyle, masalların derinliklerinde dolaşılırken, isyan etmeyen, değişiklik arzulamayan, kaderine boyun eğen, başına gelen kötü olaylarla şekillenen ve kurtarılmayı bekleyen kız ve kadın karakterlerle dolu olduğu görölmektedir. Masalların bu bağlamda anlattığı bir gerçek vardır. Toplumun belirlediğı yolların dışına çıkmak cesaret gerektirir ve genellikle risk dolu bir yoldan söz edilir. Ancak risklerle yüzleşmek, kendi kaderini ve tercihlerini belirlemede önemli bir adım olacaktır. Eğer masalların kızları bu zorlu yollarda karşılaştıkları engellere rağmen kendi güçlerini keşfederek yoluna devam ederse her şey çok daha farklı olabilir. Aynı zamanda masal dünyasında genellikle cesur ve güçlü, duygusallıktan uzak olan figürler şeklinde gösterilen erkek karakterler de zorluklarla başa çıkmak, fiziksel güçlükleri aşmak ve kadınları korumak, onlara güven vermek zorunda gibi hissettirilmektedir.

Masallar yalnızca kadınlara değil erkeklere yönelik toplumsal beklentileri de yansıtmakta önemli araçlar olarak kullanılırlar. Kadınların mutluluğunu erkeklerin güçlü kollarına kendilerini bırakmakla özdeşleştirebilirler. Masalların mesajlarını oluşturan bu içerikler derinlemesine incelenmeli, toplumsal cinsiyet stereotiplerini rafa kaldırarak yeni hikâyelerin oluşması desteklenmelidir. Aksi takdirde yazılan ya da çeviri yoluyla edebiyata geçen ve çocuk yaş grubu tarafından okunan ya da kendilerine ebeveynleri tarafından okunan masallar, eşitlikçi, gerçekçi, özgür ve daha sağlıklı düşünmeye sevk eden cinsiyet kalıplarının olmadığı dinamikleri yansıtmaya devam edecektir.

3. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN ALGILANIŞI

3.1. Toplumsal Cinsiyet: Kim, Nasıl Algılar?

Çeşitli kaynaklarda benzer tanımlarına rastlanan toplumsal cinsiyet kavramının kim tarafından nasıl algılandığını incelemek, alan yazında çok daha detaylı analizlere yardımcı olacaktır. Daha çok kadın erkek arasındaki ayrımcılığa ve eşitsizliğe dikkat çeken toplumsal cinsiyet öğeleri ve rolleri farklı bakış açıları da sunmaktadır. Kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılık gösterse de ortak noktası mutlaka bulunan roller farklı yaş gruplarına nasıl empoze edilmekte ve kabul ettirilmektedir?

Toplumsal cinsiyet farklılıkları, kadınların ve erkeklerin yaşamını biçimlendirir ve bu çeşitlilik, sadece farklılıktan daha derin anlamlar taşır. Dolayısıyla, bir toplumda kadın ve erkeklerin toplumsal hayata katılım şekli, oranı, temsili ve görünürlüğü, o toplumun toplumsal cinsiyet algısından önemli ölçüde etkilenir. Bireysel cinsiyet algısı da toplumsal cinsiyet algısını etkileyen bir döngü oluşturur. (Öngen & Aytaç, 2013: 2). Dökmen (2004: 18)'den aktarıldığına göre toplumsal cinsiyet rolleri, sosyal çevrelerde kadın ve erkek kimliklerinin ifadesidir ve kültürel beklentileri yansıtır. İçinde yaşanılan toplumun uygun gördüğü davranışlar erkeksi veya kadınsı olarak nitelendirilir, ancak bu roller cinsiyetten bağımsız olarak da ifade edilebilir ve bireylerin bulundukları ortama göre değişebilir. Toplumun yapısını oluşturan birçok unsurdan biri, cinsiyet rollerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu unsurlar arasında toplumun sahip olduğu değerleri de bulunur. Araştırmalar, ebeveynlerin, öğretmenlerin, medyanın ve diğer faktörlerin çocukların sosyal uyum süreçlerinde etkili olduğu kadar, toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde de belirleyici olduğunu göstermektedir. (Öngen & Aytaç, 2013: 3).

Çocukluk dönemi, cinsiyet, cinsel rol ve cinsiyet kimliği⁸ gibi kavramların ilk kez şekillendiği bir dönemdir. Bu dönemde ebeveynler genellikle çocuklarının cinsiyetini belirli bir şekilde algılamak ve onlara yönelik davranışlar sergilemek isteyebilirler. Bu

⁸ Cinsiyet kimliği, bir bireyin kendini hangi cinsiyete ait hissettiği ve bu hissiyatı nasıl tanımladığıyla ilgilidir. Cinsiyet kimliği, bireyin biyolojik cinsiyetiyle ilişkili olmayabilir. Her bireyin cinsiyet kimliği kendi benzersiz deneyimine dayanır ve çeşitli faktörler, kültürel inançlar, kişisel deneyimler ve içsel hisler tarafından şekillenir. Bazı bireyler doğdukları cinsiyetle uyumlu hissederken bazıları hissetmeyebilir. Bu durumda kişi kendisini farklı bir cinsiyet olarak tanımlayabilir ya da cinsiyetsiz olarak görebilir. Cinsiyet kimliği, toplumun belirlediği normlardan bağımsız olarak, kişinin kendini ifade etme özgürlüğüne ve haklarına sahip olması gereken bir alan olarak kabul edilebilir. Bireyler kendilerini feminen ya da maskülen olarak tanımlayabilir. (Yağcı & İlarslan, 2010).

davranışlar bazen doğrudan dayatma şeklinde olabilir, bazen de farkında olmadan şekillenebilir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları genellikle kadınlar üzerine odaklanmış olsa da, toplumun cinsiyete yüklediği anlamlar sadece kadınları değil, aynı zamanda erkekleri de etkiler. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet çalışmalarının sadece kadınların ezilmişliği ve statüsü üzerine yoğunlaşması, erkeklerin varlığını göz ardı etmesine neden olabilir. Ataerkil düşünce tarzının getirdiği sorunlar sadece kadınları etkilemez.. Sonuç olarak, toplumdaki değişim ve dönüşüm sürecinde, cinsiyeti ötekileştirmeden ele almak ve her iki cinsiyetin de bu sürecin bir parçası olduğunu kabul etmek önemlidir. (Şimşek, 2019). Bir bireyin toplum içindeki kültürü, kadın ve erkeğin nasıl davranması, düşünmesi ve hareket etmesi gerektiği konusunda belirli beklentileri ortaya koyar. Bu beklentiler, insanların doğduklarında dişi veya erkek olarak belirlenmiş olmalarına rağmen, yetişirken toplumun cinsiyet rolleri hakkındaki öğretilerine uygun davranmayı öğrenmelerini sağlar. Aile, çevre ve eğitim gibi faktörler, kız ve erkek çocukların cinsiyet rollerini benimsemelerine ve toplumsal cinsiyet kimliğini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu süreçte, kadınlar genellikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi rollerle ilişkilendirilirken, erkeklerin iş rolleri genellikle ailevi rollerden daha fazla vurgulanır. (Günay & Bener, 2011: 158).

İnsanlar, sosyal varlıklar olarak, diğer insanlarla etkileşim içinde olmaya ihtiyaç duyarlar. İş yerlerinde, eğitim kurumlarında ve özellikle aile içinde, çevresindeki insanlar ve ilişkileri, davranışlarını şekillendirir. İş ve aile, günlük yaşamın temel bileşenleridir. Her iki alanda da başarılı olmayı ve ilerlemeyi arzularlar. İşlerini en iyi şekilde yapmaya çaba sarf eder ve çevrelerinden takdir beklerler. Aynı şekilde, aile içinde de ebeveynler, görevlerini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışırlar. Böylelikle, toplum tarafından takdir edilen iyi bir anne veya iyi bir baba olma amacına ulaşırlar. Aile içinde, en önemli figür olan kadın, adeta mekanik bir saat gibi işler. Sabah erken kalkar, çocukları okula gönderir, eşinin işe gitmesine yardımcı olur ve daha sonra kendi işine gider. Bu rutin, durmaksızın devam eder. Kadınlar, bu düzen içinde engellerle karşılaştıklarında genellikle ilk vazgeçenler olurlar. Aile içindeki sorumluluklarını yerine getiremediklerini hissettiklerinde, genellikle iş hayatından çekilirler. (Yılmaz, 2018: 1-2).

Modernleşmeyle birlikte, kadın ve erkeğe atfedilen roller daha belirgin hale geldi. Erkek, genellikle kamusal alanda otoriteyi elinde tutan ve ailenin geçimini sağlayan kişi olarak görülürken, kadın genellikle özel alanda ev işleriyle, çocuk bakımıyla ve eşinin

mutluluğuyla ilgilenen bir rolde bulunur. Ancak ekonomik koşulların değişmesiyle, çift maaşlı aileler yaygınlaşmaya başladı ve kadınlar da kamusal alana girerek çalışmaya başladılar. Ancak, toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri, kadınları kamusal alanda da ikincil bir konuma mahkum etti. (Yılmaz, 2018: 2).

Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun her alanına nüfuz etmiştir. Bireyler genellikle toplumun belirlediği rollerle uyumlu davranmaya çalışır. Tüm kültürlerde, insanların doğuştan gelen biyolojik farklılıkları, genellikle kültürel bir perspektiften yorumlanır ve değerlendirilir. Bahsedilen değerlendirme süreci, kadın ve erkeklerin hangi davranışları sergileyebileceklerine, hangi haklara ve güce kimin ne ölçüde sahip olduğuna veya sahip olması gerektiğine dair toplumsal beklentilerin oluşmasına yol açar. Bu beklentiler, farklı toplumlarda ve hatta aynı toplum içindeki farklı kesimler arasında kısmen değişebilir, ancak temelde ortak noktalar bulunur. Ortak nokta, toplumsal cinsiyet temelli asimetri olarak adlandırılan yani farklılıklar ve eşitsizliklerin varlığıdır. (Ecevit, 2003: 83, akt. Günay & Bener, 2011: 158). Toplumun kabul ettiği normlara göre, insanlardan farklı beklentiler cinsiyete bağlı olarak değişir. Erkeklerden genellikle güçlü olmaları, ailelerini geçindirmeleri ve çevrelerinde belirli bir etki ve kontrol sağlamaları beklenirken, kadınlardan ise sabırlı ve anlayışlı olmaları, ev işlerini yönetmeleri ve insan ilişkilerini düzenlemeleri beklenir. Bu durum en belirgin şekilde aile gibi önemli bir kurumda kendini gösterir. Aile içindeki sosyal ve ekonomik kararlar, aile üyelerinin rolleriyle yakından ilişkilidir, özellikle de kadın ve erkeğin üstlendiği görevlerle bağlantılıdır. Temel sosyal kararlar, eşler arasında paylaşılan faaliyetler ve duygusal modellerdir. Bu kararlar, ailenin diğer sosyal kurumlarla etkileşimini şekillendirir, dolayısıyla önemlidir. Özellikle çocukların gelecekteki sorumlulukları ve alışkanlıkları, toplumun geleceğini belirlemede etkili olabilir. Geleneksel olarak, aile içinde işler ve sorumluluklar belirli cinsiyet rolleri doğrultusunda dağıtılır. Bu kapsamda, erkekler genellikle tamirat, bahçe işleri gibi görevleri üstlenirken, kadınlar genellikle yemek yapma, bulaşık yıkama ve ev temizliği gibi işleri yaparlar. (Şafak, Çopur, Özkan, 2006: akt. Günay & Bener, 2011: 159).

İshakoğlu (2020: 51) ise konu hakkında toplumun cinsiyet rolleri üzerine kurulu olan klişelerinin, erkeklere ve kadınlara atfedilen özellikler olarak tanımlanabileceğini ifade eder. Bahsedilen klişelerin genellikle gerçeklikten uzak ve basitleştirici inançlardan oluştuğunu öne sürer. Bu klişeler, erkek ve kadınların belirli rolleri yapabilecekleri ya da

yapamayacaklarına dair yanlış önyargılara yol açabilir. Kadınların savaş pilotu veya komutan olamayacakları düşüncesi, gerçeklikle uyumlu olmayan ve insanların yeteneklerini, potansiyellerini sınırlayan inançlardır. Dolayısıyla, cinsiyet rollerine dayalı klişelerin gözden geçirilmesi ve bu tür yanlış inançların sorgulanması önemlidir. (İshakoğlu, 2020: 51).

Toplumsal cinsiyet rollerinin dayatılmasında aile faktörünün önemi kadar eğitim de sıklıkla ele alınmaktadır. Eğitim alanında cinsiyet ayrımcılığı, çeşitli şekillerde ortaya çıksa da en açık olanı, cinsiyetlerinden dolayı eğitim fırsatlarından mahrum bırakılan bireylerdir. Geçmişten günümüze, erkeklerin meslek sahibi olmaları için eğitim almaları teşvik edilirken, kadınların ise çocukluktan itibaren ev işleri gibi ailevi sorumluluklar alması teşvik edilmiştir. (İshakoğlu, 2020: 56). Eğitim süreci, toplumsal değişimin önemli bir aşamasıdır ve cinsiyet rollerini etkileyen önemli bir faktördür. Eğitim kurumları bilinçli ya da bilinçsiz şekilde, toplumun genelinde kabul görmüş olan cinsiyet rollerini destekleyebilir. Örneğin ders kitaplarında yer alan metinler, görseller, öğretmenlerin öğrencilerine karşı olan davranış ve tutumları, okul etkinliklerinde kız erkek çocuklarına dayatılan renk ve materyal kullanımları vb. belirli cinsiyet rollerini teşvik edebilir. Özellikle de eğitim sistemi, öğrencileri, kadın ve erkeklerin belirli mesleklerde ve alanlarda cinsiyet rollerine uygun seçimler yapmasını zorlayabilir. Bu tutuma verilebilecek örnekler arasında kadın ve erkeklerin eğitim düzeyleri, cinsiyete göre ortalama eğitim süresi, cinsiyet ve eğitim durumuna göre iş gücü, eğitim durumuna göre cinsiyetler arası ücret kazanç farkı, cinsiyete göre temel iş gücü göstergeleri, bitirilen eğitim düzeyine göre nüfus dağılımı gibi bilgiler TÜİK verileri ile desteklenerek verilebilir. Tablo 1’de, TÜİK’in 2021-2022-2023 verilerine göre kadın ve erkeklerin cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımı verilmiştir.

Yaş grubu Age group	Toplam Total		Erkek Male		Kadın Female	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Toplam-Total	85 279 553	85 372 377	42 704 112	42 734 071	42 575 441	42 638 306
0-4	5 663 620	5 348 054	2 904 379	2 741 873	2 759 241	2 606 181
5-9	6 635 077	6 566 486	3 404 972	3 368 825	3 230 105	3 197 661
10-14	6 436 414	6 397 093	3 303 371	3 283 764	3 133 043	3 113 329
15-19	6 315 109	6 396 519	3 244 500	3 283 511	3 070 609	3 113 008
20-24	6 634 708	6 475 520	3 388 724	3 317 007	3 245 984	3 158 513
25-29	6 553 169	6 543 061	3 334 439	3 330 851	3 218 730	3 212 210
30-34	6 315 047	6 267 165	3 199 028	3 172 482	3 116 019	3 094 683
35-39	6 366 741	6 329 246	3 215 451	3 190 762	3 151 290	3 138 484
40-44	6 606 029	6 564 638	3 321 873	3 298 682	3 284 156	3 265 956
45-49	5 763 534	5 826 791	2 893 831	2 932 767	2 869 703	2 894 024
50-54	5 054 624	5 272 666	2 543 588	2 637 680	2 511 036	2 634 986
55-59	4 627 141	4 626 522	2 305 846	2 315 313	2 321 295	2 311 209
60-64	3 856 671	4 035 810	1 893 862	1 980 198	1 962 809	2 055 612
65-69	3 185 289	3 240 413	1 523 412	1 554 059	1 661 877	1 686 354
70-74	2 264 119	2 345 341	1 031 897	1 077 788	1 232 222	1 267 553
75-79	1 444 798	1 542 928	617 021	656 329	827 777	886 599
80-84	893 457	904 423	353 290	357 820	540 167	546 603
85-89	450 083	451 810	165 676	163 397	284 407	288 413
90+	213 923	237 891	58 952	70 963	154 971	166 928
TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2023						
TurkStat, Women in Statistics, 2023						
Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022, 2023						

Source: TurkStat, The Results of Address Based Population Registration System, 2022, 2023	
---	--

Tablo 1: Cinsiyet ve yaş grubuna göre nüfus, 2022, 2023

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

Cinsiyet ve eğitim durumuna göre iş gücü verileri Tablo 2’de verilmiştir.

	İşgücüne katılım oranı Labour force participation rate						
	2021				2022		
Eğitim durumu Educational level	Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
	Total	Male	Female		Total	Male	Female
Toplam Total	51,4	70,3	32,8		53,1	71,4	35,1
Okuryazar olmayanlar Illiterate	15,6	29,6	12,8		16,8	30,6	13,9
Lise altı eğitilmişler Less than high school	45,5	65,3	25,3		46,6	65,9	27,1
Lise High school	52,0	68,9	32,5		55,5	72,1	36,1
Mesleki veya teknik lise Vocational high school	63,9	80,1	38,5		66,7	81,5	43,0
Yükseköğretim Higher education	76,5	84,6	67,6		77,3	85,1	68,8
TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2023							
TurkStat, Women in Statistics, 2023							
Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2021, 2022							
Source: TurkStat, Household Labour Force Survey, 2021, 2022							

Tablo 2: Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Durumu, 2021, 2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

(Tüik veri tablolarının bazılarında başlıklarda İngilizce bulunduğundan orijinalliği bozmamak adına tablolar olduğu gibi verilmiştir.)

Yukarıdaki tabloya bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla işgücüne katılımı çok daha yüksektir. Kadınların işgücüne katılım oranı bir yıl içerisinde artış göstermiştir ancak erkeklere oranla hâlâ çok düşüktür. Tabloda yer alan oranlara göre eğitim düzeyi arttıkça erkeklerin de kadınların da işgücüne katılım oranı artmaktadır. Ancak her eğitim seviyesinde erkeklerin işgücüne katılım oranı kadınların oranından yüksektir. Kadınların işgücüne katılım oranlarının erkeklere göre bu denli düşük olması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu durum kadınların eğitim düzeyi ne olursa olsun işgücü piyasasında erkeklerle eşit şekilde temsil edilmediğini ortaya koymaktadır.

Cinsiyete göre istihdam oranı Tablo 3'te verilmiştir.

İstihdam oranı Employment rate						
2021				2022		
Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
Total	Male	Female		Total	Male	Female
45,2	62,8	28,0		47,5	65,0	30,4
14,3	25,3	12,1		15,7	27,1	13,4
40,5	58,0	22,5		42,3	60,0	24,4
44,7	60,8	26,0		48,4	64,9	29,2
55,6	71,9	30,1		59,1	74,4	34,8
67,0	76,7	56,2		68,6	78,0	58,3

Tablo 3: Cinsiyete Göre İstihdam Oranı, 2021, 2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

2021, 2022 yıllarında cinsiyete göre istihdam oranlarına bakıldığında erkeklerin istihdam oranlarının kadınlara kıyasla belirgin derecede yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark, toplumsal cinsiyet rollerinin ve normlarının kadınların iş gücüne katılımını nasıl sınırladığını gösterebilir. Genel olarak istihdam oranlarının bir yıl içerisinde arttığı görülse de, kadın ve erkeklerin istihdam oranı arasındaki fark hâlâ belirgindir. Bu veriler, toplumsal cinsiyet rollerinin iş gücü piyasasında nasıl derin bir etkiye sahip olduğunu ve

kadınların iş gücüne katılımını sınırlayan faktörlerin mevcut olduğunu göstermektedir. Toplumda eşitlik sağlanması için bu rollerin ve normların yeniden değerlendirilmesi ve kadınların iş gücüne katılımını destekleyen politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Cinsiyete göre işsizlik oranı Tablo 4’te verilmiştir.

İşsizlik oranı Unemployment rate						
2021				2022		
Toplam	Erkek	Kadın		Toplam	Erkek	Kadın
Total	Male	Female		Total	Male	Female
12,0	10,7	14,7		10,4	8,9	13,4
8,2	14,5	5,3		6,2	11,6	3,8
11,1	11,1	11,2		9,2	8,9	10,0
14,1	11,7	19,9		12,7	10,0	19,1
12,9	10,2	21,8		11,3	8,7	19,1
12,4	9,3	16,8		11,3	8,3	15,2

Tablo 4: Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı 2021, 2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

Cinsiyete göre işsizlik oranlarına bakıldığında kadınların işsizlik oranları hem 2021 hem 2022 yılında erkeklerden daha yüksektir. Bu durum kadınların işgücü piyasasında erkeklere göre daha dezavantajlı olduklarını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve normları, kadınların iş bulma ve işte kalma olanaklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Erkeklerin işsizlik oranlarının kadınlara oranla daha düşük ve daha az dalgalanma gösterdiği görülmektedir. Veriler, erkeklerin iş gücü piyasasında daha istikrarlı pozisyonlara sahip olma eğiliminde olduğunu gösterebilir.

Cinsiyete göre ortalama eğitim süresi Tablo 5’te verilmiştir.

[25+ yaş - age]					
Yıl Year	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	Cinsiyet Oranı Gender Parity index	
2011	7,3	8,3	6,4	0,77	
2012	7,4	8,4	6,5	0,78	
2013	7,6	8,5	6,7	0,78	
2014	7,8	8,7	6,9	0,79	
2015	7,9	8,9	7,0	0,79	
2016	8,1	9,0	7,2	0,80	
2017	8,3	9,2	7,4	0,81	
2018	8,5	9,4	7,6	0,82	
2019	8,7	9,5	7,9	0,83	
2020	8,9	9,7	8,1	0,83	
2021	9,1	9,8	8,3	0,84	
2022	9,2	10,0	8,5	0,85	
TÜİK, İstatistiklerle Kadın, 2023					
TurkStat, Women in Statistics, 2023					
TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2011-2022					
TurkStat, National Education Statistics Database, 2011-2022					
Bilinmeyenler ve yabancılar kapsama alınmamıştır.					
Unknowns and foreigners are not included.					

Tablo 5: Cinsiyete Göre Ortalama Eğitim Süresi, 2011-2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

2011-2022 yılları arasında toplanan, cinsiyete göre ortalama eğitim süresi tablosuna bakıldığında hem erkekler hem de kadınlar için yıllar geçtikçe bir artış söz konusudur. Ancak erkeklerin eğitim süresi, kadınların eğitim süresinden her yıl daha yüksektir. Veriler, toplumsal cinsiyet rollerinin eğitimdeki yansımalarını göstermektedir. Erkeklerin ortalama eğitim süresi, her yıl kadınlarınkinden daha uzundur. Bu durum toplumsal

normların ve beklentilerin erkeklerin eğitimine daha fazla önem verdiğini, kadınların ise eğitimlerini tamamlama konusunda daha fazla engelle karşılaştığını gösterebilir. Her ne kadar son yıllarda kadınların eğitim süresi artmış olsa da, erkeklerle eşit seviyeye gelmek için daha fazla çaba gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kadınların eğitimde karşılaştıkları engellerin ortadan kaldırılması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması büyük önem taşır. Eğitim politikalarının cinsiyet farklarını gözetenek düzenlenmesi, uzun vadede toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmada kritik bir rol oynayacaktır.

Toplumsal yapı, cinsiyet rollerinin belirlenmesinde belirleyici bir rol oynar. Araştırmalar, anne-baba, öğretmenler, medya gibi faktörlerin çocuğun sosyal gelişiminde etkili olduğu kadar, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda da etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, 1972'de Lenore Weitzman ve ekibi, okul öncesi çocuklar için popüler kitaplardaki toplumsal cinsiyet rollerini incelediğinde, kadınlar yerine erkeklere daha fazla yer verildiğini tespit etti. Bu kitaplarda, erkekler genellikle macera dolu etkinliklerde yer alırken, kadınlar genellikle ev içi görevlerle resmedilmiştir. Ayrıca, incelenen kitaplarda, kadın karakterler arasında hiçbir meslek sahibi olanının bulunmaması dikkat çekicidir. Bu durum, okul öncesi çocuklarının zihinlerinde, toplumlarına ve kültürel yapılarına göre şekillenen cinsiyet rolleri kalıplarının oluşmasına neden olmaktadır. (Weitzman Eifler vd., 1972: 1125; akt. Seçgin & Tural, 2011: 2448).

Televizyon programlarının da özellikle de çocuklar üzerinde toplumsal cinsiyet rolleri ve davranışları şekillendirmedeki etkileri belirgindir. 1996'da İngiltere'de yapılan bir araştırma, televizyon programlarında erkeklerin kadınlara göre çok daha fazla yer aldığını ortaya koymuştur. Bahsi geçen araştırmaya göre, televizyonda görülen erkeklerin kadınlara oranı 4'e 1'dir. Bu eşitsizlik çizgi filmlerde 10'a 1'e, pembe dizilerde ise 7'ye 3'e kadar çıkmaktadır. Başrolde bile, televizyon programlarında genellikle erkekler ağırlıktadır. Ancak ilginçtir ki, istatistiklere bakıldığında kadın karakterlerin erkek karakterlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, televizyon programlarının demografik gerçeklikleri yansıtmadığı açıktır. (Chandler, 2006: akt. Boylu vd., 2016: 958).

Reklamlar, toplumsal etkileşimde önemli bir rol oynar ve özellikle toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşumunda aile ve arkadaş grupları gibi diğer faktörlerle birlikte etkili olabilir. Çocuklar, yetişkinler kadar uzun süre televizyon programlarını izlemeye sabırlı

olmayabilirler, bu nedenle televizyon reklamları kısa olmalarının yanı sıra çocukların ilgisini çekmek için ses, renk ve efektler gibi öğeleri kullanarak başarılı olabilirler. Reklamlar, çocukların toplumsal cinsiyet kimliğine katkıda bulunabilen etkili bir araçtır. Bu etki, reklamların mesajlarında yer alan toplumsal cinsiyet kalıpları ve tüketime yönlendirme özelliği ile sağlanır. Örneğin, televizyon reklamlarında kadınlar genellikle ev veya bebek ürünlerini kullanırken gösterilirken, erkekler daha çok eril rolleri ve ürünleri temsil ederler. Erkekler genellikle reklamlarda ürünün kalitesini ve özelliklerini anlatan otoriteler olarak gösterilirken, kadınlar genellikle güzellik ve bakım ya da gıda ürünlerini tanıtan karakterler olarak yer alırlar. Bu şekilde, reklamlar çocukları belirli cinsiyet rolleri ve kalıplarıyla tanıştırmak toplumsal cinsiyet kimliklerinin oluşumuna katkıda bulunabilirler. (Bussey & Bandura, 1999: akt. Boylu vd., 2016: 960). Çocuklar, yansıtılan erkek ve kadın karakterleri rol model olarak eril ve dişil özellikleri kendilerine adapte ederler. Bu durum reklamların da toplumsal cinsiyeti şekillendirme etkisinin var olduğunu açığa çıkarır.

Sonuç itibariyle doğuştan itibaren hatta doğmadan önce belirlenen biyolojik cinsiyet doğaldır ve yapay müdahaleler olmadan değiştirilemez. Ancak topluma uyum sağlamak adına yüklenen cinsiyet rolleri aile, eğitim, kamusal ve özel alanlar, sosyal medya, kitle iletişim araçları vb. alanlar tarafından dayatılır. Kadın ve erkeğe çizilen sınırlar, onların toplum içerisinde nasıl davranması, hangi mesleği seçmesi, hangi iş ve sorumlulukları yüklenmesi, hangi renk giyinmesi gerektiği gibi rolleri yüklemektedir. Konuya dair Uysal ve diğerleri (2019: 196-220) şunları ifade eder:

“Toplumdaki ataerkil düşünce ve geleneksel değerler, kadın ve erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet algısının farklı olmasına yol açar. Bu farklılık, kadın ve erkek rollerine yüklenen sosyo-kültürel anlamlar ve değerlerden kaynaklanır. Toplumdaki cinsiyet eşitsizliği, ataerkil yapı ve bu yapıdaki kültürel normlar aracılığıyla ortaya çıkar, bir nesilden diğerine aktarılır. Cinsiyet rolleri farklı toplumlarda değişiklik gösterse de, genel olarak kadınlar için toplumsal cinsiyet rolleri erkeklerle göre daha dezavantajlıdır. Geleneksel toplumlarda, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsiz toplumsal ilişkiler, erkekleri kamusal alana yönlendirirken, kadınları özel alana itmektedir. Birçok toplumda, "kadının yeri kocasının yanındır" gibi düşünceler yaygındır ve bu da kadınların evde olmaları gerektiği fikrini pekiştirir. Özellikle erken yaşta evlilikler, bu kalıp düşünceleri ve kadınların eşitsiz konumunu daha da güçlendirir. Bu nedenle, ataerkil düşünce kadınları ikincil konuma yerleştirir ve kız

çocukları, erkek akranlarıyla aynı yeteneklere sahip olmadıkları düşünülerek çocuk yaşta evlendirilir.”

Erkeklerin birçok konuda söz sahibi olması, kadınların yaşantısının ev ile sınırlandırılması, aile içerisinde meydana gelen cinsiyet çatışmaları, doğacak çocuklar için hazırlık yapan anne ve babaların cinsiyete yönelik seçimler yapması, çocukların cinsiyete göre sevilme oranı gibi kalıplaşmış yargılar toplumsal cinsiyet rollerini açıklar niteliktedir. Yılmaz (2018: 3) konu hakkında son noktayı koyar nitelikte olan şu cümleyi kurmaktadır: “Toplumsal cinsiyet insan icadıdır.”

3.2. Toplumsal Cinsiyet Ögelerinin Yaşantıyla Etkileşimi

Toplum içinde, kadın ve erkeklerin varoluş biçimleri yaşamlarını belirleyen etmenlerdir. Bebek, doğduğu toplumun kabul ettiği kadın ve erkek normlarına uygun davranış kalıplarıyla büyütülür. Bu, beslenme tarzlarından giyimlerine, oyunlarından kitaplarına, çizgi filmlerden bilgisayar oyunlarına kadar her şeyin iki cinsiyete özgü imgelerle dolu olduğu anlamına gelir. İlkokula başlayan çocuklar, edilgen ve güçsüz kadınlar ile etkin ve güçlü erkekler olarak toplumsallaştırılır. Simone de Beauvoir'ın "Kadın olarak doğulmaz, kadın olunur" sözü, erkekler için de geçerlidir çünkü toplum, kadın ve erkek rollerini oluşturur. Bireyler, rolleri benimser ve ona göre davranır. Bu süreç, erkeklerin toplumsal alanda aktif rol oynadığı ve kadınların daha pasif olduğu bir yapıyı destekler. Toplumsallaşma sürecinde, rollerin her iki cinsiyet için de doğal olduğu izlenimi verilir. (Gümüsoğlu, 2008: 40).

Toplumun erkeklerden talebi, kamusal alanda aktif olmaları ve mantıklı davranışlarıyla öne çıkmalarıdır. Bu süreç, erkeğin duygularının arka planda kalmasına hizmet eder. Kadınlar için ise durum tam tersidir. Onlardan duygusal ve hassas olmaları beklenirken yaşamlarını ev, eş ve çocuklarla sınırlamaları istenir. Kadınlara verilen eğitim ve seçtikleri meslekler, genellikle ev içinde sorun teşkil etmeyecek niteliktedir. İş yaşamında aktif olan kadınlar, ev ve iş arasında sürekli denge kurmaya çalışırken, sıklıkla ucuz işgücü olarak değerlendirildikleri giyim ve elektronik sektörlerinde tercih edilme eğilimindedirler. Bununla birlikte, kadınlar iş güvencesi açısından erkeklerden daha dezavantajlıdır, işten çıkarılma riski daha yüksektir. (Gümüsoğlu, 2008: 40). O halde farkında olunarak ya da olunmayarak, toplumsal cinsiyet ögeleri örnekleri nelerdir ve yaşantıyı nasıl etkilemektedir?

“Ayol erkek çocuğa ne pembesi yaa!”

“Küpe taktır kulağına kız olduğu belli olsun.”

“Erkek adam küpe takar mı lan!”

“Oğlum kestir şu saçını artık! Ne bu böyle karı gibi...”

“Ay Hanife’nin kız kısacık kestirmiş saçını, erkek gibi olmuş.”

“Dağ gibi adam herkesin içinde ağlamasaydı iyiydi.”

“Otursun içeride maçını izlesin o, dolaşmasın mutfakta ayağımın altında.”⁹

Örneklerden de anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet öğeleri bireylerin yaşantıları üzerinde oldukça yoğun etkilere sahiptir. Sadece biyolojik farklılıkların yanı sıra kadınlar ve erkekler arasındaki farklar, çeşitli kültürlerde işlevsellik açısından büyük çeşitlilik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları, bu farklılıkların toplumsal düzlemde şekillendiğini vurgular ve konunun önemine dikkat çeker. Bireyler, toplumdaki cinsiyet normlarına, ilişkilere veya rollerin gerektirdiklerine uymadıklarında genellikle sağlık üzerinde olumsuz etkilere yol açan damgalanma, ayrımcılık veya sosyal dışlanma gibi sorunlarla karşılaşır. (Doğan & Piyal, 2017: 151).

Toplum tarafından benimsenen ve dayatılan öğeler biyolojik cinsiyetin ötesine geçmekte ve roller, beklentiler ve normlar olarak şekillenmektedir. Bireylerin eşit “insan” olarak görülmemesine neden olmakta ve kadın-erkek ayrımcılığına girerek belirli kimlikler inşa etmektedir. İş hayatında, aile yapısında, sosyal medyada, eğitimde, edebiyatta, istihdamda ve daha sayılamayacak kadar çok alanda bu öğelerin ve rollerin varlığı görülmektedir. Sosyal ilişkilere ve kariyere olan etkisinden ötürü kadın ve erkeklerin seçimleri yine cinsiyete dayalı şekilde ön plana çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kadınları ve kız çocuklarını kısıtlamakta, erkekleri ve erkek çocuklarını özgürleştirmektedir denilebilir. Kısacası toplumsal cinsiyet öğeleri bireylerin toplumla temas halinde olduğu her yerde karşılına çıkmaktadır. Çeşitli bakış açıları ve örnekler göz önüne alındığında, toplumsal cinsiyet öğeleri ve rollerinin sorgulanması gerekmekte, daha adil ve kapsayıcı bir toplumun oluşmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

3.3. Toplumsal Cinsiyetin Oluşma Nedenleri

Toplumsal cinsiyet rolleri, kültür, gelenekler, medya, eğitim, din gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle şekillenen kabul edilmiş norm ve değerlerin bir ürünüdür. Bu roller, cinsiyete

⁹ Masallardan Ders Kitaplarına 16 Maddede Toplumsal Cinsiyet | ListeList.com 04.04.2024 / 16.30

dayalı olarak belirlenen davranış standartlarını içerir. Dolayısıyla bireylerin nasıl davranması gerektiği ve nasıl davranmaması gerektiği konusunda toplumun genel olarak kabul ettiği kuralları ifade eder. Bahsedilen kurallar, bireylerin toplum içindeki konumlarını, iletişim tarzlarını, giyim tercihlerini, meslek seçimlerini ve hatta duygusal ifadelerini etkileyebilir. Geleneksel cinsiyet rolleri, kadın ve erkek arasındaki dengeyi bozarak eşitsizliğe zemin hazırlar. İfade edilen eşitsizlikler, erkek egemenliğinin inşasına katkıda bulunur. Bu egemenlik, erkeği üstün konuma yerleştirir ve kadına yönelik şiddeti meşrulaştırır. Erkek, cinsellik aracılığıyla kadın üzerinde kontrol sağlar ve onu güç gösterilerine maruz bırakır. Bu tür gösteriler, günlük haberlerde sıkça karşılaşılan cinsel istismar, tecavüz, cinsel cinayet ve zorla seks işçiliği gibi olumsuz olayları içerir. Güç dinamiği genellikle evde, işte, okulda veya sokakta kendini gösterir. Bu anlayış, erkeğin üstünlüğünün kabul edildiği, kadınların üzerinde hakimiyet kurduğu ve durumu desteklediği ataerkil toplumlarda yaygın olarak görülür.

Ataerkillik, toplumsal bir düzenlemeyi ifade eder. Burada erkeklik ve onun otoritesi merkezi bir rol oynar. Bu düzende erkekler, soyun belirlenmesinde üstün kabul edilirler. Kadınlar ise aşağılanır, baskı altına alınır ve itaatsizlikle suçlanırlar. Bu cinsiyet tanımlamaları, toplumu dengesiz bir şekilde kutuplaştırır ve erkeğin kadına hükmetme düşüncesini pekiştirir. Üstünlük kavramı, kadını erkekten ayrı bir varlık olarak göstermiştir. Ancak gerçek şu ki, hiçbir kadın bir erkeğin mülkiyeti değildir, aynı şekilde hiçbir erkek de bir kadını sahiplenemez. Kadınlar, birer nesne gibi görülerek çocuk doğurur, ev işleriyle meşgul olur ve erkeklerden daha düşük ücretle çalışırlar. Bu durumda cefakar bir varlık olarak nitelendirilirler. Üstelik, toplumun belirlediği en küçük beklentileri karşılamadıklarında, psikolojik veya fiziksel şiddete, tacize veya tecavüze maruz kalırlar. Bu sistemde erkeğin kadına üstünlüğü, uzun süredir meşrulaştırılmıştır, bu da kadınların seslerini duyurmasını ve haklarını savunmasını zorlaştırır. Kadınlar, sistemin içinde sıkışıp kalmışlardır.¹⁰

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşma nedeni tek bir yargıya bağlı değildir. Çeşitli etmenlerin bir araya gelmesiyle oluşan roller kültüre, sosyal ilişkilere, aileye, alınan eğitim düzeyine, yaş gruplarına, gelenek ve göreneklere, biyolojik faktörlere (vb.) ve elbette içerisinde yaşanılan topluma dayandırılabilir. Her bir sebep tek başına ya da birbiriyle ilişkili şekilde toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasına zemin hazırlar ve

¹⁰ Toplumsal Cinsiyet Roller | IIENSTITU 07.04.2024 / 17.00

gelişerek ilerlemesine neden olur. Bahsedilen faktörlerin karmaşık etkileşimi bireyi ve toplumu yakından ilgilendirir, rollerini bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde benimsemelerine kapı açar. Özellikle de birçok tercihlerine yansır. Diploması açısından örnek vermek gerekirse, kadınların bu sahada arka planda olduğu düşünülmektedir. Diploması sahasında erkeklerin çok daha ön planda olduğu, birçok statü ve yönetimde erkeklerin tercih edildiği düşünülmektedir. Buna istinaden cinsiyete bağlı olarak yapılan bazı tercihler ve neticeleri TÜİK verileri ile desteklenebilir. Büyükelçi sayısı ve oranları 1982 yılından günümüze buna bir örnek olarak gösterilebilir. Cinsiyete göre büyükelçi sayısı ve oranı 1982, 1990, 1996, 2000-2022 verileri Tablo 6’da verilmiştir.

Cinsiyete göre büyükelçi sayısı ve oranı, 1982, 1990, 1996, 2000-2022						
Number and proportion of ambassador by sex, 1982, 1990, 1996, 2000-2022						
	Sayı Number				Oran Proportion (%)	
Yıl	Toplam	Erkek	Kadın		Erkek	Kadın
Year	Total	Male	Female		Male	Female
1982	102	101	1		99,0	1,0
1990	125	124	1		99,2	0,8
1996	168	165	3		98,2	1,8
2000	174	166	8		95,4	4,6
2001	194	182	12		93,8	6,2
2002	202	188	14		93,1	6,9
2003	193	178	15		92,2	7,8
2004	188	170	18		90,4	9,6
2005	199	180	19		90,5	9,5
2006	193	174	19		90,2	9,8
2007	160	145	15		90,6	9,4
2008	157	140	17		89,2	10,8
2009	157	140	17		89,2	10,8
2010	190	169	21		88,9	11,1
2011	193	170	23		88,1	11,9
2012	189	167	22		88,4	11,6
2013	214	188	26		87,9	12,1
2014	230	198	32		86,1	13,9
2015	239	202	37		84,5	15,5
2016	244	201	43		82,4	17,6
2017	249	198	51		79,5	20,5
2018	253	197	56		77,9	22,1
2019	254	194	60		76,4	23,6
2020	260	195	65		75,0	25,0
2021	275	202	73		73,5	26,5
2022	287	209	78		72,8	27,2
Kaynak: Dışişleri Bakanlığı, 1982, 1990, 1996, 2000-2022						
Source: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye, 1982, 1990, 1996, 2000-2022						
Not. Sayılar yıl sonu (31 Aralık) itibariyledir.						
Note. The numbers are as of the end of the year (31 December).						

Tablo 6: Cinsiyete Göre Büyükelçi Sayısı ve Oranı, 1982, 1990, 1996, 2000-2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

Tablodaki veriler 1982'den 2022'ye kadar büyükelçi pozisyonlarında cinsiyet dağılımının nasıl değiştiğini göstermektedir. Veriler toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde kadınların iş hayatındaki ve özellikle diplomasi alanındaki

ilerlemelerini ve karşılaştıkları zorlukları anlamak açısından önemlidir. Verilere bakıldığında kadın büyükelçilerin sayısının ve oranının zamanla arttığı görülmektedir. Başlangıçta tamamen erkeklerin egemen olduğu alan olan diplomasi, zamanla kadınlara da kapılarını açmıştır. Mevcut değişim, toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümü açısından oldukça anlamlıdır. Kadınların dış işleri ve diplomasi gibi alanlarda daha fazla ter alması, konu hakkında bilinçlenmenin ve kadınların iş gücüne katılımının artmasının bir göstergesidir. Ancak 2022 yılı itibariyle kadın büyükelçilerin oranı hâlâ %30'un altında kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından katedilmesi gereken bir yol olduğunu göstermektedir. Bu veriler, kadınların diplomasi alanındaki temsilinin arttığını ancak artışın yavaş ve zorlu bir süreç olduğunu göstermektedir.

Cinsiyete göre polis sayısı ve oranı 2003-2022 verileri Tablo 7'de verilmiştir.

Cinsiyete göre polis sayısı ve oranı, 2003-2022						
Number and proportion of police by sex, 2003-2022						
	Sayı-Number				Oran-Proportion (%)	
Yıl Year	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female		Erkek Male	Kadın Female
2003	171 330	162 553	8 777		94,9	5,1
2004	171 902	162 722	9 180		94,7	5,3
2005	175 044	165 510	9 534		94,6	5,4
2006	181 196	171 196	10 000		94,5	5,5
2007	187 510	177 099	10 411		94,4	5,6
2008	193 142	182 253	10 889		94,4	5,6
2009	204 376	192 810	11 566		94,3	5,7
2010	213 787	201 690	12 097		94,3	5,7
2011	228 419	215 714	12 705		94,4	5,6
2012	238 247	225 082	13 165		94,5	5,5
2013	246 764	233 228	13 536		94,5	5,5
2014	253 361	239 502	13 859		94,5	5,5
2015	257 503	243 288	14 215		94,5	5,5
2016	250 738	235 735	15 003		94,0	6,0
2017	260 226	243 602	16 624		93,6	6,4
2018	267 814	250 136	17 678		93,4	6,6
2019	286 473	266 135	20 338		92,9	7,1
2020	283 971	260 878	23 093		91,9	8,1
2021	286 880	262 563	24 317		91,5	8,5
2022	290 232	264 512	25 720		91,1	8,9
Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, 2003-2022						
Source: Directorate General of Public Security, 2003-2022						

Tablo 7: Cinsiyete Göre Polis Sayısı ve Oranı, 2003-2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

Tablo 7, 2003-2022 yılları arasında Türkiye’de polis teşkilatındaki cinsiyete göre polis sayısı ve oranlarını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde veriler önemli değişimlere işaret etmektedir. Kadın polis sayısı ve oranının giderek artış göstermesi, toplumsal cinsiyet rollerinde ve kadınların çalışma hayatındaki yerinde bir dönüşüme işaret etmektedir. Kadınların iş gücüne katılım oranının artması ve mesleklerin cinsiyet temelli ayrımının azalması, cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığın ve kabulün arttığını gösterebilir. Polislik gibi geleneksel olarak erkek egemen bir meslekte kadınların daha fazla yer bulması, toplumsal normların değişmeye başladığını ve kadınların çeşitli mesleklerde daha fazla görünürlük

kazandığını ortaya koymaktadır. Ancak kadın polis oranının hâlâ %10'un altında olması, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha alınacak çok yol olduğunu göstermektedir. Kadınların polislik mesleğine katılımının önündeki engellerin belirlenip bu engellerin kaldırılması, kadınların meslekteki varlıklarının artırılması için önemli bir adım olacaktır. Sonuç itibarıyla 2003-2022 yılları arasındaki veriler, kadınların polis teşkilatındaki oranının arttığı ancak erkeklere kıyasla düşük seviyede kaldığını göstermektedir. Cinsiyete göre rektör sayısı ve oranı 2015-2022 verileri Tablo 8'de verilmiştir.

Cinsiyete göre rektör sayısı ve oranı, 2015-2022						
Number and proportion of the rectors by sex, 2015-2022						
Eğitim öğretim yılı Academic year	Üniversite türü Type of university	Sayı-Number			Oran- Proportion (%)	
		Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	Erkek Male	Kadın Female
2015-2016						
	Toplam - Total	177	162	15	91,5	8,5
	Devlet üniversitesi State university	112	110	2	98,2	1,8
	Vakıf üniversitesi Private university	65	52	13	80,0	20,0
2016-2017						
	Toplam - Total	180	164	16	91,1	8,9
	Devlet üniversitesi State university	112	109	3	97,3	2,7
	Vakıf üniversitesi Private university	68	55	13	80,9	19,1
2017-2018 ⁽¹⁾						
	Toplam - Total	195	177	18	90,8	9,2
	Devlet üniversitesi State university	127	121	6	95,3	4,7
	Vakıf üniversitesi Private university	68	56	12	82,4	17,6
2018 ⁽²⁾ -2019						
	Toplam - Total	197	177	20	89,8	10,2
	Devlet üniversitesi State university	127	121	6	95,3	4,7
	Vakıf üniversitesi Private university	70	56	14	80,0	20,0
2019 ⁽³⁾ -2020						
	Toplam - Total	198	180	18	90,9	9,1
	Devlet üniversitesi State university	127	121	6	95,3	4,7
	Vakıf üniversitesi Private university	71	59	12	83,1	16,9
2020-2021						

	Toplam - Total	200	183	17		91,5	8,5
	Devlet üniversitesi State university	127	119	8		93,7	6,3
	Vakıf üniversitesi Private university	73	64	9		87,7	12,3
2021-2022							
	Toplam - Total	191	172	19		90,1	9,9
	Devlet üniversitesi State university	122	113	9		92,6	7,4
	Vakıf üniversitesi Private university	69	59	10		85,5	14,5
2022-2023							
	Toplam - Total	202	183	19		90,6	9,4
	Devlet üniversitesi State university	128	123	5		96,1	3,9
	Vakıf üniversitesi Private university	74	60	14		81,1	18,9
Kaynak: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 2015-2022							
Source: Higher Education Council, 2015-2022							
(1) 8 üniversitenin (2 devlet, 6 vakıf) rektör ataması henüz yapılmamıştır.							
(1) The rectors of 6 universities (2 states, 6 foundations) have not been appointed yet.							
(2) 4 üniversitenin (2 devlet, 2 vakıf) rektör ataması henüz yapılmamıştır.							
(2) The rectors of 6 universities (2 states, 2 foundations) have not been appointed yet.							
(3) 6 üniversitenin (2 devlet, 4 vakıf) rektör ataması henüz yapılmamıştır.							
(3) The rectors of 6 universities (2 states, 4 foundations) have not been appointed yet.							

Tablo 8: Cinsiyete Göre Rektör Sayısı ve Oranı, 2015-2022

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (tuik.gov.tr)

Tablo 8, 2015-2022 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerde rektörlük görevinde bulunan kadın ve erkek sayılarının ve oranlarının dağılımını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde, tablo önemli eşitsizliklere işaret etmektedir. Verilen yıllar arasında rektörlerin büyük çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Devlet üniversitelerinde erkek rektörlerin oranı her yıl %90’ın üzerinde seyrederken kadın rektörlerin oranı oldukça düşük kalmıştır. Vakıf üniversitelerinde durum biraz daha iyi görünmekle birlikte yine de cinsiyet eşitsizliği barizdir. Bu veriler toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim ve akademik yönetim alanlarında ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Geleneksel olarak erkeklerin yönetim pozisyonlarında daha fazla yer aldığı, kadınların ise bu tür pozisyonlara erişimde zorluklar yaşadığı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Kadınların akademik kariyerlerinde yükselmeleri önünde toplumsal

ve yapısal engeller bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’deki üniversitelerde rektörlük görevine gelen kadınların oranının düşük olması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak kabul edilebilir. Bu durum kadınların akademik liderlik pozisyonlarına erişimlerinin desteklenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiğini göstermektedir. Eğitimde ve akademide cinsiyet eşitliğini sağlamak, sadece kadınlarla sınırlı kalmak için değil, toplumun genel refahı ve ilerlemesi için de kritik öneme sahiptir.

4. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET VE ÇEVİRİ KESİŞİMİ

4.1. Toplumsal Cinsiyet ve Çeviri İlişkisi

Toplumsal cinsiyet ve çeviri ilişkisinin oldukça derin ve karmaşık olduğu düşünülmektedir. Çeviri, bir dilde yazılmış metni, başka dile aktarma sürecidir ve ilgili süreç kültürden, toplumdan, tarihten, çevirmenin kimliğinden ve çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyetin ise toplum tarafından bireylere atfedilen bazı roller, davranışlar, beklentiler ve algılar olduğundan bahsedilmiştir. Söz konusu çeviride toplumsal cinsiyet öğelerinin ve rollerinin görülmesi, çevirisi yapılan metnin, çevirmenin kültüründen, sosyal yaşantısından, kimliğinden, cinsiyetinden, içerisinde bulunduğu toplum tarafından kendisine dayatılan beklentilerden ve bireysel bağlamlarından etkilenebileceği düşünülmektedir. Bir metinde yer alan cinsiyet rolleri, çevirinin yapıma sürecini ve çeviri ürününü etkileyebilir. Çevirmen, toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli ya da bilinçli olmaksızın çevirisini yapabilir ve bu durum nihai ürünün üzerinde olumsuz bazı etkilere neden olabilir. Çeviri romanlar, hikayeler, masallar ve diğer edebiyat ürünlerinde cinsiyet atıfları ön plana çıkabilir ve yanlış aktarımlar söz konusu olabilir.

Kültür ve sosyal yaşantı, toplum kadın ve erkeği doğduğu andan itibaren etkisi altına almaktadır. Bununla birlikte kullanılan dil dahi kadın ve erkeğin toplumdaki yerini ve rolünü belirlemeye etki etmektedir. Dil olgusunun ilgili rollere etki ettiği görülürken çeviri olgusunun etki etmeyeceğini düşünmek bir eksiklik olarak görülebilir. Aileden eğitime, çevreden arkadaşlara, iş hayatından meslek seçimine pek çok alanda etkisi görülen toplumsal cinsiyet, çeviri alanında da kaçınılmaz şekilde görülmektedir. Bu nedenle etkisinin hangi boyutlarda olduğunu görebilmek, çocuk edebiyatı ve çevirinin kesiştiği noktalarda toplumsal cinsiyet rollerinin hangi düzeyde ortaya çıktığını incelemek adına aşağıdaki sorulara yanıt bulabilecek nitelikte başlıklara yer verilmiştir.

- Toplumsal cinsiyet öğeleri çeviriye hangi düzeyde etki etmektedir?
- Toplumsal cinsiyet rolleri edebiyatı nasıl etkilemektedir?
- Toplumsal cinsiyet rolleri çocuk edebiyatında nasıl karşımıza çıkmaktadır?
- Toplumsal cinsiyet rolleri çeviri çocuk edebiyatında görülmekte midir? Görülüyorsa hangi düzeyde, nasıl örnekleri mevcuttur?

4.2. Toplumsal Cinsiyet Edebiyatı Nasıl Etkiler?

Toplumsal cinsiyet gerçekliği, edebiyat sosyolojisinin önemli bir odak noktasıdır. Özellikle 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan toplumcu gerçekçi edebiyat, kadınların toplumsal yapı içinde karşılaştıkları baskıcı etkilere ve onlara karşı verdikleri mücadeleye odaklanarak önemli bir rol oynamıştır. Bu edebi akım, kadınların durumunu, kapitalist üretim ilişkilerine dayanan sınıfsal eşitsizliklerin içinde ele almıştır. Bu durum, feminist edebiyatın 21. yüzyılda kendi özgün literatürünü oluşturma sürecine kadar süregelmiştir. (Şeker & Özcan, 2021).

Toplumsal cinsiyet algıları ve tutumları zaman ve mekâna bağlı olarak değişir ve toplumlar arasındaki kültürel farklılıkları ortaya koyar. Toplumsal cinsiyet çalışmaları, son yarım yüzyıldır tartışılan bir konu olmasına rağmen, kadının konumu edebiyatın başlangıcından beri sözlü ve yazılı kültürde ele alınmıştır. Edebiyat, insanı merkeze alan ve işlediği konuyu estetik olarak sunan bir sanat dalıdır. Kadınların diğer alanlardaki ikincil konumu, edebiyat için de geçerlidir. Tarih, siyaset, hukuk ve ekonomi gibi, edebiyat da genellikle erkeklerin öne çıktığı bir alan olarak bilinir. Günlük konuşma ve yazı dilinde sıkça kullanılan erkek egemen ifadeler, toplumsal cinsiyet kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Bu sebeple, edebi metinlerde kadın sorunları ve anneliğin ele alınışı, feminist bakış açısına göre, toplumsal cinsiyet kimliğini güçlendiren dil ve ifadelerin işlevini artırır. (Kaylı, 2017: 27, akt. Küçüksayacıgil & Küçükşen, 2021). Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik döneminde, toplum genellikle erkeği kamusal alanda, kadını ise özel alanda konumlandırmıştır. Edebiyatta da toplumsal yapıyı yansıtan bir eğilim gözlemlenmiş ve kadının yazınsal temsili Cumhuriyet dönemine kadar giderek azalmıştır. Divan edebiyatında kadının temsili pratikte varlık göstermeyen bir miktarla sınırlıdır. Bu durum Tanzimat dönemine kadar devam etmiştir. Ancak Tanzimat reformlarıyla birlikte kadınlara eğitim ve sosyal haklar sağlanması, kadınların toplumsal alandaki görünürlüğünü artırmıştır ve yaşanan gelişmeler edebiyata da yansımıştır. Roman gibi Batı edebiyatının bir türünün bu dönemde Türk edebiyatına girişiyle değişim daha da açık bir hale gelmiştir. 20. yüzyılın başlarında başlayan toplumsal değişimlerin odak noktası ise kadınların özgürlük mücadelesi olmuştur. Yeni toplumsal düzende, kadınların Osmanlı geleneğinden uzaklaşıp evlerinin sınırlarını aşarak dış dünyaya açılması ve özgürlüklerini genişletmesi hedeflenmiştir. (Küçüksayacıgil & Küçükşen, 2021: 374).

Edebiyat, toplumsal gerçekiğin aynasıdır ve aynı zamanda toplumsal değışimlerin yön vericisi olabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının konumu gibi konularda edebiyat metinleri, tarihsel süreçteki evrimin anlaşılmasına ışık tutar. Bu metinler, topluma, geçmişteki toplumsal değışimler hakkında önemli ipuçları sunar ve kadının rolünün nasıl değıştiğinin gözlemlenmesine yardımcı olur.

4.2.1. Toplumsal Cinsiyet (Çeviri) Çocuk Edebiyatını Nasıl Etkiler?

Toplumsal cinsiyet normları içimizde doğuştan bulunmaz, sonradan öğrenilirler. Dolayısıyla, çocukluk dönemi, bireyin cinsiyet rolünü öğrendiği kritik bir zamandır. Çocuklar, çeşitli dış etkenler yoluyla, toplumun kabul ettiğİ cinsiyet rollerine uygun davranışlar sergileyen "erkek" ve "kız" şeklinde yapılandırılırlar. Bu süreç, cinsler arasındaki farklılıkların ve hiyerarşinin çocuklara ilk etapta dayatıldığı ve onların ataerkil toplumun belirlediğİ cinsiyet rollerine uyan bireyler haline gelmelerinin sağlandığı bir süreçtir. Edebiyat, bu sürece en etkili katkıyı sağlayan araçlardan biridir. Masallar aracılığıyla, çocuklar, güzel fakat zayıf prenseslerin beklediğİ yakışıklı prensler gibi, kendilerini belirli rollerle özdeşleştirirler. İfade edilen masallar, gerçek yaşamlarında oynamaları beklenen rolleri öğrenmelerini sağlar ve buna karşı çıkanların karşılaşacağı cezalar konusunda uyarır. Dolayısıyla çocuklar rollerini kabullenmeyi öğrenirler. (Pekşen, 2012: 151).

Toplum, kültürel yapıya uygun olarak cinsiyet rollerini belirler. Bu süreç dinamiktir ve kadın ve erkeğİ kendi özelliklerine göre roller atfeder. Bu roller, sosyal öğrenme yoluyla çocuklara aktarılır. Çocuklar, toplumun önemli bir parçası olarak, kendi cinsiyetlerine göre davranışlar sergilerler. Süreç içerisinde, edebiyatın özellikle çocuk edebiyatının rolü büyüktür. Resimli çocuk kitapları, bireyin davranışları ve kişiliğinin cinsiyete bağılı olarak şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. (Batmaz, 2021: 1).

Çocuk edebiyatı, genç okuyucuları yaşamın farklı yönleriyle tanıştırırken onlara rehberlik etme ve deneyim kazanmalarına yardımcı olma amacını taşır. Aynı zamanda okuyucuların kendilerini kitaplardaki karakterlerle özdeşleştirmelerine ve onlardan rol modeller yaratmalarına da olanak tanır. Karakterler aracılığıyla çözümlenen sorunlar, çocukların kendi yaşantılarına dair merak ettikleri sorulara cevap bulmalarını sağlar. İçerikte geçen karakterler, yazarın hayal gücüyle yaratılan ve çocukların sosyalleşme sürecine katkı sağlayan kişiliklerdir. Bu kişilikler, toplumsal değerleri ve inançları temsil

ederken uygun davranış rolleri de geliştirirler. Ancak, çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili çeşitli önyargılar bulunmaktadır. Kadın karakterler genellikle pasif olarak tasvir edilirken erkekler aktif rollerde gösterilir. Ayrıca, kadınların genellikle erkeklerin yardımına ihtiyaç duydukları gibi stereotipler de mevcuttur. Bu durum, mesleki anlamda da toplumsal cinsiyet eşitliğini yansıtır. (Batmaz, 2021: 3). Çocuk kitaplarında, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bazı göstergeler örtülü bir şekilde bulunabilir. Göstergelerden biri kişilik özellikleridir. Erkek ve kadın karakterler genellikle iki zıt kutupta tasvir edilir. Erkek karakterler genellikle "güçlü, kararlı, hırslı ve bağımsız" gibi özelliklerle betimlenirken, kadın karakterler ise genellikle "uyumlu, güçsüz, kararsız ve çaresiz" gibi özelliklerle tanımlanır. (Batmaz, 2021: 4).

Toplumun kurmuş olduğu standart algılarla, kadın ve erkek rolleri arasındaki fark belirginleşir. Bu roller, duyguları, tutumları ve davranışları önemli ölçüde etkiler, çünkü toplumsal yapılar ve kurumlar bahsedilen rolleri belirler. Cinsiyet rollerini benimseme ve toplumsal normlara uyum süreci, genellikle ailede başlar, okuldaki eğitimle devam eder ve çevresel etkileşimlerle pekiştirilir. Aile, çevre, medya ve eğitim kurumları, kadın ve erkek rollerine dair stereotip algılar oluşturur, bu da toplumsal fırsatlardan yararlanmayı engelleyebilir.

Çocuklar, çevrelerindeki kadın ve erkek rollerini toplumla etkileşim, gözlem, öykünme yoluyla öğrenirler, bu da genellikle aile ve çevrenin etkisiyle gerçekleşir. Birey, eğitim yoluyla toplumsal yapıya katılırken, kişilik ve değer gelişimi deneyimleriyle şekillenir. Aile, adı geçen sürecin temelini oluştururken, eğitim kurumları da önemli bir rol oynar. Çocuklar önce kendi cinsiyet kimliklerini, ardından da diğerlerinkini kavrarlar. Aile içinde başlayan rol ayrımı, okuldaki eğitim sürecinde çeşitli yollarla pekiştirilir. Müfredat, ders kitapları, öğretmen tutumları ve arkadaş ilişkileri gibi faktörler bu pekiştirmenin bir parçasıdır. Özellikle ilkokulun başlangıç yıllarında, çocuklara cinsiyet rolleri konusunda eğitim verilir. Verilen eğitim de onların topluma uyum sağlama sürecinde belirleyici bir rol oynar. (Karaboğa, 2020: 4851).

Aile, akran grubu, eğitim hayatı, çizgi filmler, reklamlar ve diziler gibi pek çok faktör kadar edebiyat da toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda ve şekillenmesinde önemli bir araç olarak ön plana çıkar. Çocukların zihinlerine yerleşmiş olan rol kalıpları, kadın ve erkek rollerine yönelik kullanılan şablonlar, renkler, şemalar, somut materyaller ve daha pek çok unsur edebî metinlerde de kaçınılmaz boyutlarda yerini almaktadır. Çocuk

edebiyatı, toplumsal cinsiyet ve rollerle ilgili birçok konuyu işleyebilir. Kitap kahramanlarının cinsiyeti, toplumun dayattığı rollerin doğallığı, cinsiyet eşitsizliği ve eril dil gibi önemli konuları içerebilir. Bu tür eserler, çocukların ilgili konuları anlamalarına ve düşünmelerine yardımcı olabilir. (Günaydın, 2016).¹¹

Tüm bahsi geçen söylemler ve örnekler ışığında bakıldığında, toplumsal cinsiyet öğelerinin ve rollerinin toplumun bulunduğu her alanda kaçınılmaz düzeyde olduğu söylenebilir. (Çeviri) çocuk edebiyatında ise karakterlere yüklenen roller, davranışlar ve ilişkiler toplumsal cinsiyeti destekler niteliktedir. Klasik masallarda sıklıkla görülen güçsüz prensesler ve maceraperest prensler, cinsiyet rollerinin belirli kalıplarını temsil ederler. Çocuk kitaplarında karşılaşılan aile yapıları, meslek tercihleri ve renk seçimleri gibi unsurlar da toplumsal cinsiyet ile yakından ilişkilendirilebilir. Bu nedenle bir çevirmen, çeviri yaptığı sürece cinsiyet öğelerini ele alırken dikkatli olmalıdır. Kültürel farklılıkları göz önünde bulundurmalı ve kaynaklarla¹² uyumlu mesajlar verecek çeviriler yapmalıdır. Hedef kültürün ve toplumun cinsiyet normlarına ve kalıplarına bağlı kalmak zorunda hissetmemelidir. Masallarda güçsüz prensesler yerine güçlü prensesleri kullanabilmeli, prensleri el üstünde tutmamalıdır. Kaynak metinde yer alan cinsiyet rollerine dayalı tercihleri (meslek, aile yapısı, oyuncak seçimi, renk seçimi vb.) erek metinde, kültürel değerleri hiçe saymadan ancak çocuklara dayatılmayacak roller şeklinde verebilmelidir. Bazı özel durumlarda toplumsal cinsiyet rollerinin çevirisinde kaynak metnin orijinalinde yer alan mesajın korunması gerekebilir ve bu durum çeviriyi olumsuz yönde etkileyebilir. Ancak çevirmenin esnek olması ve kaynaktaki mesajı en uygun şekilde aktarabilmesi için alternatiflerini kullanabilmesi önemlidir. Aynı zamanda çevirmenin kendine olan saygısını, toplumun dayattığı rolleri kabul etmeyişi, duyarlılığını ve yaratıcılığını da gerektiren bir süreç olarak kabul edilebilir.

¹¹ [Cocuk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet – İyi Kitap \(iyikitap.net\)](http://iyikitap.net) 03.05.2024 / 19.22

¹² Burada anlatılmak istenen “kaynaklar” okuyucu kitlesidir. Okuyucu kitlesinin cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin edebiyattan faydalanması sağlanmalıdır anlamı güdülmektedir.

5. BÖLÜM: BULGULAR

5.1. Dr. Jekyll ve Mr. Hyde

"Dr. Jekyll ve Mr. Hyde," İskoç yazar Robert Louis Stevenson'ın 1886'da yazdığı bir romandır. Genellikle gotik korku ve bilim kurgu türlerine katılan bu eser, çift kişiliğe sahip bir karakterin içsel mücadelesini anlatır. Sadece Hollywood'da değil aynı zamanda Avrupa sinemasında da vazgeçilmez bir eser olarak ön plana çıkar. Yirmiden fazla filme konu olan roman, insanlığı, felsefe, düşünce ve etik açıdan iyi ve kötüyü anlamaya davet eder. Saygın bir doktor olarak bilinen Dr. Jekyll, iyi huylu bir insanken aldığı bir ilaç sonrasında kötü ruhlu, ürkütücü Mr. Hyde'a dönüşür. Çevresinde kültürlü, iyi bir kişi olarak bilinen Dr. Jekyll'in büründüğü ikinci kişilik aslında toplumun ikinci yüzünü temsil etmektedir. Roman, çalışma kapsamında ise toplumsal cinsiyet rollerine yaptığı göndermeler açısından incelenmiştir ve bu rollerin çeviride nasıl karşılık bulduğu açıklamasıyla birlikte aşağıdaki tabloda İngilizce-Türkçe karşılaştırmalı şekilde verilmiştir.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. ...lean, long, dusty, dreary and yet somehow loveable.	1. ...sıska, uzun boylu, sıkıcı bir adam olmasına karşın yine de her nasılsa sevimliydi.
Cümlede geçen "sıska, uzun boylu ve sıkıcı" ifadeleri erkekler için istenmeyen fiziksel özellikler olarak algılanabilir ve toplumsal kabul edilen erkeklik normlarına uymayan bir imaj yaratabilir. Ancak "sevimli" kelimesi kullanılarak karaktere olumlu nitelik yüklenerek önceki olumsuzluk kapatılmıştır. Bu durumda cümlede belirtilen sevimli özellik erkeklik normları ve beklentisiyle yakından ilgilidir denilebilir.	
2. ...so that the shop fronts stood along that thoroughfare with an air of invitation, like rows of smiling saleswomen.	2. ...işte bu yüzden cadde kenarında davetkâr bir biçimde sıralanan dükkân vitrinleri, gülümseyen kadın satıcılara benziyordu.

Cümlede, cadde kenarında sıralanan dükkân vitrinleri gülümseyen kadın satıcılara benzetiliyor. Benzetme toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili bazı kalıpları yansıtabilir. Gülümseyen kadın satıcılar stereotipi kadınların toplumda sıkça görülen bir rolü olan neşeli, misafirperver ve müşteriyle iyi iletişim kuran profilini çizer. Kadınların toplumsal ilişkilere daha fazla önem verdiği izlenimini sunarken aynı zamanda böyle olmak zorundalarmış izlenimini de verebilir. Cümlede geçen “gülümseyen kadın satıcılar” benzetmesi, kadınları bu kalıp içine sokar ve diğer yeteneklerinin göz ardı edilmesine neden olabilir. Ayrıca kadınların satış ve hizmet sektöründe daha fazla yer alması gerektiğine yönelik bir beklenti normu olarak öne çıkar.	
3. He is not easy to describe. There is something wrong with his appearance; something displeasing, something downright detestable. I never saw a man I so disliked, and yet I scarce know why. He must be deformed somewhere; he gives a strong feeling of deformity, although I couldn't specify the point.	3. Tarif etmesi kolay değil. Görünüşünde ters olan bir şey vardı; rahatsız edici bir şey, tiksindirici bir şey. Hayatımda hiç bu kadar iğrendiğim bir adam görmemiştim, ama nedenini sorarsan bilmiyorum. Bir yerlerinde bir biçimsizlik olmalı; güçlü bir biçimsizlik duygusu uyandırıyor, ama yine de bunun ne olduğunu söyleyemiyorum.
Cümledeki "rahatsız edici" ve "tikindirici" kelimeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin belirli bir cinsiyete atfedilen davranışların dışına çıkılması durumunda nasıl negatif bir algı oluşturabileceğini işaret edebilir. Belirli bir cinsiyete atfedilen belirli özellikler veya davranışlar dışında kalan biri, toplumun belirli normlarına meydan okuduğu için rahatsızlık veya iğrenme hissi uyandırabilir. Ayrıca, cinsiyet algısının şekillendirdiği fiziksel güzellik standartları da bu cümlede işaret edilen "biçimsizlik" kavramıyla ilişkilendirilebilir. Toplumsal olarak kabul edilen güzellik standartlarına uymayan biri, cinsiyete dayalı olarak oluşturulan standartlara karşı bir tehdit olarak algılanabilir ve bu da rahatsızlık uyandırabilir. Cümledeki "güçlü bir biçimsizlik uyandırıyor" ifadesi, belirli cinsiyetlere atfedilen güç ve yetenek algılarıyla ilişkilendirilebilir. Belirli bir	

cinsiyete atfedilen güçlü ve çekici özelliklerden sapma, toplumsal cinsiyet rollerinin sıkı kalıplarına meydan okuduğu için rahatsızlık verebilir.	
4. O, I know she is a good fellow you needn't frown and excellent fellow, and I always mean to see more of her, but a hide-bound pedant for all that; an ignorant, blatant pedant.	4. Ah, biliyorum, iyi bir insan o, kaşlarını çatmana gerek yok, mükemmel bir insan ve ben onu daha sık görmek istiyorum, ama o dar görüşlü; cahil, küstah, kendini beğenmişin biri.
Cümlede belirtilen kişinin olumsuz özellikleri, genellikle erkek cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilen özelliklerdir. Örneğin, "kendini beğenmiş" ve "küstah" gibi kelimeler, toplumsal olarak erkeklerle ilişkilendirilen özelliklerdir. Toplumda kadınlar için benzer davranışların daha az hoş karşılanabileceği bir algıyı yansıtabilir. Ayrıca, "dar görüşlü" ve "cahil" gibi kelimeler de, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi altında, kadınlar için daha sık kullanılan olumsuz sıfatlardan olabilir. Toplumda kadınların genellikle duygusal, anlayışlı ve empatik olmaları beklenirken, bu kişiye atfedilen olumsuz özellikler, toplumun kadınlardan beklediği rolle çelişiyor gibi görünebilir. "mükemmel bir insan" olarak tanımlanan kişinin daha sık görülmek istenmesi, toplumda kadınlara genellikle bakımlı olması gereken varlıklar olarak görülme eğilimini yansıtabilir. Bu, kadınların sosyal ilişkilerde daha aktif olmaları ve daha fazla empati göstermeleri gerektiği algısını güçlendirebilir.	
5. An ivory-faced and silvery-haired old woman opened the door. She had an evil face, smoothed by hypocrisy: but her manners were excellent.	5. Fildişi yüzlü, gümüş saçlı yaşlı bir kadın kapıyı açtı. İki yüzlülüğün izleriyle yumuşaklaşmış çirkin bir yüzü vardı; ama tavırları mükemmeldi.

Cümlede kadının yaşlılığına ve görünüşüne odaklanılıyor. "Gümüş saçlı" ifadesi, genellikle yaşlılıkla ilişkilendirilir ve kadının yaşını vurgular. "Fildişi yüzlü" tanımı ise kadının ten renginin soluk olduğunu ifade eder. Ancak, "çirkin bir yüzü vardı" ifadesi bu algıyı zorlar. Bu durum bir kişinin güzellik standartlarına uygun olmadığını ima edebilir ve genellikle kadınların fiziksel görünüşlerine yönelik toplumsal baskıları yansıtabilir. Cümlede, kadının dış görünüşüyle ilgili olarak birçok stereotip ve toplumsal cinsiyet rollerine atıfta bulunulmuş olsa da, sonuç olarak kadının davranışlarının ve kişiliğinin daha önemli olduğu vurgulanıyor gibi görünmektedir.	
6. ...even the master of the servant maid had only seen him twice.	6. ...hizmetçi kız bile efendisini yalnızca iki kere görmüştü.
Cümle toplumsal cinsiyet rollerini çeşitli açılardan ele alabilir. Öncelikle, cümlede geçen "hizmetçi kız" ve "efendi" kelimeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin bir yönünü yansıtır. Bu terimler, geleneksel olarak erkek egemen toplumlarda kadınların ve erkeklerin belirli rollerde bulunmasını ima eder. "Hizmetçi kız" terimi, kadınların daha alt konumda ve hizmet eden olarak görüldüğü, "efendi" terimi ise erkeklerin güçlü, otoriter ve yönetici olarak algılandığı bir yapıyı yansıtabilir. Cümlenin ikinci kısmı ise "hizmetçi kız"ın "efendisini yalnızca iki kere görmüştü" şeklinde ifade ediyor. Bu, hizmetçinin efendisiyle sınırlı bir ilişkiye sahip olduğunu ve muhtemelen efendisinin görünürlüğüne veya etkileşiminin kısıtlı olduğunu gösteriyor. Bu da toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında, erkeklerin kamusal alanlarda daha fazla görünür ve aktif olduğu, kadınların ise daha çok ev içi ve görünmeyen işlerde çalıştığı stereotiplerini yansıtabilir.	

5.2. Mutlu Prens

Oscar Wilde'ın 1888'de yayımlanan Mutlu Prens'i, genellikle oğulları için yazıldığı düşünülse de, yazar asıl hedef kitlesini "yediden yetmiş çocuk ruhunu koruyabilen herkes" olarak belirtmiştir. Wilde, bu masallarda insanın bencilliğini ve duyarsızlığını ele

alır ve sorgular. Ana karakterler bazen hatalarını anlayarak pişmanlık duyar ve özgecil davranışlar sergilerler, ancak bazen kibirleri nedeniyle gerçekleri göremezler.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. I don't think I like boys, answered the Swallow.	1. Oğlan çocuklarından hoşlandığımı sanmıyorum diye yanıtladı Kırlangıç.
Cümle, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili çeşitli yönleriyle yorumlanabilir. İlk olarak, "oğlan çocuklarından hoşlandığımı sanmıyorum" ifadesi cinsel yönelimi sorgulayan bir ifade gibi algılanabilir. Ancak, cümledeki "sanmıyorum" ifadesi, konuşmacının kendi cinsel yönelimi hakkında belirsizlik içinde olduğunu veya bu yönde bir iddiasının olmadığını işaret ediyor olabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, bu cümle cinsiyet stereotiplerine ve beklentilerine de değinebilir. "Oğlan çocuklarından hoşlanmak" ifadesi, geleneksel cinsiyet rolleri tarafından belirlenmiş olan bir beklentiye işaret edebilir. Toplumda, genellikle kadınların erkeklere karşı romantik veya cinsel ilgi duyması beklenirken, bu beklentiye uymayan bir ifade olarak algılanabilir. Bu durumda, yazarın/çevirmenin ifadesi toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayan veya bunlara meydan okuyan bir tutumu yansıtabilir.	
2. "...and my love will be of the company. If I bring her a red rose she will dance with me till dawn. If I bring her a red rose, I shall hold her in my arms, and she will lean her head upon my shoulder, and her hand will be clasped in mine.	2. ...sevdiğim kız da gelecek. Eğer ona kırmızı bir gül götürürsem benimle sabaha kadar dans eder. Ona kırmızı bir gül götürürsem, onu kollarımın arasında tutabileceğim, başını omzuma yaslayacak ve eli elimde olacak.
"Sevdiğim kız"ın gelecek olması ve ona kırmızı bir gül götürmenin, onunla sabaha kadar dans etme gibi romantik bir aktiviteye davet edilmesi, erkeğin inisiyatif alması ve romantik jestlerle kadını etkileme rolünü üstlenmesini öne çıkarıyor. Bu tutum, erkeklerin aktif, romantik ve koruyucu rollerini vurgulayan geleneksel toplumsal beklentilerle uyumlu bir durum gibi görünüyor.	

Ancak, bu cümle aynı zamanda kadını pasif, romantizme aç ve erkeğin inisiyatifine bağımlı bir konumda gösteriyor. Kadın, erkeğin davetini kabul edip etmeme veya romantik ilişkiye girme konusunda kendi iradesini ifade etme yeteneğine sahip gibi görünmüyor.

Dolayısıyla, bu cümlede geleneksel cinsiyet rollerinin ve romantizm ideallerinin belirgin olduğu görülüyor. Bununla birlikte, gerçek ilişkilerde cinsiyet rolleri ve romantik beklentilerin daha karmaşık olduğu ve her iki tarafın da eşit şekilde katılım göstermesinin önemli olduğu unutulmamalıdır.

3. "My good creature," cried the Rocket in a very haughty tone of voice, "I see that you belong to the lower orders. A person of my position is never useful. We have certain accomplishments, and that is more than sufficient. I have no sympathy myself with industry of any kind, least of all with such industries as you seem to recommend."	3. "Bak güzelim," dedi Rokat, hayli kibirli bir ses tonuyla, "görüyorum ki sen aşağı sınıflardan gelmesin. Benim konumumdaki biri asla faydalı olmaz. Bizim gibilerin bazı yetenekleri vardır ve bu bir işe yaramaktan da öte bir şeydir. Şahsen hiçbir işe ilgi duymam, hele senin sözünü ettiğin gibilere hiç."
--	---

Cümlede Rokat'ın konuşması, toplumsal cinsiyet rollerini ve sınıf ayrımlarını yansıtan önemli bir örnek sunuyor. Rokat, belirli bir sosyal konumda olduğunu vurgulayarak, kendini aşağı sınıflardan üstün göstermeye çalışıyor. "Bak güzelim" ifadesiyle başlayarak, konuşmasında bir güç gösterisi ve egemenlik hissi uyandırmaya çalışıyor. Bu ifade, geleneksel olarak erkeklere atfedilen bir güç ve kontrol simgesi olarak algılanabilir.

Rokat'ın ifadesinde yer alan "aşağı sınıflardan gelmesin" ve "Benim konumumdaki biri asla faydalı olmaz" gibi ifadeler, toplumsal sınıf ayrımlarını vurguluyor ve elit bir bakış açısını yansıtıyor. Bu cümleler, üst sınıfların alt sınıfları aşağı görme ve onlara üstten bakma eğilimini yansıtıyor. Ayrıca, "bizim gibilerin bazı yetenekleri vardır" ifadesiyle, sınıfsal üstünlüğünü ve bu üstünlüğün belirli yeteneklerle ilişkilendirildiği alt metin ortaya çıkıyor.

Roket'in cinsiyet rollerine dair yaklaşımı da önemli. Onun konuşmasında, erkeksi özelliklerin güç ve yetki ile bağdaştırıldığı, diğer cinsiyet rollerinin ise göz ardı edildiği görülüyor. Bu cümle, erkeklerin toplumdaki üstünlüğünü ve egemenliğini vurgulamak için kullanılmış gibi görünüyor.	
4. ... her in a situation – a stranger, some said, who, by the wonderful magic of his lute-playing, had made the young Princess love him; while others spoke of an artist from Rimini, to whom the Princess had shown much, perhaps too much honour, and who had suddenly disappeared from the city.	4. Bazıları bu adamın olağanüstü lavta çalışıyla genç Prensesi kendine aşık ettiğini söylüyordu. Kimilerine göreyse Prenses, belki de haddinden fazla değer verdiği ve Katedraldeki işini yarım bırakıp ansızın şehirden kaybolan Riminili bir ressamın gönlünü kaptırmıştı.
Cümle, toplumsal cinsiyet rollerini tartışmak için zengin bir zemin sunuyor. İlk olarak, cümlelerin birçok kişi için "adamın" lavta çalma becerisiyle genç bir prensesi etkilediğini belirtmesi, erkeğin aktif rolünü vurguluyor. Geleneksel olarak erkeklerin toplumsal ilişkilerde daha aktif olduğu ve kadınları etkileyen taraf olarak görüldüğü bir algıyı yansıtıyor. "Olağanüstü lavta çalışıyla" ifadesi, erkek sanatçının ustalığını ve bu ustalığın romantik bir ilişkide kritik bir rol oynayabileceği fikrini güçlendiriyor. Öte yandan, cümlelerin devamında, prensesin belki de lavta çalan adamın değil, şehirden kaybolan bir ressamın peşinden gitmiş olabileceği öneriliyor. Kadının pasif bir rolde olduğunu ve duygusal olarak etkilenen taraf olarak erkeklerin yerine kadınların da aktif bir rol oynayabileceğini gösteriyor.	
5. And it seems that from the very first moment of his recognition he had shown signs of that	5. Öyle görünüyor ki, Genç Kral tahtın varisi olarak kabul edildiği andan itibaren hayatına çok büyük bir

strange passion for beauty that was destined to have so great and influence over his life.	etkide bulunacak olan tuhaf bir güzellik tutkusu belirtileri göstermeye başlamıştı.
Toplumda sıklıkla kadınlara atfedilen bir özellik olan güzellik tutkusu, burada "tuhaf" olarak nitelendirilerek sorgulanmış gibi görünüyor. Bu durum, cinsiyet rollerinin belirli davranışları kabul etme veya sorgulama eēilimlerini yansıtabilir. Ayrıca, "tahtın varisi olarak kabul edildiēi andan itibaren" ifadesi, cinsiyet beklentileriyle ilişkilendirilebilir. Bazı toplumlarda, bir erkek varis olarak doēmuř olmak, belli bir statü ve sorumlulukları beraberinde getirirken, kadın varisler için farklı beklentiler olabilir. Bu cümlede, genç bir erkeēin varis olarak kabul edilmesinin, onun hayatında beklenmedik bir etkiye yol a�tıēına işaret edilmektedir.	

5.3. Daisy Miller

0-18 yaş grubuna dahil olan  ocuk edebiyatı tanımlarına dayanarak seçilen Daisy Miller romanı hem çocuklara hem yetişkinlere hitap eden bir içeriktir. Henry James, Amerikan aristokrasisinin alt sınıfı hor görmesini eleřtirdiēi ürkek ve temkinli ilişkiyi, farklı sosyal katmanlara ait iki insan arasındaki görünmez ancak sert duvarları çarpmasını anlatır. Bu eleştiri sessizdir, İsviçre'nin sakin g lleri gibi durgun ve gürültüsüz bir dünyada ritüellere baēlı insan ilişkileri gibi. Daisy Miller, bu ortamdan kaçarak Roma'ya gider, ancak Colossium'un sivrisinekleri gibi üzerine  ş şen İtalyan erkeklerinde aradıēı aşkı bulamaz. Roman, ilk Haziran-Temmuz 1878'de The Cornhill Magazine dergisinde ve takip eden yıl kitap olarak yayınlanmıştır.

KAYNAK MET�N	EREK MET�N
1. In Geneva, as he had been perfectly aware, a young man was not at liberty to speak to a young unmarried lady except under certain rarely occurring conditions...	1. Cenova'da nadiren ortaya çıkan belirli şartlar dışında, genç bir adamın genç ve bekâr bir bayanla konuşma �zg�rl�ē�ne sahip olmadıēını gayet iyi biliyordu.

Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri ve güç ilişkileri açısından birçok katmanı olan bir durumu ifade ediyor gibi görünüyor. "Cenova'da nadiren ortaya çıkan belirli şartlar dışında" ifadesi, kültürel veya sosyal normların belirli bir şekilde işlediği bir toplum kesitiyle ilgili spesifik bir durumu ima ediyor gibi görünüyor. Bu durumda, genç bir erkeğin genç ve bekar bir kadınla konuşma özgürlüğüne sahip olamayacağını söylemek, toplumsal cinsiyet rollerinin katı olduğu ve kadınların erkeklerle eşit bir iletişim özgürlüğüne sahip olmadığı bir ortamı yansıtıyor olabilir.

Cümledeki "genç bir adamın" ve "genç ve bekâr bir bayanla" ifadeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin özellikle belirli cinsiyetler üzerindeki baskısını vurguluyor gibi görünüyor. Burada erkeklerin aktif olmaları ve kadınların pasif bir rolde beklemeleri gerektiği öne sürülüyor gibi duruyor. Dolayısıyla, cümledeki ifadeler, toplumsal cinsiyet rollerinin sıkı ve ayrımcı olduğu bir ortamda kadınların sınırlı özgürlüklere sahip olduğunu ima ediyor.

2. The young lady glanced at him again. "Yes, sir," she replied. And she said nothing more.	2. Genç kız ona yeniden bakarak, "Evet bayım," diye cevap verdi ve başka bir şey söylemedi.

Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelendiğinde, belirli bir toplumsal beklenti ya da norma işaret ediyor gibi görünüyor. Genç kızın "bayım" şeklinde hitap etmesi, belirli bir saygı ve belki de otorite algısını yansıtabilir. "Bayım" kelimesi genellikle bir erkeğe hitap ederken kullanılır ve bu, toplumda erkeklerin belirli bir statü veya yetkiyle ilişkilendirilmiş olabileceği düşüncesini yansıtabilir.

Ayrıca, kızın "başka bir şey söylemedi" ifadesi, belki de kadınların bazı durumlarda sessiz kalması veya kendilerini ifade etmekte çekingen olmalarıyla ilgili toplumsal bir beklentiye yansıtabilir. Bu durumda, kızın sessiz kalması veya daha fazla şey söylememesi, belirli bir toplumsal norma uymaya çalıştığını veya belirli bir beklentiye yerine getirdiğini düşündürebilir.

3. Winterbourne had not seen for a long time anything prettier than his fair countrywoman's various features-her complexion, her	3. Winterbourne, bu sarışın genç kızın yüzü-teni, burnu, kulakları, dişleri-kadar güzel bir yüzü gerçekten uzun zamandır görmemişti. Kadın

nose, her ears, her teeth. He had a great relish for feminine beauty.	güzelliğinden büyük bir zevk alır, onu gözlemlemek ve çözümlemekten haz duyardı ve bu genç kızın yüzüyle ilgili olarak da birkaç gözlemde bulundu.
---	--

Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelendiğinde, kadın güzelliğinin bir nesne gibi algılandığı ve objeleştirildiği bir örneği temsil edebilir. Winterbourne'un kadın güzelliğinden zevk alması ve onu gözlemlemekten haz duyması, kadının sadece dış görünüşüyle sınırlı bir şekilde değerlendirilmesini işaret edebilir. Kadının iç dünyası, yetenekleri veya kişiliği gibi diğer önemli özelliklerinin göz ardı edilmesi anlamına gelir. Ayrıca, cümledeki dil, kadının fiziksel özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde açıklanmasıyla birlikte, onun bir obje olarak sunulmasını destekler niteliktedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin kadını sadece dış görünüşü üzerinden tanımlama eğiliminde olduğunu gösterir.

4. He found it very pleasant. It was many years since he had heard a young girl talk so much. It might have been said of this unknown young lady, who had come and sat down beside him upon a bench. That she chattered.	4. Bu durum genç adamın hoşuna gitmişti. Bu kadar konuşkan bir genç hanımla sohbet etmeyeli uzun zaman olmuştu. Aslında gelip yanına oturan bu yabancı genç kızın kendisiyle çene çaldığı söylenebilirdi.
--	---

Cümlede toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Öncelikle, "konuşkan bir genç hanım" ifadesi, kadınların sessiz ve çekingen olması gerektiği gibi bir stereotipi yansıtır. Bu stereotip, kadınların genellikle dinleyici konumunda olduğu ve az konuştuğu, erkeklerin ise daha konuşkan ve etkin olduğu düşüncesinden besleniyor.

Ayrıca, "genç adamın hoşuna gitmişti" ifadesi de erkeğin, kadının aktif ve konuşkan olmasından hoşnut olduğunu ve bu durumun onu memnun ettiğini gösteriyor. Dolayısıyla, toplumda kadınların çekici ve ilgi çekici olmalarının, erkekler tarafından beğenilmesi gereken bir özellik olarak algılandığı düşüncesini pekiştiriyor.

"yabancı genç kızın kendisiyle çene çaldığı" ifadesinde de erkeğin pasif bir rolde olduğu ve kadının ise aktif bir şekilde sohbeti yönlendirdiği izlenimi veriliyor. Bu da toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi altında olduğu bir iletişim dinamiğini yansıtıyor. Cümledeki toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların sessiz ve çekingen olması, erkeklerin ise daha aktif ve etkin olması gerektiği gibi stereotipleri pekiştiriyor.

5. Some people had told him that, after all, American girls were exceedingly innocent; and others had told him that, after all, they were not.	5. Bazıları, ona Amerikalı kızların son derece masum olduğunu söylemiş, ama öte yandan başkaları da tamamen aksini, çok da masum olmadıklarını iddia etmişlerdi.
--	--

Bu cümle, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında birkaç farklı yönü ele alabilir. Amerikalı kızların "son derece masum" olarak tanımlanması, toplumun genel olarak kadınlara yönelik belirli beklentilerini yansıtabilir. Bu beklentiler, kadınlara saf, masum ve korunmaya değer varlıklar olarak bakma eğilimindedir. Bu tip stereotipler, kadınların genellikle zayıf, korunmaya muhtaç ve temiz olmaları gerektiği düşüncesine dayanır.

Ancak, cümledeki devamındaki "ama öte yandan başkaları da tamamen aksini, çok da masum olmadıklarını iddia etmişlerdi" kısmı, bu stereotiplerin sorgulanmasına ve Amerikalı kızların masumiyetinin sadece bir algı olabileceğine işaret eder. Bu ifade, kadınların masumiyetinin sorgulanabilir olduğunu ve bazı insanların kadınları masum olmayan ya da etiketlenmiş rollerin dışında gördüğünü öne sürer. Bu, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri açısından nasıl algılandığına dair farklı görüşlerin olduğunu gösterir.

Cümle, toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamak, kadınların nasıl algılandığı ve değerlendirildiği konusunda farkındalık yaratmak için kullanılabilir. Kadınların masumiyeti veya masum olmayışıyla ilgili stereotiplerin sorgulanması, cinsiyet eşitliği ve adalet için önemli bir adım olabilir.

6. Of that young lady's Miss Baker's, Miss Chandler's-what's her name?	6. Şu genç bayanın, Bayan Baker, Bayan Chandler, adı neydi?
--	---

Cümle, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl yerleşik olduğunu ve belirli bir cinsiyet beklentisinin toplumda var olduğunu gösteriyor. Cinsiyetin sosyal yapısının ve toplumdaki cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini gösteriyor. Kadınların evlenmeleri ve evlilik sonrası soyadlarını değiştirmeleri toplumda yaygın olarak beklenen bir davranış olduğundan, bu tür bir ifade bahsedilen beklentileri yansıtıyor gibi görünüyor. Bu tür ifadeler, kadınların toplum içindeki belirli rolleri ve statülerini tanımlamak için kullanılıyor gibi görünüyor. Bahsedilen durumda, kadınların kimlikleri sıklıkla evlilik durumlarına ve eşlerinin soyadlarına bağlı olarak tanımlanıyor gibi gösteriliyor. Bu da cinsiyet rollerinin ve toplumsal beklentilerin nasıl kodlandığını gösteriyor.

7. Mrs. Costello inspected the young couple again with her optical instrument. "He is very handsome. One easily sees how it is. She thinks him the most elegant man in the world, the finest gentleman."	7. Bayan Costello tekrar taktığı gözlüğüyle genç çifti inceledi. "Adam gerçekten çok yakışıklı. Olan biteni anlamak zor değil. Sanırım onun dünyadaki en asil ve en mükemmel erkek olduğunu düşünüyordur."

Bayan Costello'nun ifadeleri, erkek partnerin fiziksel görünümünü ve algılanan niteliklerini yüceltıyor. "Yakışıklı", "asil" ve "mükemmel" gibi kelimeler, erkeğin dış görünümünü ve kişisel özelliklerini övmek için kullanılıyor. Kullanılan ifadeler, erkeğin fiziksel çekiciliği ve sosyal statüsünün vurgulanmasını içerir. Bu tip bir değerlendirme, erkeklerin güçlü, çekici ve üstün niteliklere sahip olması gerektiği şeklindeki toplumsal cinsiyet beklentileriyle uyumludur.

Ancak, cümlede cinsiyet rolleriyle ilgili daha derin bir katman da var. Bayan Costello'nun cümlesi, kadın karakterin erkek partnerin düşüncelerini varsayma ve yargılama eğilimini yansıtıyor. "Olan biteni anlamak zor değil. Sanırım..." ifadeleri, Bayan Costello'nun erkek partnerin düşüncelerini doğru bir şekilde anladığını ve onun ne düşündüğünü biliyormuş gibi davrandığını gösteriyor. İfade, kadınların empatik ve anlayışlı olması beklenen geleneksel cinsiyet rolleriyle uyumludur.

Dolayısıyla, cümle toplumsal cinsiyet rollerini yansıtıyor ve kadın ve erkek arasındaki güç dinamiklerini vurguluyor. Kadın karakterin erkek partneri hakkındaki yargıları,

erkeklerin güçlü ve üstün olması gerektiği fikrini pekiştiriyor, aynı zamanda kadınlara empatik ve anlayışlı olmaları beklentisini de yansıtıyor.

5.4. Oliver Twist

Oliver Twist, Charles Dickens tarafından yazılmış ve İngiliz toplumundaki yoksulluk ve adaletsizlik meselelerini işleyen bir eserdir. Hikaye, 1830'ların Londra'sında geçer ve yetim bir çocuk olan Oliver'ın karşılaştığı zorlukları anlatır. Roman, dönemin sosyal şartlarını ve adaletsizliklerini eleştiren bir niteliğe sahiptir.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. His breaths came slowly until he finally sneezed and let out a long wail.	1. Yeni doğmuş bir oğlan çocuğundan da ancak bu kadarlık bir bağırma beklenebilirdi!

Cümle toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde birkaç önemli nokta öne çıkıyor:

Toplumsal Cinsiyet Beklentileri: Cümlede, "yeni doğmuş bir oğlan çocuğu" ifadesi kullanılarak belirli bir cinsiyete yönelik beklentiler dile getiriliyor. Toplumda genellikle erkeklerin güçlü, cesur ve gürültülü olması beklenirken, cümlede bu yeni doğmuş bebeğin bağırma kapasitesinin düşük olduğu belirtiliyor. Bu, erkeklerden beklenen güçlü ve baskın davranışların bile en başından itibaren toplumsal normlar çerçevesinde değerlendirildiğini gösteriyor.

Cinsiyet Stereotipleri: Yeni doğmuş bir bebeğin bağırma yeteneği üzerinden yapılan bu değerlendirme, erkek çocuklarının nasıl davranması gerektiğine dair toplumsal stereotipleri de yansıtıyor. Erkeklerden daha gürültülü, daha güçlü tepkiler vermeleri beklenirken bu cümle sanki yeni doğmuş bir erkek bebeğin bu beklentileri karşılayamadığını ima ediyor.

Bebeklik ve Masumiyet: Bebeklerin cinsiyetten bağımsız olarak fiziksel kapasiteleri ve davranışları genellikle benzerdir. Ancak bu cümlede, erkek bebeğin bağırma yeteneği üzerinden yapılan değerlendirme, doğuştan itibaren cinsiyet rollerinin nasıl dayatıldığını gösteriyor. Bebeklerin bile bu tür toplumsal beklentilere tabi tutulması,

cinsiyet rollerinin ne kadar derinlere işlediğini ve ne kadar erken yaşlarda başladığını ortaya koyuyor. Dil ve Cinsiyetçilik: Cümlelerin kendisi, dilde cinsiyetçi yaklaşımların nasıl yerleştiğini gösteriyor. Erkeklerden yüksek sesli, güçlü tepkiler beklenmesi, kadınlardan ise daha sessiz ve sakin olmaları beklenmesi gibi cinsiyetçi kalıpların dilde yansımaları mevcuttur. Bu tür ifadeler, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmeye ve sürdürmeye katkıda bulunuyor.	
2. The mother pressed her pasty lips to Oliver's forehead, passed her hands over his face, then fell back onto the pillow and died. (Cümlelerin Türkçe karşılığı bulunmamaktadır.)	2. "Ah, doktor bey, o da benim yaşımaya gelsin hele... On üç çocuk doğursun da iki taneciği yaşasın... Onlar da anaları gibi buraya düşsünler..." (Cümlelerin orijinali kaynak metinde bulunmamaktadır.)
Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri açısından oldukça çarpıcı ve derin bir değerlendirmeyi gerektiriyor. Kadının rolü, annelik üzerinden tanımlanmış ve bu tanım, kadınların yaşamlarını ve kimliklerini nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları veriyor. Cümlelerin sahibi olan kadın, toplumsal normların kendisine yüklediği annelik görevini yerine getirmiş, ancak bu süreçte büyük zorluklarla karşılaşmış. Cümlede, kadının doğurduğu on üç çocuktan sadece ikisinin hayatta kaldığı belirtiliyor. Bu durum, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, yoksulluk ve kadınların karşı karşıya kaldığı genel zorluklar gibi çeşitli toplumsal ve ekonomik problemleri işaret ediyor. Kadınların çocuk doğurmakla ilgili beklentileri, onların fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde ciddi baskılar yaratabiliyor. Ayrıca, hayatta kalan çocukların da anneleri gibi zor koşullarda yaşadığına dikkat çekilmesi, bu döngünün nesilden nesile devam ettiğini gösteriyor. Cümledeki "doktor bey" hitabı, kadının bu durumun anlaşılmasını ve belki de empati kurulmasını beklediğini ima ediyor. Ancak, aynı zamanda bu ifade, toplumsal cinsiyet rollerinin sağlık sektöründe bile nasıl farklılaştığını gösteriyor. Erkek doktor ve kadın hasta arasındaki güç dengesizliği, kadınların sağlık konularında ne kadar bağımlı ve çaresiz hissettiğini yansıtıyor.	

3. “Where did she come from? She was quite pretty.”	3. “Güzel de bir kızcağızmış,” dedi. “Nereden gelmişti?”
Cümlede yer alan "Güzel de bir kızcağızmış" ifadesi, toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde birkaç önemli noktaya işaret eder. Öncelikle, "güzel" kelimesinin kullanımı, kadınların fiziksel görünüşleri üzerinden değerlendirilmelerinin bir yansımasıdır. Kadınların toplumsal kabul görme ve beğenilme ölçütlerinin genellikle fiziksel özelliklerine dayandırılması, toplumsal cinsiyet rollerinin sıkça eleştirilen bir yönüdür. Bu tür bir ifade, kadınların değerinin ve kimliklerinin güzellikleri ile ilişkilendirildiği yaygın bir düşünce biçimini yansıtır. "kızcağız" kelimesinin kullanımı önemlidir. Bu kelime, küçültme eki olan "-cağız" ile birlikte, kadına yönelik bir küçümseme veya hafife alma ifadesi olarak yorumlanabilir. Bu tür ifadeler, kadını daha zayıf veya daha az önemli bir konuma indirmek için kullanılabilir. Kadınların toplumsal olarak daha az ciddi alınması ve küçümsemesi, cinsiyet eşitsizliğinin bir başka göstergesidir. "Nereden gelmişti?" sorusu, kadının kökeni veya geçmişi ile ilgili merakı ifade ederken, bu merakın altında yatan nedenler de toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenebilir. Bu tür sorular, kadının mevcut durumda bulunduğu yerden ziyade, geçmişi ve kökeni hakkında bilgi edinme arzusunun bir ifadesi olabilir. Bu durum, kadının bireysel özellikleri ve başarıları yerine, toplumsal kimliği ve geçmişine dayalı bir merakın varlığını gösterebilir. Özetle, cümledeki ifadeler, kadının fiziksel görünüşünün öne çıkarılması, küçültücü bir dille ifade edilmesi ve geçmişine olan merak, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar üzerindeki etkilerini yansıtan unsurlar olarak değerlendirilebilir. Bu tür dil kullanımları, cinsiyet eşitliği mücadelesinde dikkate alınması gereken ve değiştirilmesi gereken toplumsal algıları yansıtmaktadır.	
4. ...It was at this moment that Mr. Sowerberry returned. Upon hearing the news that Oliver tried to murder everyone, he knew what he must do. He opened the	4. Bunun besbelli soyu bozuk, yenge. Yırtıcı bir soydan geldiği belli. Zaten doktor da bakıcı da söyledilerdi: Bunun anası olacak kadın o durumuyla uzak yollardan

door and pulled Oliver out of the cellar... (Cümlelerin başında yer alan kısımla sonunda devam eden kısım çeviriyle örtüşmemektedir. Çeviri cümle, orijinal metinde bulunmamaktadır.)	gelmiş diye. Daha hanım bir kadın olaydı onca çileye, acıya dayanamaz, daha kaç hafta önce ölüp giderdi!"
---	---

Cümle toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirilirken dil ve içerik bakımından birkaç önemli nokta ele alınabilir. Öncelikle, cümlede geçen "soy" ve "soyu bozuk" ifadeleri, bireyin doğuştan getirdiği özelliklerin aile geçmişine ve genetiğe dayalı olarak değerlendirilmesi anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet rollerinin yanı sıra sosyal sınıf ve aile yapısına dayalı önyargıları da içerir.

Kadının "hanım" ve "hanım olmayan" olarak ikiye ayrılması, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl katı bir şekilde tanımlandığını gösterir. "Hanım bir kadın olaydı" ifadesi, toplumun kadına yüklediği ideal davranış ve karakter özelliklerine işaret eder. Burada "hanım" nitelendirmesi, nazik, zarif ve muhtemelen kırılgan olarak tasvir edilen bir kadın imajını çağırıştırır. Bu tür bir kadın, toplumun geleneksel beklentilerine daha uygun düşer.

Cümledeki "onca çileye, acıya dayanamaz, daha kaç hafta önce ölüp giderdi" ifadesi ise, toplumsal cinsiyet rollerinin kadına atfettiği kırılganlık ve zayıflık algısını yansıtır. Kadının dayanıklılığı, fiziksel ve duygusal olarak güçlü olması beklenmez. Oysa, "bunun anası olacak kadın" tanımlamasıyla, söz konusu kadının bu beklentilerin ötesinde bir direnç gösterdiği belirtilir. Bu durum, kadının toplumsal cinsiyet normlarına aykırı bir şekilde güçlü ve dayanıklı olması nedeniyle olumsuz bir şekilde değerlendirilmesine neden olur.

"Yırtıcı bir soydan geldiği belli" ifadesi, kadına yönelik olumsuz bir nitelik atfeder. Burada "yırtıcı" ifadesi, kadının agresif, kontrol edilemez ve tehlikeli olduğu algısını yaratır. Toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında, kadınlardan beklenen itaatkâr ve sakin davranış biçimlerinin tersine, bu niteliklerle olumsuz bir anlam yüklenir.

Cümle toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren ve kadınlara yönelik katı ve önyargılı değerlendirmeleri yansıtan bir dizi ifadeyi içerir. Kadının davranış ve karakter özelliklerinin belirli normlar dahilinde değerlendirilmesi, toplumun kadına yönelik

beklentilerini ve bu beklentilerin dışına çıkan kadınların nasıl olumsuz bir şekilde etiketlendiğini açıkça ortaya koyar.

5.5. Robinson Crusoe

Robinson Crusoe, Daniel Defoe'nun 1719'da yayımlanan ve bazılarınca ilk İngilizce roman olarak kabul edilen eseridir. Kitap, İngiltere'de yaşayan Alman kökenli orta sınıf bir ailenin en küçük oğlu olan Robinson Crusoe'nun, babasının yoğun muhalefetine karşın dünyayı gezme hayalleriyle çıktığı yolculukları ve bu süreçte başına gelenleri anlatır. Bu yolculuklar sırasında, ıssız bir adada 28 yıl geçirir, bu sürenin son üç yılı hariç yalnızdır.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. My father, who was very ancient, had given me a competent share of learning, as far as house-education and a country free school generally go, and designed me for the law.	1. Eski kafalı biri olan babam, evde eğitimle parasız bir devlet okulunun verebileceği kadar doyurucu bir öğrenim görmemi sağlamış ve hukuka yönelmemi istemişti.
"eski kafalı" ifadesi, babanın geleneksel ve belki de muhafazakar bir düşünce yapısına sahip olduğunu ima ediyor. Bu tür bir düşünce yapısı, genellikle toplumsal cinsiyet rolleri konusunda da katı ve belirli beklentilere sahip olabilir. Babanın "hukuka yönelmemi istemesi" ifadesi, çocuğun kariyer seçimi konusunda babanın belirleyici bir rol oynadığını ortaya koyuyor. Hukuk gibi prestijli ve güçlü bir kariyer alanı için çocuğunu yönlendirmesi, babanın çocuğundan yüksek beklentilere sahip olduğunu ve ona güçlü bir toplumsal statü kazandırmak istediğini düşündürüyor. Bu da, babanın toplumsal cinsiyet rolleri açısından çocuğuna cinsiyetine bağlı olarak yüksek hedefler koyduğunu gösterebilir.	

2. The women were as naked as the men.	2. Kadınlar da erkekler gibi anadan doğma çıplaktı.
Cümle, cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması açısından önemli bir noktaya işaret ediyor. "Anadan doğma çıplaklık" kavramı, insanların doğuştan geldikleri gibi ve cinsiyetleri ne olursa olsun eşit olduğunu ifade ediyor. Cümle, kadınların da erkekler gibi bu doğal durumda olduğunu belirtiyor, yani kadın ve erkek arasında doğuştan var olan bir farklılık olmadığını vurguluyor. Toplumsal cinsiyet bağlamında, bu cümle cinsiyet rollerinin ve toplumun cinsiyet algısının nasıl şekillendiğini sorgulamaya yönlendiriyor. Cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet normlarının daha iyi anlaşılması için, insanların doğal varoluşlarına dair bu tür ifadelerin gözden geçirilmesi önemlidir. Bu cümle, kadınların da erkeklerle aynı şekilde doğduğunu ve toplumun cinsiyet farklarını abartmadan kabul etmesi gerektiğini vurguluyor.	
3. ... who represented it effectually to her...	3. ... ve o da bunları kadıncağıza aktardığında...
Cümle kadınların duygusal yükümlülüklerini ve emeklerini ifade eden bir dinamik ortaya koyuyor gibi görünüyor. "Kadıncağıza aktardığında" ifadesi, iletişimde genellikle kadınların daha empatik ve duygusal olduğu önyargısını yansıtıyor. Bu önyargı, kadınlara duygusal destek sağlama veya duygusal deneyimlerini paylaşma gibi roller atfeder. Ancak, atfedilen roller, kadınların duygusal yükünü taşımalarına ve bu tür rollerin onlara dayatılmasına neden olabilir. Cümle aynı zamanda, iletişimde duygusal yükümlülüklerin kadınlara otomatik olarak yüklenmesine işaret edebilir. Erkeklerin duygusal durumlarını ifade etmekte zorlandıkları veya bunun toplum tarafından kabul edilmediği bir ortamda, kadınlar genellikle duygusal destek sağlayıcı olarak algılanır ve bu tür rolleri üstlenmeye teşvik edilirler. Kadınların duygusal emeğini varsayılan bir norm olarak gören ve bu emeği normalleştiren bir toplumsal cinsiyet paradigması yansıtabilir. Cümle aynı zamanda kadınların duygusal deneyimlerini paylaşma ve destek arama gibi olumlu davranışları da vurgulayabilir. Duygusal açıdan bağlı olmak ve destek aramak insan ilişkilerinin önemli bir parçasıdır ve kadınlar bunu yaparken sadece duygusal	

yükümlülüklerini yerine getirmiyorlar, aynı zamanda kendi ihtiyaçlarını ifade ediyorlar.	
4. At first, I thought of my old friend the widow...	4. Eski dostum dul kadın geldi aklıma, ama artık o da yaşlanmıştı...
Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında, kadınlar genellikle yaşları ilerledikçe toplumda daha az değer görme, görünmez olma veya değerlerinin azalması gibi algılarla karşılaşabilirler. Bu cümlede de bu algılar yansıtılıyor gibi görünüyor. Kadının yaşlanmasıyla, onun artık daha az çekici veya ilgi çekici olduğu izlenimi verilmekte, bu da toplumdaki yaşlanma algısının cinsiyetlendirilmiş olduğunu göstermektedir. Bu tür ifadeler, kadınların yaşlanma süreçlerini kabul etmelerini zorlaştırabilir ve yaşlanma karşıtı baskıları pekiştirebilir.	
5. I was very happy from the beginning, and now to the end, in the unspotted integrity of this good gentlewoman.	5. Kibar kadıncağızın tertemiz ahlakı, en başından beri olduğu gibi şu anda da beni pek mutlu etmişti.
"Kibar kadıncağızın tertemiz ahlakı" ifadesi, kadınlara sıklıkla atfedilen nazik, zarif ve ahlaki olarak temiz olma beklentilerini yansıtır. Kadınların toplumda genellikle dayatılan geleneksel cinsiyet rollerine uyması gerektiği fikrine işaret eder. Bu ifade, kadının temiz ve ahlaki olarak kusursuz olması gerektiği stereotiplerini yansıtır. Bu tür beklentiler, kadınların toplumda baskı altında hissetmelerine, özgürce davranma ve kendilerini ifade etme yeteneklerinin kısıtlanmasına yol açabilir. Cinsiyet rolleri ve beklentileri üzerine yapılan değerlendirme, kadınların sadece belirli bir şekilde davranmaya ve görünmeye zorlanmasının nasıl kısıtlayıcı olabileceğini vurgular. Ayrıca, erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların üzerlerine yüklenen ahlaki ve davranışsal standartların nasıl farklı olduğunu gösterir.	

5.6. Tom Sawyer'ın Maceraları

"Tom Sawyer'ın Maceraları", Mark Twain'in en ünlü kitaplarından biridir ve ilk kez 1876'da yayımlandı. Hikaye, genellikle Mississippi Nehri yakınlarındaki küçük bir kasabada geçer. Ana karakter, Tom Sawyer adında zeki, maceracı ve yaramaz bir çocuktur. Tom, ailesiyle birlikte yaşar ve en yakın arkadaşı Huck Finn ile birlikte birçok macera yaşar. Bu maceralar arasında hazine avı, bir cinayet davası ve Tom'un kendini tehlikeye atması gibi olaylar bulunur. Kitap, çocukluğun özgürlüğü, merakı ve macerasını vurgulayarak dönemin Amerika'sının sosyal ve kültürel yapılarına ışık tutar. Mizahi bir üslupla yazılan eser, çocukların büyüme sürecindeki karmaşıklıkları ve öğrenme deneyimlerini yansıtır. Tom'un karakteri, bir sembol olarak görülerek genç okuyucular için önemli bir eser olmuştur.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. Then her conscience reproached her, and she yearned to say something kind and loving; but she judged that this would be construed into a confession that she had been in the wrong, and discipline forbade that.	1. Kadıncağızın gönlünden şefkatli, tatlı bir şeyler söylemek geçiyordu, ama bunun yanlış olduğunu itiraf etmek olacağı kanaatine vardı.
Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde, "kadıncağızın gönlünden şefkatli, tatlı bir şeyler söylemek geçiyordu" ifadesi, kadının duygusal ve şefkatli bir varlık olarak algılandığı yaygın cinsiyet stereotiplerine işaret ediyor. "Kadıncağız" terimi, kadını kırılgan, yardıma muhtaç veya korunmaya ihtiyacı olan bir varlık olarak betimlerken, "şefkatli" ve "tatlı" sıfatları da kadınlara atfedilen yumuşak, duygusal ve anlayışlı özellikleri vurguluyor. Ancak, cümlenin devamındaki "ama bunun yanlış olduğunu itiraf etmek olacağı kanaatine vardı" ifadesi, kadının iç dünyasının ve duygularının yanıltıcı olabileceği veya yanlış anlaşılabilirliği düşüncesini ortaya koyuyor. Bu durum, kadının duygusal veya şefkatli olması beklenen bir davranışı sergilemesine rağmen, aslında bu davranışın gerçek niyetini yansıtmadığını ima ediyor olabilir.	

Genel olarak, cümledeki ifadeler, kadınların duygusal, şefkatli ve nazik olarak algılanmasıyla ilgili yaygın toplumsal cinsiyet stereotiplerini yansıtırken, aynı zamanda kadınların bu stereotiplere uymak zorunda hissetmelerinin yanıltıcı olabileceğini ve gerçek duygularını ifade etmekte zorlanabileceklerini ortaya çıkarmaktadır.	
2. Many men were moved, and many women's compassion testified itself in tears.	2. Pek çok erkek duygulanmıştı ama kadınların çoğu şefkatli gözyaşları döküyordu.
Cümle, toplumsal cinsiyet rollerinin belirli kalıplara göre şekillendiğini ve toplumda duyguların ifade ediliş biçimlerinin cinsiyete göre farklılaştığını yansıtıyor. Genel olarak, toplumsal normlar erkeklerin duygularını bastırmalarını ve daha az göstermelerini teşvik ederken, kadınların duygusal ifadelerine daha fazla izin verilir veya beklenir. Cümlede, erkeklerin duygulanmış olabileceği ancak bunu genellikle gizli tuttuklarına işaret edilirken, kadınların ise şefkat gözyaşları döktüğü belirtiliyor. Toplumda erkeklerin duygularını açıkça göstermelerinin yaygın olarak kabul edilmeyen bir davranış olduğunu ve dolayısıyla duygusal tepkilerini genellikle içlerine atma eğiliminde olduklarını yansıtıyor. Diğer yandan, kadınların şefkat gözyaşları döktüğü ifadesi, kadınlara duygusal olmayı ve bu duyguları açıkça ifade etmeyi teşvik eden toplumsal normlara işaret ediyor. Cümle, toplumsal cinsiyet rollerinin duyguların ifade ediliş biçimlerini nasıl etkilediğini ve toplumda cinsiyete bağlı belirli davranışların nasıl şekillendiğini gösteriyor.	
3. Many tearful and eloquent meetings had been held, and a committee of sappy women been appointed to go in deep mourning and wail around the governor.	3. Duygusal kadınlardan oluşan bir gruba valinin yakınlarında yas tutup ağıt yakma görevi verilmişti.

"duygusal kadınlar" ifadesi, kadınların genellikle duygusal olarak etiketlenmesi ve bu stereotipin kadınların davranışlarını sınırlayabileceğini gösteriyor. Kadınlar duygusal olabilir, ancak bu özellikleri sadece onların belirli bir rolde yer almasını gerektirmez. "ağıt yakma görevi" gibi bir görev, kadınlara genellikle duygusal ve yas tutma gibi faaliyetlerde bulunmaları için atfedilen geleneksel rolleri pekiştiriyor. Bu tür roller, kadınların duygusal olarak güçlü olduklarına ve başkalarının duygusal ihtiyaçlarını karşılama becerisine sahip olduklarına dair bir önyargıyı yansıtır.

"valinin yakınlarında yas tutma" ifadesi, kadınların kamusal alanda duygusal roller üstlenmelerini ve toplumsal olaylarda duygusal desteği sağlamalarını bekleyen bir normu yansıtıyor. Bu tür beklentiler, kadınların duygusal emeklerini, özellikle de erkeklerin duygusal gereksinimlerini karşılama yükümlülüğünü pekiştirir.

4. You shut up the women, but you don't kill them. They're always beautiful and rich, and awfully scared.	4. Kadınları kapatırsın, ama öldürmezsin, Daima güzel ve zengin olurlar, bir de çok korkarlar.
---	--

Bu ifade toplumsal cinsiyet bağlamında oldukça endişe verici gerçek hayatta var olan birçok şiddet ve kontrol biçimini çağırıştırıyor. "Kadınları kapatırsın" ifadesi, kadınların özgürlüklerinin kısıtlanması anlamına gelebilir. Genellikle toplumda erkek egemenliğinin ve kadınların kontrol altına alınmasının bir yansıması olabilir.

Ancak "ama öldürmezsin" ifadesi, doğrudan fiziksel şiddetin olmadığını ima ediyor olabilir. Bu durumda, kadınların yaşamlarının fiziksel olarak sona ermemesi olumlu bir nokta gibi görünebilir, lakin bu tür kontrol ve kısıtlamalar psikolojik ve duygusal açıdan da zarar verebilir.

"Daima güzel ve zengin olurlar" ifadesi, kadınların sadece fiziksel özelliklerine ve maddi varlıklarına odaklanılmasının bir yansıması olabilir. Kadınların sadece dış görünüşleri veya maddi değerleri üzerinden değerlendirilmesine işaret edebilir ve kadınların insan olarak değerlerinin ihmal edilmesine yol açabilir.

"Çok korkarlar" ifadesi ise, kadınların bu tür kontrol ve kısıtlamalardan dolayı yaşadıkları duygusal durumu ifade ediyor olabilir. Kadınların sürekli bir korku içinde yaşaması, genellikle güçsüz hissetmelerine ve kendilerini koruyamama duygusuna neden olabilir.

Dolayısıyla, cümle, kadınların yaşadığı toplumsal cinsiyetle ilgili birçok sorunu vurguluyor gibi görünüyor: fiziksel kapatma, maddi ve fiziksel güzellik üzerinden değerlendirme, duygusal manipülasyon ve korku. Bu tür durumlar, kadınların insan haklarına saygı duyulması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi için mücadele edilmesi gereken alanlardır.	
5. The women get to loving you, and after they've been in the cave a week or two weeks they stop crying and after that you couldn't get them to leave.	5. Kadınlar sana aşık olurlar, mağarada bir iki hafta kaldıktan sonra ağlamayı keserler ve ondan sonra istesen de onlardan kurtulamazsın.
Çeviri ifade, kadınların aşık oldukları erkeğe bağımlı hale geldikleri ve kendilerini erkeğe adanmış gibi bir algıyı yansıtıyor gibi görünüyor. Fakat, bu tür bir düşünce toplumsal cinsiyetin stereotiplerine dayanıyor ve kadınların bağımsızlığını sınırlandıran bir perspektife sahiptir. Toplumsal cinsiyet bağlamında, bu tür bir ifade cinsiyet rollerini pekiştiriyor ve kadınların duygusal bağlantılarını kontrolsüz ve pasif bir şekilde tanımlıyor. Kadınlar sadece erkeklere duygusal bağlılık gösterecekleri ya da onlara bağımlı olacakları varsayımıyla ilgili stereotiplerle sınırlanmamalıdır. Kadınlar da erkekler gibi duygusal ve bağımsız varlıklardır ve kendi hayatlarını yönlendirme, kendi kararlarını alma ve kendi ilişkilerini seçme konusunda tam bir özgürlüğe sahiptirler. Bu tür stereotiplerin aşılması, toplumda cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve herkesin kendi yaşamını istediği gibi yaşama hakkını savunmak için önemlidir.	

5.7. Rapunzel

Rapunzel, popüler bir peri masalıdır. Ana teması uzun saçlı bir genç kızın bir prens tarafından kurtarılmasıdır. Alman yazar ve şair olan Grimm Kardeşler tarafından 19. Yüzyılda derlenen Grimm Kardeşler Masalları koleksiyonunda yer alır.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. For it belonged to a witch of great might, and of whom all the world was afraid.	1. Çünkü bu bahçe büyücü bir kadına aitti; bu büyücü çok güçlüydü, herkes ondan çok korkuyordu.
"büyücü kadın" kavramı genellikle kadınların güç sahibi olmaları durumunda toplumun onlara nasıl yaklaştığına dair önemli ipuçları verir. Tarih boyunca, kadınlar güç sahibi olduklarında ya da toplumun normlarına aykırı davrandıklarında, genellikle cadı ya da büyücü olarak damgalanmışlardır. Bu nedenle büyücülerin çoğunlukla kadın olduğu da aşikârdır. Büyücülük üzerinden kadın ötekileştirilir. Erkek egemen bir toplumda kadınların kontrol edilmesi ve güçlerinin bastırılması amacıyla kullanılan bir yöntem olmuştur. Güçlü kadınların tehdit olarak algılanması, onların mistik ve korkutucu figürler olarak resmedilmesine neden olmuştur. Cümlelerin "herkes ondan çok korkuyordu" kısmı ise, güç sahibi kadının toplumda nasıl bir etki yarattığını ve çevresindekilerin ona karşı hissettiği korkuyu ifade eder. Bu korku, güç sahibi kadınların çevresindeki insanlar tarafından nasıl algılandığını ve onların toplumsal düzende nasıl yer bulduğunu gösterir. Güç sahibi kadınların, yetenekleri ve etkileri nedeniyle korku objesi haline gelmeleri, toplumun kadınların güçlenmesine karşı duyduğu genel endişeyi yansıtır. Verilen bağlamda, cümle toplumsal cinsiyet rollerinin ve güç dinamiklerinin nasıl işlediğini, özellikle de kadınların güçlü ve bağımsız olduklarında nasıl algılandığını anlamak için önemli bir ipucu sunar.	
2. "The child that will come into the world must be given to me. It shall go well with the child, and I will care for it like a mother."	2. "Eşinin doğuracağı çocuğu bana vereceksin! Ona iyi bakılacak; ben tam bir anne gibi davranacağım."

Cümle toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde, bir dizi geleneksel ve patriyarkal¹³ yapıyı barındırmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun kadın ve erkek bireylere yüklediği davranış ve sorumluluk kalıplarını içerir. Bu roller genellikle cinsiyetin biyolojik özelliklerine dayandırılarak belirlenir ve bireylerin toplum içinde nasıl hareket edeceklerini, hangi sorumlulukları üstleneceklerini belirler.

İncelemeye konu olan ifadede, "eşinin doğuracağı çocuğu bana vereceksin" kısmı, kadının üreme rolüne vurgu yapmaktadır. Kadınlar genellikle biyolojik annelikle özdeşleştirilir ve çocuk doğurma, bakım verme gibi sorumluluklar onlara yüklenir. Burada, kadının üreme yeteneği üzerinden tanımlanması, onu toplumsal cinsiyet rollerinin içine hapsetmektedir.

Diğer yandan, "ona iyi bakılacak; ben tam bir anne gibi davranacağım" ifadesi, annelik rolünün kutsallığını ve kadının asıl sorumluluğunun çocuk bakımı olduğunu vurgular. Bu ifade, anneliğin yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal bir rol olduğunu da göstermektedir. Kadının "tam bir anne gibi davranma" sorumluluğu, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlardan beklediği şefkatli, koruyucu ve fedakar tavırları yansıtır. Cümle, toplumsal cinsiyet rollerinin katılığı ve kadınların bu rollere sıkıştırılmasını da gözler önüne sermektedir. Kadınlar sadece üreten ve bakım veren varlıklar olarak görülmekte, bireysel istek ve arzuları ikinci plana atılmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin ne kadar baskıcı ve sınırlayıcı olabileceğini göstermektedir.

İfade, toplumsal cinsiyet rollerinin derin bir analizini gerektirir. Kadınların üreme ve annelik rolleri üzerinden tanımlanması, onların toplumsal yaşamda belirli kalıplara sıkıştırılmasına neden olurken, bireysel kimliklerini ve özgürlüklerini de kısıtlamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyebilir ve bu tür ifadeler, bu rollerin ne kadar derin ve yaygın olduğunu gözler önüne sermektedir.

3. The King's son wished to go in to her, and sought to find a door in the tower, but there was none. So he rode home, but the song had entered into his heart, and every	3. Prens onun yanına varmak istedi; kulenin kapısını aradıysa da bulamadı. Eve döndü. Ama duyduğu şarkı öylesine yüreğine işlemişti ki... artık her gün ormana

¹³ Ataerkil.

day he went into the wood and listened to it.	çıkıyor ve kızın şarkısını dinliyordu.
Cümle toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde birkaç önemli nokta ön plana çıkmaktadır. Öncelikle, prensin bir erkek olarak aktif bir rol üstlenmesi ve bir hedefe ulaşma amacıyla harekete geçmesi, geleneksel erkeklik rolüne uygun bir davranış örneği sergilemektedir. Erkeklerin, özellikle hikayelerde, macera peşinde koşan, hedeflerine ulaşmak için gayret gösteren ve keşifler yapan bireyler olarak tasvir edilmesi sıkça rastlanan bir durumdur. Prensin, kulenin kapısını arayarak bir çaba sarf etmesi ve başarısız olduktan sonra geri dönmesi de, bu tür anlatılarda erkek karakterlerin genellikle zorluklarla karşılaşmalarına rağmen azimle yollarına devam ettiklerini gösterir. Bu azim ve kararlılık, geleneksel erkeklik rollerinin önemli bir parçasıdır. Prensine eve döndüğünde, duyduğu şarkının yüreğine işlediğini ve bu nedenle her gün ormana çıktığını belirtmesi, duygusal bir yanını da ortaya koyar. Ancak bu duygusallık, hedefe yönelik kararlılığıyla dengelenmiş görünmektedir. Öte yandan, kızın hikayedeki rolü ise daha pasif bir pozisyonda kalmaktadır. Kız, sadece şarkı söyleyen ve bir kulede mahsur kalan bir simge olarak okuyucu karşısına çıkar. Onun aktif olarak bir şey yapmaması ve daha çok bekleyen, kurtarılmayı uman bir pozisyonda olması, geleneksel kadınlık rollerine göre bir tasvirdir. Kadınların daha pasif, korunmaya ve kurtarılmaya muhtaç bireyler olarak resmedilmesi, toplumsal cinsiyet rollerine dair klişeleri pekiştiren bir yaklaşımdır. Cümle toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde, erkeklerin aktif, maceracı ve kararlı; kadınların ise pasif ve kurtarılmayı bekleyen figürler olarak tasvir edildiği geleneksel anlatım kalıplarını yansıttığı görülmektedir. Bu durum, toplumdaki cinsiyet rollerine dair beklentilerin ve kalıpların edebi eserlere nasıl yansıdığını gözler önüne serer.	
4. Rapunzel was greatly terrified when she sa that a man had come into her, for she had never seen one before.	4. Rapunzel odasına bir adamın girdiğini görünce önce çok korktu, o zamana kadar hiç erkek görmemişti.

Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde, birkaç önemli noktaya dikkat çekiyor:

Rapunzel'in yaşam alanının dış dünyadan izole olması ve bu izolasyonun cinsiyet temelli olması, onun erkeklerle olan etkileşiminin kısıtlanmış olduğunu gösterir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin yaşam tecrübelerini nasıl şekillendirdiğine dair bir örnektir. Rapunzel'in hiç erkek görmemiş olması, onun dünyasının nasıl katı toplumsal normlarla sınırlandırıldığını ifade eder.

Bir erkeği ilk kez görmenin Rapunzel'de korku yaratması, toplumsal cinsiyet rollerinin ve bu rollerin öğretilmiş algılarının bir yansımasıdır. Kadınların erkeklerden korkmaları gerektiği veya erkeklerin tehlike arz edebileceği gibi ön yargılar, toplumsal normlar ve öğretilerle beslenir. Bu durum, Rapunzel'in erkeği bir tehdit olarak algılamasında etkili olmuştur.

Rapunzel'in bu kadar izole bir şekilde yetiştirilmesi, geleneksel cinsiyet rollerinin korunması ve sürdürülmesi amacını taşır. Kadınların ve erkeklerin ayrı dünyalarda yaşaması gerektiği inancı, bu tür hikayelerde sıkça rastlanır ve cinsiyet rollerinin nesiller boyu devam etmesine katkıda bulunur.

Cinsiyet rolleri bağlamında, bir kadının yaşam alanına izinsiz giren bir erkeğin varlığı, güç ve kontrol dinamiklerini de ortaya koyar. Erkeklerin toplumda daha fazla hareket özgürlüğüne ve hakimiyet kurma gücüne sahip olduğu algısını pekiştirir. Rapunzel'in korkusu, bu güç dengesizliğinin bir sonucudur.

5. The King's son began speaking so kindly to her, and tol how her singing had entered into his heart, so that he could have no peace until he had seen her herself.	5. Prens onunla dostça konuşmaya başlayarak onun şarkısını duyduğunu ve yüreğinin bundan çok etkilendiğini, bu yüzden onu görmeden edemeyeceğini anlattı.

Prensin davranışında geleneksel erkek rolünün unsurları görülebilir. Prens, şarkı söyleyen kişiden etkilenecek onu görmek istemesi, aktif bir eylemde bulunarak ilgi göstermesi ve bunu ifade etmesi, erkeklere atfedilen cesaret, girişimcilik ve eyleme geçme gibi özellikleri sergiler. Erkeklerin duygularını daha açıkça ifade etmeleri ve beğendiklerini aktif olarak aramaları, toplumda yaygın olan maskülen rollerin bir yansımasıdır.

Diğer yandan, şarkıyı söyleyen kişi, pasif bir konumda yer alır. Onun şarkı söylemesi, duygularını ifade etme biçimi olabilir ama prensin aktif arayışı karşısında edilgen bir rol üstlenir. Kadınların duygularını sanat aracılığıyla ifade etmeleri, ancak fiziksel olarak ya da doğrudan harekete geçmektense başkalarının dikkatini çekmeleri, toplumsal cinsiyet rollerinde sıklıkla kadınlara atfedilen bir özelliktir.

İfade edilen sahne, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin birbirini nasıl tamamladığını da gösterir. Erkek karakter aktif ve arayış içindeyken, kadın karakter pasif ve bekleyen bir pozisyonudadır. Erkek, kadının duygusal ifadesine yanıt vererek, toplumda erkeklere atfedilen koruyucu ve sağlayıcı rolü üstlenir. Kadının şarkı söyleyerek duygu ve yeteneklerini sergilemesi, onun duyarlılığı ve çekiciliği ile ilişkilendirilir. Kadınların toplumda sıklıkla nasıl duygusal ve estetik rollere yerleştirildiklerini de yansıtır.

5.8. Mother Hulda (Bayan Holle)

Grimm Kardeşler tarafından yazılan Mother Hulda, ilk kez 1812 yılında yayınlanmıştır. Masalın hikayesini Bayan Holle adında bir kadının büyüdü dünyası ve ana karakterlerden biri olan iyi kalpli kızın maceraları oluşturmaktadır.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. A widow had two daughters; one was pretty and industrious, the other was ugly and lazy.	1. Dul bir kadının iki kızı vardı. Biri güzel ve çalışkandı, öbürüyse çirkin ve tembeldi.
Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde, belirli kalıplaşmış yargıları ve toplumsal beklentileri yansıtıyor. Öncelikle, kadının kızları arasındaki farklılıkların güzellik ve çalışma disiplini üzerinden tanımlanması, kadınların toplumsal değerini ve kabulünü genellikle fiziksel görünüm ve çalışma etiği üzerinden değerlendiren bir anlayışı ortaya koyar. Bir kızın "güzel ve çalışkan" olarak tanımlanması, kadının hem fiziksel olarak çekici hem de üretken olması gerektiği fikrine işaret eder. Toplumda, kadınlardan genellikle bu iki özelliğin bir arada bulunması beklenir. Güzellik, kadının sosyal kabulünü ve evlilik gibi durumlarda tercih edilme şansını artırırken, çalışkanlık ise ailenin ve toplumun beklentilerini karşılaması için önemlidir.	

Diğer yandan, "çirkin ve tembel" olarak tanımlanan kız, toplumun normlarına uymayan kadınlara yönelik olumsuz yargıları temsil eder. Çirkinlik, toplumda kadının değersizleştirilmesine yol açabilirken, tembellik kadının toplumsal katkısının ve değerinin düşük olduğu algısını pekiştirir. Kadınların değerini sadece görünüm ve üretkenlikle ölçen bir perspektifi yansıtır.

Cümle, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara yönelik beklentilerini ve bu beklentilere uymayan kadınlara karşı olumsuz tutumları vurgular. Kadınların fiziksel görünüm ve çalışkanlık üzerinden değerlendirilmesi, bu rollerin ne kadar derinlemesine yerleştiğini ve kadınların toplumsal kabul görme süreçlerinde bu özelliklerin ne kadar belirleyici olduğunu ortaya çıkarır.

2. "Come and live with me, and if you do the house-work well and orderly, things shall go well with you. You must take great pains to make my bed well, and shake it up thoroughly, so that the feathers fly about, and then in the world it snows, for I am Mother Hulda."	2. "Benim yanımda kal, tüm ev işlerini görürsen burada rahat edersin. Yalnız dikkat et! Döşeğime iyi bakacaksın, her gün silkeleyip havalandıracaksın. Öyle ki, tüyleri havada uçuşsun, sanki kar yağıyormuş gibi. Benim adım Bayan Holle."
---	---

Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri ve iş bölümünün geleneksel kalıplarını yansıtan bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bayan Holle'nin, yanında kalacak kişiden ev işleri yapmasını beklemesi, ev içi emeğin kadınlara atfedildiği bir bağlamı çağrıştırmaktadır. Özellikle ev işleri, tarih boyunca kadınların sorumluluğu olarak görülmüş ve toplumsal cinsiyet rollerinin pekişmesine yol açmıştır.

Bayan Holle'nin döşeğin temizliği ve bakımına verdiği önem, ev işlerinin detaylarına ve titizliğine yapılan vurguyla, kadınların bu işlerde ne kadar titiz ve özenli olmaları gerektiği beklentisini de yansıtır. Döşeğin her gün silkelenecek ve tüylerinin havada uçuşacak şekilde havalandırılacak olması, ev işlerinin mükemmeliyetçi bir şekilde yapılmasının kadınlardan beklenen bir norm olduğuna işaret eder. Bahsedilen norm, kadınların ev işlerinde gösterdikleri çaba ve bu işlerin görünmez emeği üzerine düşündürür.

Bayan Holle'nin otoritesi ve verdiği talimatlar, ev içinde kadınların bir diğer kadına bile baskı uygulayabileceğini ve bu rollerin nesilden nesile aktarılabilceğini gösterir. Bu durum, patriyarkal yapıların kadınları birbirlerine karşı nasıl konumlandırabildiğini ve kadınların da bu yapıların taşıyıcısı olabileceğini anlatır.

3. She began to wish that her ugly and idle daughter might have the same good fortune.	3. Öbür çirkin ve tembel kızının da başına aynı talih kuşunun konmasını istedi.
--	---

Çeviri cümle, toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilirken birçok önemli noktaya işaret eder. Öncelikle, "çirkin" ve "tembel" gibi olumsuz sıfatlarla nitelenen kız karakteri, toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri açısından değerlendirilebilir. Toplumda kadınların güzellik ve çalışkanlık gibi belirli standartlara uyması beklenir. Standartlara uymayan kadınlar genellikle olumsuz bir şekilde etiketlenir. Yapılan etiketleme, bireyin özsaygısını ve toplum içindeki yerini olumsuz etkileyebilir.

Cümlede geçen "talih kuşu" ifadesi, genellikle şans veya beklenmedik bir iyi olay anlamında kullanılır. Burada, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ifadenin kullanımı, kadınların mutluluğunun veya başarısının dışsal ve kontrol edilemez faktörlere bağlı olduğuna dair bir inancı yansıtabilir. Özellikle "çirkin ve tembel" olarak tanımlanan bir kızın başarılı olması veya mutlu bir hayata kavuşması, sanki kendi çabaları dışında bir "talih" gerektiriyormuş gibi sunulmaktadır. Bu da kadınların kendi kaderlerini kontrol edemeyecekleri yönündeki toplumsal bir önyargıyı yansıtabilir.

Toplum, kadınlardan belirli güzellik standartlarına ve çalışkanlık normlarına uymalarını beklerken, normlara uymayan kadınların başarı veya mutluluk elde etmeleri beklenmedik bir durum olarak görülebilir. Kadınların potansiyellerini sınırlayan ve onları belirli kalıplara sıkıştıran bir yaklaşımdır. Ayrıca, kadınların değerini dış görünüşlerine ve çalışkanlıklarına indirgemek, onların diğer niteliklerini ve yeteneklerini göz ardı etmek anlamına gelir.

Cümle, toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin kadınlar üzerindeki baskıcı etkilerini gözler önüne serer. Kadınların başarıları ve mutlulukları, sadece dışsal faktörlere veya şansa bağlı olmamalıdır. Her birey, cinsiyetinden bağımsız olarak,

kendi yetenekleri ve çabaları doğrultusunda değerlendirilmeli ve desteklenmelidir. Bu tür önyargılı bakış açıları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması önündeki engellerden biridir ve engellerin aşılması, daha adil ve eşitlikçi bir toplum için elzemdir.	
4. The first day she put her hand well to the work, and was industrious, and did everything Mother Hulda bade her, because of the gold she expected.	4. Kadın ona bir şey söylediğinde kız hep onun hediye edeceği altınları düşünerek ses çıkarmadı.
Cümle toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiğinde, kadın ve kız arasındaki ilişkide ekonomik ve sosyal dinamiklerin etkisi görülmektedir. Kadının hediye edeceği altınlar, bir tür güç ve kontrol aracı olarak işlev görüyor. Bu bağlamda, kadının maddi gücü elinde bulundurduğu ve bu gücünü kullanarak diğer bireyin (kızın) davranışlarını etkilediği anlaşıyor. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında bu durum kadının ekonomik gücü elinde bulundurmasıyla, geleneksel olarak erkeklere atfedilen bir rolü üstlendiğini gösterir. Diğer yandan, kızın sessiz kalması ve altınları düşünerek itaat etmesi, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilebilecek bir boyun eğme ya da ekonomik bağımlılık durumunu yansıtıyor. Cümle, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ekonomik bağımlılık üzerinden nasıl pekiştirilebileceğine dair bir örnek sunar. Kızın sessizliği, ekonomik beklenti ve maddi kazanç arzusu ile şekillenirken, aynı zamanda kadının sahip olduğu maddi gücü ve gücün getirdiği otoriteyi kullanma biçimini de gözler önüne seriyor. Burada, maddi bağımlılığın bireyin kendi sesini duyurabilme kapasitesini nasıl sınırlayabileceği görülmektedir.	

5.9. Cinderella (Külkedisi)

Cinderella, Grimm Kardeşler tarafından derlenen ünlü peri masallarından bir tanesidir. Kötü kalpli bir üvey anne ve üvey kız kardeşler tarafından zulme uğrayan genç bir kızın öyküsünü anlatır.

KAYNAK METİN	EREK METİN
1. When she felt her end drawing near she called to her only daughter...	1. Kadıncağız öleceğini anlayınca biricik kızını yanına çağırıp...
“Kadıncağız” ifadesi kadın için küçültücü veya acıma ifade eden bir sözcük olarak kullanılmaktadır. Türkçede "-cık/-cik" eki, küçültme veya şefkat anlamı taşır. Bu durumda, "kadıncağız" kelimesi, kadının zayıf veya aciz olarak algılandığını ima eder. Bu tür bir dil kullanımı, kadınların toplumda genellikle korunmaya muhtaç, zayıf bireyler olarak görüldüğü bir anlayışın yansımasıdır. Annenin ölümü yaklaşırken kızını yanına çağırması, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında, kadınların aile içindeki duygusal ve bakım verme sorumluluklarını devretme eğiliminde olduklarını gösterir. Kız çocuğuna bu tür bir sorumluluğun verilmesi, geleneksel olarak kadınlara atfedilen bakım ve duygusal destek rolleriyle uyumludur. Annenin davranışı, kız çocuğunun aile içinde gelecekteki rolünü ve sorumluluklarını erken yaşta öğrenmesi gerektiği mesajını verir. Toplumda, kız çocuklarının aile içi bakım ve ev işleri gibi görevleri üstlenmeye hazırlanması gerektiği düşünülür. Durum, cinsiyet rollerinin nesiller arası aktarımının bir parçasıdır ve kız çocuklarının erken yaşlardan başlayarak belirli rollere hazırlanmasını içerir. Cümle, dilin ve davranışların, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl pekiştirildiğini ve nesilden nesile nasıl aktarıldığını anlamak için bir örnek teşkil eder. Kadınların genellikle bakım ve duygusal destek rollerine hapsedildiği, kız çocuklarının ise bu rolleri devralmaları beklendiği bir toplumsal yapıyı yansıtır. Bu tür dil kullanımları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren ve norm haline getiren bir kültürel anlayışın göstergesidir.	
2. The new wife brought two daughters home with her, and they were beautiful and fair in appearance, but at heart were, black and ugly.	2. Yeni gelen hanım eve iki kızını da beraberinde getirdi. Bu kızlar görünüşte güzeldiler, ancak katı yürekliydi.

Kızların görünüşlerine yapılan vurgu, toplumsal cinsiyet rollerinde kadınlara yüklenen "güzellik" normunu ortaya koyar. Toplumda kadınlardan sıklıkla güzel olmaları beklenir ve bu durum, kadınların değerini fiziksel görünüşleri üzerinden ölçme eğilimini pekiştirir. Bu tür bir vurgu, kadınların yetenekleri, karakterleri veya zekaları yerine dış görünüşlerine dayalı bir değerlendirme yapılmasını teşvik eder.	
3. "Is the stupid creature to sit in the same room with us? Said they; "those who eat food must earn it. Out upon her for a kitchen-maid!"	3. "Bu aptal kız bizimle aynı çatıda mı kalacak yani! Ekmek yiyen onu hak etmeli! Aşçıyı çıkaralım, onun yerine bu baksın." ("çatıda mı" kavramıyla anlatılmak istenen aynı çatı altındadır. Aktarım fiziksel anlamda çatıyı kastetmemektedir.)
"aptal kız" ifadesi, cinsiyetçi bir hakaret içeriyor. Bu tür ifadeler, kadınlara yönelik değersizleştirici ve aşağılayıcı bir tutum sergiliyor. Kadınların yetenek ve kapasitelerinin küçümsenmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaygın bir örneğidir. Cümlelerin ikinci kısmı, "Ekmek yiyen onu hak etmeli," bireylerin yetenekleri ve katkıları üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini ima ediyor gibi görünse de, burada kullanılan dil, yine kadınlara yönelik bir önyargıyı barındırıyor. Kadınların toplumsal veya mesleki rollerde yer almasının, belirli kriterlere bağlı olarak tartışılması, cinsiyet eşitliğine aykırıdır. Bu yaklaşım, kadınların varlıklarının ve yeteneklerinin sürekli sorgulanması gerektiği algısını pekiştiriyor. "Aşçıyı çıkaralım, onun yerine bu baksın" ifadesi ise, kadının ev içi rolleri ve ev işleriyle ilişkilendirilmesi meselesini gözler önüne seriyor. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine göre, kadınların ev içi işlerde yer alması gerektiği düşüncesi, hala yaygın bir ön yargıdır. Bu cümle, kadınların profesyonel yeteneklerinin göz ardı edilerek, sadece ev içi işlere uygun görüldüğünü ima ediyor. Toplumsal cinsiyet bağlamında bu tür ifadeler, cinsiyet eşitliğine zarar veren ve kadınların toplumdaki rollerini sınırlayan önyargıların bir yansımasıdır. Kadınların yeteneklerinin küçümsenmesi, toplumsal cinsiyet normlarına sıkışmış rollerin yeniden üretilmesi ve kadınların profesyonel alanlarda geri plana itilmesi, cinsiyet eşitliğine	

karşı önemli engeller oluşturmaktadır. Bu tür ifadelerden kaçınılması ve her bireyin eşit yeteneklere ve değerlere sahip olduğunun kabul edilmesi, daha eşitlikçi bir toplum inşa etmek için önemlidir.	
4. “Just look now at the proud princess, how she is decked out!” cried they laughing, and then they sent her into the kitchen.	4. “Bak hele, bizim prenses yerleri nasıl da süpürüyor!” diye gülüp alay ettikten sonra onu mutfağa taktılar.
"prens" kelimesinin kullanımı cümlede dikkat çeker. Bu kelime, kadınlara yönelik geleneksel ve klişe bir nitelendirmedir. Kadınların narin, korunmaya muhtaç ve süslü varlıklar olarak algılandığı bir cinsiyet rolünü simgeler. Bu bağlamda, "prens" sıfatı, kadının ev içi işlerde çalıştırılmasıyla tezat oluşturur ve alay konusu yapılır. Cümledeki "bizim prenses yerleri nasıl da süpürüyor!" ifadesi, toplumsal cinsiyet rollerine dair bir küçümsemeyi içerir. Kadının, "prens" gibi zarif ve özel bir varlık olması beklenirken, aşağı görülen ev işlerini yapması alay konusu yapılmaktadır. Bu durum, ev içi işlerin değersizleştirilmesi ve bu işlerin kadınlara özgü görevler olarak görülmesiyle ilişkilidir. Ardından gelen "onu mutfağa taktılar" ifadesi, kadının geleneksel cinsiyet rollerine zorla itildiğini ve ev içi işlere mahkum edildiğini gösterir. Bu cinsiyetçi bakış açısı, kadının kamusal alanlardan uzak tutularak ev içi rollere hapsedilmesini ve bu durumu meşru kılmaya çalışılmasını yansıtır. Cümle, toplumsal cinsiyet rollerine dair eleştirilebilecek bir durumu belirgin hale getirmektedir. Kadınların toplumda belirli rollere zorlanması, onların bireysel özgürlüklerini kısıtlar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirir. Bu tür söylemler, cinsiyetçi kalıpların devam etmesine ve kadınların maruz kaldığı ayrımcılığın sürmesine katkıda bulunur.	
5. There she was obliged to do heavy work from morning to night, get up early in the morning,	5. Genç kız orada erkenden kalkıp sabahdan akşama kadar su taşımak, ateş yakmak, yemek pişirmek ve

draw water, make the fires, cook, and wash.	Çamaşır yıkamak gibi ağır işleri yapmak zorunda kalıyordu.
Cümle, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde kadınlara atfedilen geleneksel rollerin ve beklentilerin bir yansıması olarak değeriendirilebilir. Genç kızın erkenden kalkıp ağır işleri yapmak zorunda bırakılması, kadınların tarih boyunca ev içi işler ve bakım görevleriyle ilişkilendirildiğini gösterir. Toplumsal cinsiyet rolleri, genellikle kadınları ev işleri, çocuk bakımı ve aileye hizmet gibi görevlerle sınırlar. Cümlede belirtilen su taşımak, ateş yakmak, yemek pişirmek ve çamaşır yıkamak gibi görevler, geleneksel olarak kadınların sorumluluğunda kabul edilen işlerdir. Bu görevler, kadınların fiziksel ve zaman açısından yorucu işler yapmalarına rağmen toplumsal olarak değeri görmeyen ve ücretlendirilmemiş emekleridir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesidir. Kadınların emeği görünmez kılınır ve değersizleştirilir. Ayrıca, genç bir kızın bu tür ağır işlerle meşgul edilmesi, onun eğitim, kişisel gelişim ve sosyal hayat gibi alanlarda fırsatlardan mahrum bırakılmasına da neden olabilir. Bu da toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların hayatlarını nasıl kısıtladığını ve toplumsal yapının kadınlardan beklentilerini nasıl şekillendirdiğini gösterir. Kadınların sadece ev işleriyle meşgul olması gerektiği algısı, onların toplumsal ve ekonomik hayata katılımlarını engeller ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması yolunda önemli bir engel oluşturur.	
6. All the beautiful young women of that country were bidden, so that the king's son might choose a bride from among them.	6. şenliğe hiç evlenmemiş tüm güzel kızlar davet edildi; böylelikle prense kendisine bir eş seçecekti.
Cümlede "güzeli kızlar" ifadesi, kadınların estetik görünüşleri üzerinden değeriendirilmesi ve seçilmesi gerektiği düşüncesini yansıtır. Bahsedilen ifade, toplumda kadınların değeri ve statüsünün fiziksel güzelliklerine indirgenmesini destekler. Bu tür bir dil, kadınların sadece dış görünüşlerine göre değeriendirilmesi ve diğeri yeteneklerinin ya da kişisel özelliklerinin göz ardı edilmesi anlamına gelir.	

Cümlede "hiç evlenmemiş" ifadesi, kadınların evlilik durumlarının önemli bir kriter olarak belirlendiğini gösterir. Bu, toplumda kadınların bekaret ya da evlilik statüsü üzerinden değer görmesi gerektiği algısını güçlendirir. Kadınların cinsel hayatlarının ve evlilik durumlarının sosyal statülerini belirlemesi, cinsiyet eşitliği açısından problematiktir.

Cümlede "prens kendisine bir eş seçecekti" ifadesi, kadınların edilgen bir pozisyonda, seçilen ve karar verilmeyi bekleyen bireyler olarak konumlandırıldığını gösterir. Erkek figürünün aktif, seçici ve karar verici pozisyonda olması, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirir. Bu durum, kadınların kendi hayatları üzerinde karar verici olma kapasitelerinin göz ardı edilmesine neden olur.

Genel olarak, cümledeki dil ve yapı, kadınların toplumdaki yerini geleneksel roller çerçevesinde tanımlar. Kadınlar, erkeklerin yanında güzellikleri ve evlilik durumlarıyla var olan figürler olarak tasvir edilirken, erkekler aktif rol alarak seçim yapma gücüne sahip bireyler olarak tanımlanır. Bu tür bir anlatım, cinsiyet eşitliği açısından olumsuz bir tablo çizer ve kadınların toplumdaki rollerini sınırlandırır.

SONUÇ

“Çocuk” kavramından yola çıkılarak kazanılan bakış açısı kapsamında, çocuk edebiyatının çocuğa yönelik ürünleri içeren bir alan olduğu söylenebilir. 20. Yüzyıla doğru yeni çocuk ve çocukluk anlayışının doğmasıyla birlikte çocuk edebiyatına olan ihtiyaçta da artış görülmüştür. 0-18 yaş arası kabul edilen çocukluk dönemi için bir edebiyat sistemi mevcuttur ve içerisinde masallar, romanlar, çizgi romanlar, fabllar, atasözleri, fıkralar, bilmeceler, şiirler, hikâyeler, destanlar, tiyatro eserleri, anılar, gezi yazıları gibi pek çok çıktı (ürün) yer almaktadır. Her bir ürünün kendine özgü üslubu ve biçimi mevcuttur. Yerli çocuk edebiyatında olduğu kadar çeviri çocuk edebiyatında da bu ürünlerin çeşitlerine rastlamak mümkündür.

Çocuk edebiyatının, okur kitlesine okuma alışkanlığı kazandırmak, duygu, düşünce ve hayal güçlerini geliştirmek, dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlamak, empati kurmayı öğretmek, zekâ gelişimini desteklemek, değerler ve ahlak eğitime rehberlik etmek, çocuklar için eğlenceli ve keyif verici okuma deneyimi sunmak, kelime dağarcıklarını genişletmek, çeşitli konularda bilgi edinmelerini sağlamak gibi hedefleri olduğu söylenebilir. Aynı zamanda yaratıcılığı da teşvik eden, sosyal beceri gelişimlerine katkı sağlayan çocuk edebiyatı bazı toplumsal ve kültürel değerlerin kazanılmasında da öncülük eder. Çocuk edebiyatında yer alan çeviri ya da yerli ürünlerin, okurlarına her zaman olumlu aşılama yaptığı söylenemez. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin yansıtılmasında, dayatılmasında, öğretilmesinde ve hatta çocuklar tarafından benimsenmesinde de çocuk edebiyatının rolü oldukça büyüktür.

Çocuklara farklı perspektifler kazandırmayı hedefleyen yerli ve çeviri çocuk edebiyatı arasındaki kesişim, çocukların kendi kültürlerinin yanı sıra dünya kültürlerini anlama ve değerlendirme yeteneği kazanmasına da olanak sağlar. Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında daha modern bir kavram olarak okur karşısına çıkan “çocuk edebiyatı”nın temelleri Tanzimat döneminde çeviri yoluyla ilk olarak önem kazanmıştır. Modernleşme çağı olarak da adlandırılan Tanzimat döneminde, yenileşme faaliyetleri içerisinde çeviriden sıklıkla faydalanıldığı da söz konusudur. Tanzimat döneminden itibaren varlığını sürdürmeye devam eden çocuk edebiyatının merkezinde çevirinin odak noktası olduğu ifade edilir. (Neydim, 2019).

Çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren ve mevcut çalışmanın sorularına da yön veren etkenlerden de söz edilmektedir. Çeviri amacıyla seçilen eserlerde hangi faktörlerin

belirleyici olduğu, yayınevlerinin, çevirmenlerin, editörlerin, ailelerin, öğretmenlerin, okur taleplerinin rollerinin ne düzeyde çeviri ürünlere yansıdığı, çeviride dil ve kültürel farklılıkları nasıl ele alındığı, çeviri metinlerin belirli bir otorite tarafından mı yoksa ebeveynler tarafından mı tercih edildiğı sorularına aranan yanıtlar, çeviri çocuk edebiyatının çehresini oluşturabilir.

Toplumda önemli bir konumu bulunan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının öğretisi de çocuk edebiyatı ile şekillenebilmektedir. Cinsiyet, fiziksel ve biyolojik bir olgu olarak tanımlanırken toplumsal cinsiyetin toplum tarafından dayatılan, kadın ve erkeklere yüklenen cinsiyetçi roller ve beklentiler şeklinde tanımlandığı görülür. En bariz şekilde anlatmak gerektiğinde toplumsal cinsiyet, kız çocuklarının pembe, erkek çocuklarının mavi giymesi taraftarıdır. Meslek seçiminden eğitim hayatına, giyim tarzından davranışlara, oyuncak seçimlerinden oynanan oyunlara kadar her alanı etkileyen toplumsal cinsiyet, (çeviri) çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklara öğretilmektedir. Kitle iletişim araçlarının, eğitimcilerin, ebeveynlerin, kültürel ve sosyal etkileşim kurulan toplum üyelerinin etkisinden söz edilirken, çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olmadığını vurgulamak yanlış olacaktır.

Kendi kimliklerini ve yaşantılarına dair tercihlerini şekillendirme konusunda çevreden doğrudan veya dolaylı yoldan etkilenen çocuklar, elbette ki çocuk edebiyatı aracılığıyla da etki altında kalabilecektir. Burada devreye giren çeviri çocuk edebiyatında, toplumsal cinsiyet rollerinin çeviri yoluyla değiştirilmediğı aksine bazı çevirilerde üzerine eklentiler yapıldığı görülmektedir. Özellikle de çeviri yoluyla kültüre yerleşen çocuk romanları ve masallarında toplumsal cinsiyet normlarının izdüşümü belirgin şekilde görülmektedir. Çeşitli roman ve masalarda kız çocuk ve kadın karakterlerin kurtarılmayı bekleyen, mağdur, sessiz, yalnızca ev işleriyle ilgilenen, erkek çocuk ve yetişkin erkek karakterlerin ise güçlü, cesur, prensesleri kurtaran konumda yer aldığı görülmektedir. Çoğu roman ve masalda, karakterler arasında ayrımcılığın görüldüğü, kadın karakterlerin ev içi rollerle ilişkilendirildiğı, erkek karakterlerin ise ev dışı, iş rolleriyle ilişkilendirildiğı aşikârdır. Mevcut çalışmanın örneklerinde de incelendiğı üzere, toplumsal cinsiyet öğelerinin çeviri ürünlerde hangi düzeyde görüldüğü, edebiyatı nasıl etkilediğı, çeviri çocuk edebiyatında nasıl aktarıldığına bakılmıştır.

İncelenen çeviri roman ve masal cümle örneklerinde de görüldüğü üzere, kız ve kadın karakterlerin “hizmetçi, dul, çirkin, kurtarılmayı bekleyen prenses...” gibi sıfatlarla

nitelenirken, erkek karakterlerin “prens, yakışıklı, kralın oğlu...” gibi sıfatlarla nitelenmektedir. Kadın karakterler için “-cağız” gibi küçültme ekleri kullanılırken erkek karakterler için bu tarz eklerin ya da niteliklerin kullanılmadığı görülmektedir. Aynı zamanda kadın karakterlerin çileye katlandığı, ev içi işlerden sorumlu tutulduğu, düşüncelerini ifade etmekten çekindiği söylemlerine yer verilirken erkek karakterler için daha çok görev veren, diplomaside yer alan, kadınları kontrol eden ifadelerine yer verilmektedir. Örneklerin giderek çoğaltılabileceği bu bağlamda çeviri yoluyla edebiyata geçen ürünlerde de toplumsal cinsiyet rollerinin açık şekilde görüldüğü söylenebilir. Çevirmenlerin kendi kimliklerini göz ardı etmeden, çeviride inisiyatif kullanmaları, çocuk yaş grubuna yönelik çevirileri yaptıklarını unutmamaları, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bağlamları ve ifadeleri cinsiyetsiz şekilde çevirmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akçapar, Ş. (2000). Çocuk Kitapları Çevirisinin Ölçütleri. *Yüksek Lisans Tezi*.
- Aliman, N. (2015). Bir Yönlendirme Aracı Olarak Çeviri: Serteller ve Çeviri Çocuk Edebiyatı. *Doktora Tezi*.
- Bakkalbaşı, İ. (2009). Johanna Spyri'nin Heidi Adlı Eserinden Yola Çıkarak Yayınevlerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Batmaz, Ö. (2021). Resimli Çocuk Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bir Bakış, *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi Cilt: 5, Sayı: 1*.
- Boylu A., Ayan, H., Bilgin, İ. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve Ev Teknolojilerinin Kullanımına Etkisi, *İnsan ve toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 4*, ss. 955-965.
- Demir, M. (2019). Translating Food Items in Children's Literature: A Case Study on Dav Pilkey's Captan Underpants Series [Çocuk Edebiyatında Yiyecek Öğelerinin Çevirisi: Dav Pilkey'in Kaptan Düşükdon Serisi Üzerine Bir Çalışma]", *Yüksek Lisans Tezi*.
- Dilidüzgün, S. (2002). Çocuk Edebiyatı. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, (1420)*.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma Öğretimi Hedefleri Bağlamında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Ürünleri, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2*, ss. 43-55.
- Doğan, H. & Piyal, B. (2017). Toplumsal Cinsiyetle İlişkili Sorunlar, *Turk J Public Health 15(2)*.
- Dumanlı, E. & Esen, Y. (2022). Çocuk Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Bağlamı: Araştırma Gündeminin Değişkenleri, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 79*, ss. 118-148.
- Durudoğan, H. (2006). Judith Butler'da Biyolojik Cinsiyet-Toplumsal Cinsiyet İlişkisi.
- Durukan, B. (2019). Alphonse Daudet'nin Lettres De Mon Moulin Adlı Eserinin Türk Çocuk Edebiyatı Altında Alınlanması Üzerine İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Ekmekçi, A. (2008). The Shaping Role of Retranslations in Turkey: The Case of Robinson Crusoe [Türkiye'de Robinson Crusoe'nun Yeniden Çevirilerinin Şekillendirici Rolü], *Yüksek Lisans Tezi*.
- Erdoğan, G. & Akın, A. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Kadın Bedenine Yapılan Tıbbi Müdahaleler. *Sağlık ve Toplum, 31(2)*, 14-20.

- Ersözölü, E. (1994). The Translation Policy and its Effects on Children's Literature Translated from English and American Literatures into Turkish between 1940-1965, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Evkuran, F. (2013). Pollyanna Çevirilerinin (Çocuk Edebiyatı Kapsamında) Karşılaştırmalı İncelemesi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Gökşen, E.N. (1966). Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, İstanbul.
- Göktaş, Ö. (2020). Çocuk Oyuncaklarındaki Toplumsal Cinsiyet Olgusu. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 29-34.
- Güler, T. (1997). Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesinde Okutulan Çocuk Edebiyatı Dersi Programının Öğrenci Erişimine Etkisi Yönünden İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu*.
- Gümüş, H. (2017). Yazınsal Çeviride Çevirmenin Sesi: Huckleberry Finn'in Maceraları Üzerinden Bir Vaka Analizi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Gümüşoğlu, F. (2008). Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet, *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), ss. 39-50
- Günay, G. & Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılamaya Biçimleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153).
- Hejvani, M. (2015). Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Uygulamasına Dair Yeni Bir Bakış Açısı, II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler.
- İkiz, F. (2017). Robin Hood Örneği Üzerinden Çeviri Çocuk Edebiyatında Çevirmen ve Yayınevi Yaklaşımları, *Yüksek Lisans Tezi*.
- İshakoğlu, J. (2020). Masallar Aracılığı ile Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kadına Yönelik İnşası: İzlerkile Üzerine Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Kaçar, N. (2008). A Descriptive Study on the Translation of Children's Fantasy Literature: The Chronicles of Narnia [Fantastik Çocuk Edebiyatı Çevirisi Üzerine Betimleyici Bir Çalışma: Narnia Günlükleri], *Yüksek Lisans Tezi*.
- Kalav, A. (2012). Namus ve toplumsal cinsiyet, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 2(2), 151-163.
- Karaboğa, M.T. (2020). Sosyal Bilimler Ders Kitaplarında Cinsiyet Rollerini, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 10.
- Karadağ, A. B. (2003). Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede 'İdeolojik' Açından Çevirmenin ve Çevirmenin Rolü, *Doktora Tezi*.
- Karayazı, N. (2017). Cumhuriyet Dönemi Çeviri Çocuk Masallarında Kültürel Değişim (Eski Harfli Çocuk Yıldızı Dergisi Örneği), *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 5.

- Koçoğlu, A. (2015). M.E.B. Türkçe Ders Kitaplarında Kaynak Dili İngilizce Olan Çeviri Metinlerin Çeviri Etiği Bağlamında Andrew Chesterman'ın Çeviri Normları Çerçevesinde İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk Edebiyatının Dünyadaki ve Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi, *Spor, Eğitim ve Çocuk*. 1(1), 1-16.
- Küçüksayacıgil, A. & Küçükşen, K. (2021). Tanzimattan Günümüze Türk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet Yansımaları ve Kadının Konumu, *Edebî Eleştiri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2.
- Levent, G. (2010). Çocuk Edebiyatı Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Neydim, N. (1995). Türkiye'de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Neydim, N. (2000). 1980 Sonrası Değişen Paradigma Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı, *Doktora Tezi*.
- Neydim, N. (2019). Çocuk Edebiyatı, *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi*, Ders Notları.
- Neydim, N. (2020). Çocuk Edebiyatı Klasiklerinde Çeviri Yaklaşımları: Uyarlama, yeniden yazma, kültürel müdahale. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 851-858.
- Oğuzkan, F. (2000). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özçakır, B. (2006). Translations of Children's Literature: A Case Study on Treasure Island [Çocuk Edebiyatı Çevirileri: Defne Adası], *Yüksek Lisans Tezi*.
- Öngen, B. & Aytaç, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi, *Sosyoloji Konferansları No:48*, 1-18.
- Özdemir, E.D.A. (2018). Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının Çocuk Oyunlarına Yansıması, *II. INES Uluslararası Akademik Araştırmalar Kongresi*.
- Pekşen, S. (2012). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Benimseme Aracı Olarak Çocuk Edebiyatı
- Sak, R., Sak, İ., Şendil, Ç., Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi, *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, Sayfa: 227-250.
- Saygılıgil, F. (2015). Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, *Dipnot Yayınları*, 7-8 (Önsöz)

- Seçgin, F. & Tural, A. (2011). Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları, *e-Journal of New World Sciences Academy, Cilt: 6, Sayı: 4*.
- Sever, S. (2010). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Tudem Yayıncılık
- Sezer, Ö. (2004). Masallarda Toplumsal Cinsiyetin İşlenişi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Sınar, A. (2006). Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 7*, 175-225.
- Sözelti Dergisi, (2024). Çocuk Edebiyatı ve Çeviri, *Sayı: 11*.
- Şeker, A. & Özcan, E. (2021). Toplumcu Gerçekçi Edebiyat Odağında Gazap Üzümleri’nde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadın Gerçekliği, *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 9(18)*, 253-272.
- Şimşek, M. (2019). Feyza Hepçilingirler’in Çocuklara Yönelik Yazmış Olduğu Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet Yansımaları, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Tekin, B. (2024). Toplumsal Cinsiyette Masalların Etkileri (Çalışmanın yayın yılı hiçbir platformda görülmemektedir. Bu nedenle kaynağın internetten indirilme tarihi kullanılmıştır.)
- Tuna Uysal, M., Tan Eren, G., Şimşek, E. (2019). Toplumsalın Doğallaştırılması: Erken Evliliklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 47*, 196-220.
- Uygun, O. (2019). In between Children’s Literature and Adult Literature: An Analysis of Translational Style in the Turkish Translation of Norton Juster’s The Phantom Tollbooth as an Amvilavent Text [Çocuk edebiyatı mı yetişkin edebiyatı mı? Muğlak bir metin olarak Norton Juster’in The Phantom Tollbooth adlı eserinin Türkçe çevirisinin çeviri biçemi analizi], *Yüksek Lisans Tezi*.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *İstanbul Journal of Sociological Studies, (35)*, 39-56.
- Yağan Güder, S. (2014). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, *Doktora Tezi*.
- Yağan Güder, S. & Güler Yıldız, T. (2016). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarında Ailenin Rolü, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, ISSN: 1300-5340*
- Yağcı, M. İ. & İlarslan, N. (2010). Reklamların ve Cinsiyet Kimliği Rolünün Tüketicilerin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi, *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 11(1)*, 138-155.
- Yaman Topaç, B. (2020). Türkçe Çocuk Edebiyatı Alanında Çeviri (1970-1980), *Doktora Tezi*.

Yılmaz, S. (2018). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Günlük Hayattaki Yansımaları: Çorum/Alaca Örneği, *İmgelem*, Sayı: 2, 55-76.

Yücel Çetin, D. & Mangır, M. (2021). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Çocuk Kitaplarına Yansıması, *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 9(1), 166-187.

Yüksel, Ö. (2008). Bilinçaltımızdaki Masallar: Masallardaki Toplumsal Cinsiyet Rollerine Erich Fromm’la Bakmak.

İnternet Kaynakları

<https://www.turkedebiyati.org/cocuk-edebiyati/> E.T. 01.12.2023

[Çocuk Yazını - Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı \(cocukyazini.com\)](http://cocukyazini.com) E.T. 03.03.2024

[Çocuk Edebiyatı ve Çeviri - SÖZELTİ \(sozelti.com\)](http://sozelti.com) E.T. 10.04.2024

<https://www.odeabank.com.tr/esit-masallar> E.T. 29.02.2024

[Türkiye İstatistik Kurumu \(TÜİK\) \(tuik.gov.tr\)](http://tuik.gov.tr) E.T. 15.05.2024

[Masallardan Ders Kitaplarına 16 Maddede Toplumsal Cinsiyet | ListeList.com](http://ListeList.com)
04.04.2024

[Toplumsal Cinsiyet Rollerini | IIEENSTITU](http://IIEENSTITU) 07.04.2024

[Çocuk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet – İyi Kitap \(iyikitap.net\)](http://iyikitap.net) 03.05.2024

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Burcunur NALCI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Düzce Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	İngilizce Öğretmenliği
Makale ve Bildiriler	
1. Kabakçı, B. (2023). Alice in Wonderland Tale From The Perspective of Identity in Translation, 9. Uluslararası Mardin Artuklu Bilimsel Araştırmalar Kongresi	